

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ & ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ 1950-1974 - Έκθεση

ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Δήμος Αθηναίων
Οργανισμός Πολιτισμού
Αθλητισμού και Νεολαίας

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ
ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ
ΤΕΧΝΩΝ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ
ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
1950-1974

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ανούση Ρένα
Βολονάκη Ουρανία
Γιαχανατζή Νέλλη
Μαραγκουδάκη Ελένη
Μελά Εύα
Μιχαηλίδη Φανή
Ξενάκη Μαριάννα
Πετρούλια Γεωργία
Σταφέτος Στέλιος
Σπυρίδωνος Πηνελόπη
Χατζή Κατερίνα

ΣΥΝΕΡΓΑΣΘΗΚΑΝ

Καραδήμας Γιάννης, *Μεταπτυχιακός φοιτητής του Τμήματος Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης - ΑΣΚΤ*
Κοντοπούλου Άλκηστις-Μαρία, *Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης - ΑΣΚΤ*
Χρυσανοπούλου Σοφία, *Κοινωνική Ανθρωπολόγος, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης - ΑΣΚΤ*
Πρέπη Νικολέττα, *Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια στο Τμήμα ΕΜΜΕ, με τίτλο «Κινηματογράφος και Πολιτιστικές Σπουδές» του ΕΚΠΑ*
Ρώσσιου Ειρήνη, *Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης - ΑΣΚΤ*

ΕΚΘΕΣΗ

Επιμέλεια έκθεσης:
Η Οργανωτική Επιτροπή

Υπεύθυνοι διευθέτησης της έκθεσης:
Κουρσάρης Σπύρος
Ρόθος Κώστας
Σταφέτος Στέλιος

Συμβολή στην οργάνωση των
πρόβολών ντοκουμέντων
και ταινιών / Επιλογή:
Σταματόπουλος Κώστας, Σκηνοθέτης

Τηλεοπτικό & Ραδιοφωνικό
σποτ της έκθεσης:
Αθανασίου Εύη

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Επιμέλεια:
Η Οργανωτική Επιτροπή

Το ιστορικό περίγραμμα:
Αναγνώστου Γρηγόρης, Σπουδαστής του Τμήματος
Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης - ΑΣΚΤ

Σχεδιασμός εξωφύλλου:
Ηλιάκης Αντώνης

Σχεδιασμός καταλόγου:
Αβραμοπούλου Βάσω / A4 art design

Σελιδοποίηση και επεξεργασία εικόνων:
Χατζηαγγελή Ξένια
Δημητρίου Κατερίνα

ISBN: 978-960-852-296-1

© Καταλόγου: ΕΕΤΕ
«Απαγορεύεται η αντιγραφή, φωτοανατύπωση, κ.λ.π., η αναπαραγωγή, ή διασκευή σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους των έργων και του υλικού του καταλόγου από οποιονδήποτε, χωρίς την άδεια των δικαιούχων των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών. Σε περίπτωση δημοσίευσης για λόγους προβολής ή ενημέρωσης για την έκθεση, θα πρέπει να αναφέρεται πάντα και το όνομα του δημιουργού (ζωγράφου, γλύπτη, χαράκτη, σχεδιαστή κλπ)».

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ
ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
1950-1974

Έκθεση / Εργαστήριο Ιστορίας της Τέχνης

24 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ - 12 ΜΑΡΤΙΟΥ 2017

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Κτίριο Μεταξουργείου, Μυλλέρου και Λεωνίδου Πλατεία Αυδή
Κτίριο Μεταξουργείου, Μυλλέρου και Γερμανικού, Πλατεία Αυδή

Τζανετάκης Σάββας
Από έκθεση στη Στοκχόλμη το 1970,
αφίσα που δημοσιεύτηκε στην έκδοση
«Αντιφασιστικές Αφίσες, welcome to Greece»

Μετά τις εκθέσεις «Εικαστικές τέχνες και Αντίσταση 1936 - 1949» που διοργάνωσε το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος σε Αθήνα και Πάτρα, στο πλαίσιο της ίδιας απόφασης της Γενικής μας Συνέλευσης αναφορικά με την έκθεση «Εικαστικές Τέχνες και Αντίσταση», το ΕΕΤΕ προχώρησε στη δεύτερη φάση της μελέτης που περιλαμβάνει την περίοδο από το 1950 μέχρι και το 1974.

Η περίοδος την οποία εξετάζουμε τώρα σημαδεύτηκε από σημαντικά γεγονότα που καθόρισαν τη ζωή στην μεταπολεμική Ελλάδα. Το μετεμφυλιακό κράτος στήθηκε πάνω στη σκληρή καταπίεση του Ελληνικού λαού, κυνήγησε τους αγωνιστές της Αντίστασης κατά του Φασισμού αλλά και όλους όσους πολέμησαν στο Δημοκρατικό Στρατό για το όραμα μιας δικαιότερης κοινωνίας. Με την απελευθέρωση από το φασισμό κυριάρχησαν οι Δοσίλογοι και οι συνεργάτες των κατακτητών. Με το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου στήθηκε ένα κράτος διώξεων, φυλακίσεων, εξοριών και εκτελέσεων. Σημαδεύεται η περίοδος που εξετάζουμε από πολιτικές δολοφονίες και εκτελέσεις όπως του Νίκου Μπελογιάννη και των συντρόφων του, του αγωνιστή της Ειρήνης Γρηγόρη Λαμπράκη, του Σωτήρη Πέτρουλα και πολλών άλλων ανώνυμων και επώνυμων αγωνιστών. Στην περίοδο αυτή η χώρα προσδέθηκε στο άρμα του ΝΑΤΟ και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ΕΟΚ, κυβερνήθηκε με το δόγμα «ανήκομεν εις την Δύσιν», ξεπουλήθηκαν πλουτοπαραγωγικές της πηγές και πολλές δημόσιες εκτάσεις και αγαθά, χωριά ρημάχτηκαν και χιλιάδες έφυγαν μετανάστες αναγκαστικά, είτε από τη φτώχεια και την ανεργία, είτε από το ανελέητο κυνηγητό. Κορύφωση αυτής της περιόδου η Αμερικανοκίνητη Χούντα της 21ης Απριλίου 1967 και τα μαρτύρια που έφερε στη χώρα. Τα διεθνή γεγονότα χαρακτηρίζονται από τον «ψυχρό πόλεμο», τον πολύχρονο Πόλεμο του Βιετνάμ που ξεσήκωσε ενάντια στις Κυβερνήσεις των ΗΠΑ τους λαούς όλου του κόσμου, αλλά και σημαντικές κοινωνικοπολιτικές εξεγέρσεις όπως η Κουβανέζικη Επανάσταση, ο αγώνας των λαών του τρίτου κόσμου ενάντια στην Αποικιοκρατία, ο Μάης του 1968 στη Γαλλία, ο αγώνας κατά του Απαρτχάϊντ, ο αγώνας κατά των φυλετικών διακρίσεων κλπ.

Στη χώρα μας έγιναν μεγάλοι αγώνες παρόλο που η πλειονότητα των αγωνιστών της προηγούμενης περιόδου ήταν στην πολιτική προσφυγιά, φυλακή ή εξορία: Το κίνημα

Ειρήνης, ο αγώνας για την Παιδεία, ο αγώνας του 114, για το Κυπριακό, ο αγώνας ενάντια στη Χούντα... Μέσα σε αυτά τα δύσκολα χρόνια πολλές καλλιτεχνικές δυνάμεις, μέσα στη σκληρή μετεμφυλιακή πραγματικότητα, στον αγώνα για την επιβίωση, τις διώξεις και τις απαγορεύσεις, χάθηκαν ή περιθωριοποιήθηκαν. Η εμπορευματοποίηση της τέχνης και η προσπάθεια των κρατούντων να σπάσουν τους δεσμούς του λαού με τους καλλιτέχνες που είχαν εκφράσει τη λαϊκή συνείδηση κατά την περίοδο της Εθνικής Αντίστασης, άλλαξαν το τοπίο στην τέχνη. Παρόλα αυτά, η τέχνη δεν στάθηκε δυνατόν να φимωθεί.

Το ΕΕΤΕ απευθύνθηκε σε συλλογές και Μουσεία καθώς και σε ιδιώτες, για έργα καλλιτεχνών που πια δεν βρίσκονται στη ζωή, καθώς και με ανοικτή πρόσκληση στα μέλη του –εφόσον υπάρχουν οι προϋποθέσεις.

Στην έκθεση παρουσιάζονται έργα:

1. Εικαστικών καλλιτεχνών της περιόδου 1950-1974 που να έχουν ζήσει οι ίδιοι στα γεγονότα και έχουν φιλοτεχνήσει εκείνη την εποχή έργο με βάση τα γεγονότα αυτά (πολιτικές διώξεις, εκτελέσεις, φυλακές, εξορία, πολιτική προσφυγιά, κ.ά.).

2. Εικαστικών καλλιτεχνών αυτής της περιόδου (1950-1974) που να έχουν ζήσει οι ίδιοι στα γεγονότα, αλλά για λόγους φυλακίσεων, εξοριών κλπ, δεν κατάφεραν να έχουν εικαστικό έργο μέσα σε αυτή την περίοδο αλλά αργότερα.

3. Εικαστικών καλλιτεχνών που για κάποιο λόγο δεν ήταν στην Ελλάδα την συγκεκριμένη περίοδο (που ζούσαν στην πολιτική προσφυγιά, εξορία ή και αυτοεξορία), αλλά έχουν δημιουργήσει έργο ΜΕΣΑ σε αυτήν την περίοδο που να αφορά τα γεγονότα 1950-1974.

Τα έργα που παρουσιάζονται φιλοτεχνήθηκαν κατά την περίοδο 1950-1977.

Στο υλικό που παρουσιάζουμε υπάρχουν ντοκουμέντα από την καλλιτεχνική αντιστασιακή δράση τόσο στη διάρκεια της Χούντας όσο και παλιότερα. Χαρακτικά –προκηρύξεις, σκίτσα που δημοσιεύτηκαν στον τύπο παράνομο και νόμιμο, έγγραφα. Ντοκουμέντα από τον τύπο σχετικά με τις διώξεις καλλιτεχνών, καθώς και ντοκουμέντα από εκείνους που αρνήθηκαν το «βοήθημα» της Χούντας των συνταγματαρχών, όπως του Κλέαρχου Λουκόπουλου, του Αλέκου Κοντόπουλου και του Γιώργη Βαρλάμου. Ντοκουμέντα επίσης σχετικά με τον Γιάννη Καΐλη, το φοιτητή της ΑΣΚΤ που έχασε τη ζωή του στη διάρκεια της Χούντας μέσα σε ανεξιχνίαστες συνθήκες, καθώς και έργα από καλλιτέχνες που βρέθηκαν στις σοσιαλιστικές χώρες στην αναγκαστική προσφυγιά, ή στους μαρτυρικούς τόπους της εξορίας..

Δυστυχώς λείπουν από την έκθεση έργα που έγιναν την περίοδο που αναφερόμαστε, τα οποία δεν στάθηκε δυνατόν να βρεθούν μιας και ανήκουν πλέον σε ιδιώτες (όπως σημαντικά σχετικά έργα του Δημήτρη Μυταρά ή έργα του Γιώργου Ιωάννου, του εξόριστου ζωγράφου Τάκη Τζανετέα, του Δημήτρη Κατσιογιάννη, του Κώστα Περράκη, της Ζωγραφιάς και του Απόστολου Μπάρμπογλου, του Γιάννη Θεοφίλη κ.α.) που εμείς παρά τις προσπάθειες δεν βρήκαμε.

Παράλληλα με την έκθεση θα λειτουργεί στο χώρο «εργαστήριο Ιστορίας της Τέχνης», όπου σε μια βάση δεδομένων κατατίθενται ό,τι στοιχεία έχουμε γύρω από τους καλλιτέχνες στην περίοδο 1936-1974.

Το ΔΣ του ΕΕΤΕ ευχαριστεί την Οργανωτική Επιτροπή και όλους όσους βοήθησαν για να πραγματοποιηθεί η έκθεση, τα Μουσεία, τις Πινακοθήκες, τους συλλέκτες και τα Αρχεία, τους συγγενείς καλλιτεχνών, τους καλλιτέχνες που παίρνουν μέρος, όλους όσους μας παραχώρησαν τα έργα για την έκθεση, τον ΟΠΙΑΝΔΑ για τη συνεργασία, τον κ. Ντένη Ζαχαρόπουλο και την κ. Κάλη Πετροχειλού από την Νέα Δημοτική Πινακοθήκη της Αθήνας, τους Ιστορικούς Τέχνης που βοήθησαν σημαντικά και τους σπουδαστές της ΑΣΚΤ, αλλά και όλους όσους με οποιοδήποτε τρόπο βοήθησαν να πραγματοποιηθεί η έκθεση αυτή.

Σήμερα το θέμα της Αντίστασης είναι πάντα επίκαιρο. Από το 2008, η χώρα ζει την καπιταλιστική κρίση πιο έντονα, με ολέθριες επιπτώσεις για τα φτωχά λαϊκά στρώματα, για τους εργαζόμενους. Ο πόλεμος και το προσφυγικό είναι η συνέχεια της ραγδαίας φτωχοποίησης που συντελείται, την ίδια ώρα ό,τι κατακτήθηκε με αγώνες και αίμα από τον περασμένο αιώνα μέχρι σήμερα, χάνεται. Το νερό, το ρεύμα, η υγεία, η παιδεία, η στέγη, η εργασία, η τέχνη, όλα τα κοινωνικά αγαθά μετατρέπονται σε εμπόρευμα. Η απαίτηση των καιρών είναι η ανασύνταξη του λαϊκού κινήματος και σε αυτή την ανασύνταξη η Τέχνη δεν μπορεί να είναι θεατής. Η Τέχνη είναι όπλο που δεν μπορεί να αλλάξει τον κόσμο, αλλά, μπορεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση των συνειδήσεων ώστε να παλέψουν για ένα καλύτερο αύριο, για μια κοινωνία χωρίς οικονομικούς ανταγωνισμούς, χωρίς πολέμους, προσφυγιά, χωρίς εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο.

Για το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος,
Εύα Μελά, Πρόεδρος του ΔΣ

Η τέχνη δεν διχάζει. Θέτει ερωτήματα, εκφράζει τις αγωνίες αλλά και τους αγώνες καιρών αντιδημοκρατικών, αποτυπώνει και διαμορφώνει ένα σημαντικό κομμάτι από το παλίμψηστο της ιστορικής μνήμης.

Είναι πολύ σημαντικό γεγονός ότι η νέα χρονιά, ξεκινά για την Πινακοθήκη του δήμου Αθηναίων με αυτήν την εξαιρετική συνεργασία με το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών και την έκθεση «1950 - 1974, Εικαστικές Τέχνες και Αντίσταση». Η έκθεση συγκεντρώνει πολλά έργα καλλιτεχνών, που από το τέλος του εμφυλίου και έως την πτώση της χούντας εξορίστηκαν, φυλακίσθηκαν, λογοκρίθηκαν, αντιστάθηκαν ή εκπατρίστηκαν, και παρά ταύτα δεν έχασαν το κουράγιο, την έμπνευση και τη δημιουργική πνοή τους. Υπερασπίστηκαν με το δημιουργικό έργο τους, συχνά μάλιστα θέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή τους, το αναφαίρετο δημοκρατικό δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης.

Η έκθεση, της οποίας η διοργάνωση και συγκέντρωση των έργων βασίσθηκε σε σημαντική μελέτη, είναι ένα «εργαστήριο ιστορίας» αλλά και φόρος τιμής. Μια υπόμνηση ότι οι τέχνες τελούν σε άμεση συνάφεια με την κοινωνία κι ότι δημιουργός και έργο συνιστούν μια ενότητα που στην δύσκολη αυτή περίοδο 1950 - 1974 αντιστάθηκαν στη μισαλλοδοξία και σε πολιτικές αντιδημοκρατικές που δεν σεβάστηκαν τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Πενήντα χρόνια από το χουντικό πραξικόπημα του 1967, η έκθεση «Εικαστικές Τέχνες και Αντίσταση» προσφέρει μια σπάνια ευκαιρία να σταθούμε με σεβασμό μπροστά στα έργα εκείνων που τόλμησαν, να θαυμάσουμε την φαντασία και το ταλέντο τους, να θυμηθούμε αλλά και να αναστοχαστούμε με νηφαλιότητα αλλά και ελπίδα!

Γιώργος Καμίνης
Δήμαρχος Αθηναίων

Πως να μιλήσεις για τις εμπειρίες που θεμελίωσαν τις ευαισθησίες και τα βιώματα των μεταπολεμικών γενεών; Αυτές που σφράγισαν τα παιδικά μας χρόνια, την εφηβεία, τις σπουδές και την προσωπικότητά μας, τη σχέση μας με τον κόσμο και την κοινωνία; *1950-1974*, είμαστε πολλοί ακόμα ζωντανοί, επιβιώνουμε όμως έξω από την ιστορία, σαν ρολόι που δε δείχνει πια το χρόνο. Η ψυχή και το μυαλό ξεστράτησαν σε άλλα μονοπάτια, κι η σχέση με το χρόνο καταποντίστηκε και σιώπησε. Μια κοινωνία ολόκληρη – κι όχι μόνο στην Ελλάδα– βρέθηκε χωρίς ιδέες και δίχως όνειρα. Τους φόβους και τις αγωνίες της, αντικαταστάθηκαν ανάγκες κι εξουσίες. Άλλαξε η σχέση με το χώρο, με το λόγο, με τον άνθρωπο, με τη σκέψη, με ότι έχουμε απέναντί μας.

Άλλαξε άραγε τόσο πολύ και ότι φέρουμε κρυφά μέσα μας; Τα προσωπικά μας βιώματα έχουν αλλοιωθεί τόσο μέσα στη συλλογική μνήμη ή μήπως άλλαξε μόνον ο τρόπος που αναφερόμαστε σε αυτά, τα αποσιωπούμε ή εκνευριζόμαστε μηχανηστικά; Δε διπλώνουμε πλέον την εφημερίδα ανάποδα από το φόβο του χαφιε, αλλά την ίδια την ψυχή μας, υπό την πίεση της εκβιαστικής πληροφόρησης, της ισοπεδωτικής ενημέρωσης.

Η έκθεση του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος, Εικαστικές Τέχνες και Αντίσταση ήταν από την αρχή μια πολιτιστική πρόκληση και μια κοινωνική ανάγκη: Πρόκληση σημαντική, μια και φέρει την ελπίδα να μας θυμίσει ξαφνικά, πως κοιμώμαστε τόσα χρόνια μέσα και κάτω από αγκάθια σαν τη Κοιμωμένη Βασιλοπούλα. Ανάγκη, για να μας θυμίσει μέσα από το έργο όσων κοιτούσαν μπροστά με την οξυδέρκεια και την προσοχή του καλλιτεχνικού ματιού, την ευαισθησία και σταθερότητα του καλλιτεχνικού χεριού, πόσο άχαρα και δύσκολα ήταν τα χρόνια εκείνα.

Ο όρος Αντίσταση, δεν αφορούσε πια την Κατοχή. Είχε αλλάξει χρήση. Ο Μικρός Ήρωας ήταν η δόκιμη εκδοχή της ιστορίας. Έτσι αντίσταση σήμαινε επισήμως, «αντίσταση κατά της Αρχής»: ν' αντιμιλήσεις στο χωροφύλακα, ν' αγνοήσεις το μεγαλείο του πιλήκιου. Το να ρωτήσεις «Γιατί;» συνιστούσε ποινικό αδίκημα. Αντίσταση σήμαινε να ρωτάς. Για τον πολιτισμό, την τέχνη και κάθε είδους έκφραση, σήμαινε: Γιατί;

Γιατί; μπρος στους σαγηνευτικά εύκολους συμβιβασμούς και συμβατικότητες που μερικοί νομίζουν ακόμα σήμερα πως η ζωή ήταν σαν τα «Χτυποκάρδια στο θρανίο». Χτυποκάρδια ήταν σίγουρα, αλλά για άλλους λόγους, περιεχόμενο, συνέπειες και συχνά, χωρίς happy end. Στο σχολείο μιλούσαμε με κωδικούς κρυφούς. Όσοι δεν εξέφραζαν με επιδεικτική υπερηφάνεια την εθνικόφρονη μισαλλοδοξία των παρελάσεων, μας

έστελναν σε μυθιστορήματα, στον κινηματογράφο, στη ζωγραφική, για να δούμε αυτό που απαγορευόταν επισήμως ως Παιδεία. Οι εξορίες ήταν γεμάτες. 30.000 πολιτικοί κρατούμενοι από το τέλος του Εμφυλίου μέχρι τη Χούντα (όπου ο αριθμός χάνεται), αποτελούσαν την επίσημη εκτίμηση των κυβερνήσεων: οι «αμετανόητοι».

1950-1974, Στην προσπάθειά της να ορθοποδίσει η κοινωνία δεν έπαψε να καλλιεργεί το χαφιεδισμό, τη φτώχεια, το καψόνι, τον εξευτελισμό, τα πιστοποιητικά φρονημάτων, τις εξορίες, τα βασανιστήρια, το παρακράτος. Σπάνιες οι εξαιρέσεις κι ακόμα πιο σπάνιες οι στιγμές αληθινής ανάσας. Σήμερα οι λογαριασμοί έχουν κλείσει, οι φάκελλοι έχουν καεί, οι ζωές που αναλώθηκαν με τον ένα ή άλλο τρόπο, σε μεγάλο βαθμό δεν υπάρχουν. Οι νοοτροπίες άλλαξαν και μαζί μ' αυτές όλη η δομή της πολιτείας, της Ευρώπης, του Κόσμου. Οι λέξεις Δημοκρατία, Ελευθερία, Δίκαιο, Παιδεία, Πολιτισμός, δεν έπαψαν να έρχονται αντιμέτωπες καθημερινά με την αδικία, την εκμετάλλευση, την ένδοια, την υποτέλεια, την αυθαιρεσία, την άγνοια, την αδιαφορία, τη βαρβατότητα.

Η όποια μορφή έκφρασης και τέχνης τα χρόνια εκείνα έκρυβε μέσα της μια μεγάλη δύναμη αντίστασης. Μια στάση κι ένα λόγο οργανωμένους και συγκροτημένους σε σειρές από ερωτηματικά, όχι ως ανακριτήριο, αλλά ως ένα ουσιαστικό «Γιατί;» σε κάθε είδους αποδοχή των τετριμένων και φθαρμένων ιδεών που έσυραν την ανθρωπότητα στη φρίκη των πολέμων και το Ολοκαύτωμα, σε πολιτικές δολοφονίες και στρατιωτικές επεμβάσεις, πραξικοπήματα και δικτατορίες, εκπατρισμούς και εξορίες, έως τις μόνιμες πλέον απειλές γενικής καταστροφής του πλανήτη κι ενός επικείμενου ατομικού πολέμου.

Οι ποιητές έδιναν στην Αντίσταση ένα κρυφό περιγιάλι ανάμεσα στις λέξεις, οι ζωγράφοι το λευκό μουσαμά ανάμεσα στα χρώματα, οι μουσικοί το λυγμό που έδινε ρυθμό στο τραγούδι, ο κινηματογράφος την απροκάλυπτη κατακραυγή της υποκρισίας ή τη γελοιότητα της εξουσίας. Το θέατρο καθημερινά δίπλα στον πολίτη περιόδευε από πόλεις στα χωριά ακόμα με μπουλούκια σπουδαίων ηθοποιών για να καταδείξει πως ο λύκος κοιμάται στο παχνί.

Από τα παιδικά μου χρόνια, Αντίσταση σήμαινε κάτι που συζητούσαμε ανοιχτά στο σπίτι προσέχοντας πάντα τα παράθυρα να είναι κλειστά. Οι εικαστικές τέχνες, για όσους τουλάχιστον ενδιαφερόντουσαν, αποτελούσαν θέμα μόνιμων καυγάδων. Επισήμως ο Παρθένης κι ο Μπουζιάνης ήταν στο περιθώριο, ως αντεθνικοί μισάνθρωποι. Οι εξορίες ήταν γεμάτες, από τους μαθητές του Κεφαλληνού. Όσοι δεν σιωπούσαν ζωγρά-

φιζαν σε πέτρες, βότσαλα, χασαπόχαρτα. χαρτόνια. Όσοι έκπατρίστηκαν ή σώπασαν μετά τον Εμφύλιο, περιθωριοποιήθηκαν κι έπρεπε να περιμένουν τα τέλη του 70 για να αποκτήσουν εκ νέου υπόσταση στον τόπο μας. Συγχρόνως κρατικές επιτροπές μοίραζαν βραβεία κι απορρίψεις, διαβολές και κακεντρέχειες. Μόνο το»Έλληνας» μετρούσε. Μοντέρνος, ρεαλιστής, αφηρημένος, κ.ο.κ. σήμαινε ξενόφερτος, αντεθνικός, κι ανάλογα, «αμετανόητος».

Μια εσωτερική Μακρόνησος ερχόταν να συμπληρώσει στην ψυχή, την ξέρα στο άκρο της Αττικής, στην ακριβή τομή όπου η γνώση και η άποψη χωρίζουνε. Εξορία και διακοπές γίνονταν Εργολαβίες και Ανάπτυξη, Τουρισμός και Βιομηχανία. Τότε ίσως ξεκινά μια κοινωνία που μέχρι σήμερα ακόμα, ξέρει και δε μιλά ή μιλά χωρίς να ξέρει.

Ζήσαμε μαζικά σε καθεστώς επιτήρησης ενώ γύρω μας ο κόσμος καιγόταν διεθνώς. Πολλές ήταν οι μορφές «αντίστασης» που μας δίδαξε η Τέχνη. Σχολείο σπουδαίο, έβρισκε συνεχώς νέες εκφράσεις και νέες μορφές, νέες δράσεις και αντιδράσεις για να κρατήσει υψηλό το φρόνημα και την αξιοπρέπειά ενός λαού και τα αισθήματά του ατόφια. Για να δώσει στις ελπίδες και τα όνειρά του ανοιχτές προοπτικές, που άνοιγαν το Χώρο και το Χρόνο εξ ίσου για αυτόν που είναι κοντά και για αυτόν που είναι μακριά. Προοπτικές που εξέφρασαν την όραση που βλέπει μπρος στα μάτια σου συγχρόνως με εκείνη που βλέπει πίσω από το κεφάλι σου.

Ο κόσμος άλλαζε κάθε μέρα και οι επεμβάσεις κατά κάθε προσπάθειας εκδημοκρατισμού από τη μια κι από την άλλη μεριά του Τείχους, σφράγησαν το έργο των καλλιτεχνών, άμεσα και έμμεσα. Δε μιλάμε για εικονογραφήσεις. Υπαρξιακές και ουσιαστικές ήταν οι μεταβολές του λόγου και του περιεχομένου του καλλιτεχνικού έργου όπως φαίνεται σε αυτή την πρώτη καταγραφή που επιχειρεί σήμερα το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος μαζί με την Δημοτική Πινακοθήκη της Αθήνας. Αποτελούν ένα πρώτο φόρο τιμής και μια βαθιά ηθική υποχρέωση προς τους καλλιτέχνες και μια βασική υποθήκη για το μέλλον των νεότερων γενεών. Ανεξάρτητα από τι διαχωρίζει τις πολιτικές ομάδες, τιμώνται εξ ίσου όλοι όσοι δούλεψαν για τη δημοκρατία, για το όνειρο ενός ελεύθερου κόσμου, ενός κόσμου δικαίου και ειρήνης, αγάπης και χαράς για τους ανθρώπους όλης της Γης.

Όπως φαίνεται στα έργα, όλα συντελούν ώστε Τέχνη και Αντίσταση να είναι σχεδόν συνώνυμα. Κι αυτό ελπίζουμε στους άγονους καιρούς που ζούμε, να δει και να καταλάβει το κοινό της Αθήνας σήμερα: πως δεν υπάρχει νόμισμα χωρίς δυο όψεις, πως

Κρίση δε σημαίνει μόνο η βίαια επιδείνωση μιας κατάστασης, αλλά και η δυνατότητα να κρίνεις και να ανθίστασαι σε αξίες που καμμία κρίση δεν μπορεί να αφαιρέσει από τον άνθρωπο κι από τον πολίτη –πόσο μάλλον από τον καλλιτέχνη που κοιτά πέρα από τις όψεις του νομίσματος, κατ’ ευθείαν στην καρδιά του ανθρώπου.

Ντένης Ζαχαρόπουλος
Καλλιτεχνικός Διευθυντής της Δημοτικής Πινακοθήκης,
των Μουσείων και Συλλογών του Οργανισμού Πολιτισμού,
Αθλητισμού και Νεολαίας του Δήμου Αθηναίων

Κανακάκις Λευτέρης
Κούρος, 1972 - 1973
Λάδι, 130 x 97 εκ.
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ 1950-1974

Η περίοδος από το 1950 μέχρι το 1974, θα μπορούσε να πει κανείς ότι χαρακτηρίζεται από πυκνές και σύνθετες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις τόσο σε διεθνές επίπεδο, όσο και στην Ελλάδα. Οι εξελίξεις αυτές, αναπόφευκτα, επέδρασαν στην τέχνη και στους καλλιτέχνες της εποχής αυτής. Για να εξετάσει, συνεπώς, κανείς την ελληνική τέχνη σε αυτή την περίοδο, χρειάζεται να λάβει υπόψη όχι μόνο τα καλλιτεχνικά ρεύματα, αλλά και τις γενικότερες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

ΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΑΝ

ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ

Η καλλιτεχνική παραγωγή της περιόδου που μελετάμε, εντάσσεται στο κομμάτι της Μοντέρνας Τέχνης, που ήδη έχει ξεκινήσει από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και καλύπτει μέχρι και τη δεκαετία του 1970. Πολλές φορές χρησιμοποιείται και ο όρος *σύγχρονη τέχνη*, ωστόσο δηλώνει περισσότερο την πλέον πρόσφατη καλλιτεχνική παραγωγή. Η Μοντέρνα τέχνη χαρακτηρίζεται από μια νέα προσέγγιση στις τέχνες, τέτοια ώστε πλέον να μην έχει πρωτεύουσα σημασία η ακριβής αναπαράσταση των αντικειμένων (π.χ στη ζωγραφική ή γλυπτική) όσο ο πειραματισμός με νέους και πρωτότυπους τρόπους απεικόνισής τους, συχνά αποδομώντας το αντικείμενο ή προβάλλοντάς το αφαιρετικά. Η έννοια της μοντέρνας τέχνης ταυτίζεται συχνά και με τον όρο Μοντερνισμός.

Ιδιαίτερα κατά τη μεταπολεμική περίοδο τα κύρια ρεύματα που αναπτύχθηκαν ήταν:

- Αφηρημένος Εξπρεσιονισμός, με κύριους εκπροσώπους τους Βίλεμ ντε Κούνινγκ, Τζάκσον Πόλοκ
- *Color field painting*, με κύριο εκφραστή τον Μαρκ Ρόθκο

Γράββαλος Παναγιώτης
Κύπρος, 1974, Αφίσα
Ιδιωτική συλλογή

- Ποπ Αρτ (Pop art), με τους Ρίτσαρντ Χάμιλτον, Ντέιβιντ Χόκνευ, Ρόι Λίχτενσταϊν, Άντυ Γουόρχολ
- Νεορεαλισμός, με εκπρόσωπο τον Υβ Κλάιν
- Οπ Αρτ (Op Art)
- *Arte Povera*
- *Minimal art*
- *Land art*
- Φωτορεαλισμός, με κύριο εκφραστή τον Τσακ Κλόουζ

Ξεχωριστής σημασίας είναι η Σοβιετική τέχνη που αναπτύσσεται αυτή την περίοδο με κύριους εκφραστές τους Αλεξάντερ Γερασίμοφ και Ίλια Καμπάκοφ.

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1950 - 1960

Η συγκρότηση του «μετεμφυλιακού» αστικού πολιτικού συστήματος στην Ελλάδα, θα λέγαμε συνολικότερα η ανασυγκρότηση των αστικών θεσμών, οικονομικών και στρατιωτικών, στηρίχτηκε στη νέα μεγάλη μεταπολεμική σύμμαχο, τις ΗΠΑ, που είχε αναδειχτεί σε ηγετική δύναμη του ιμπεριαλισμού, καθώς και σε ό,τι απέμενε ως υπόλειμμα από την παλιά μεγάλη σύμμαχο, το Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο η επίδραση των ΗΠΑ αποτυπώνεται ακόμη και στο παλάτι, παρόλο που δεν υπήρχε άμεσο παρελθόν σε αυτή τη σχέση. Ήταν όμως επόμενο αυτό το αποτύπωμα των ΗΠΑ και στο θεσμό της βασιλείας στην Ελλάδα, σε αυτή την περίοδο. Η βασιλεία συνιστούσε όργανο της αστικής εξουσίας, με αρμοδιότητες ως επικεφαλής του στρατεύματος και ως ο εντολέας σε υποψήφιο πρωθυπουργό για τη συγκρότηση κυβέρνησης. Η διαπλοκή του θεσμού της βασιλείας στην Ελλάδα με τους κρατικούς μηχανισμούς των ΗΠΑ, είχε ως αφετηρία της το γεγονός ότι η βασιλεία άμεσα παρέμβαινε στο στρατό και τη διεύθυνση του υπουργείου Άμυνας. Από την άλλη, η μεταπολεμική ανασυγκρότηση των «Εθνικών Ενόπλων Δυνάμεων» στην Ελλάδα έγινε με την άμεση συμμετοχή των ΗΠΑ –οικονομική (Σχέδιο Μάρσαλ, Δόγμα Τρούμαν) –πολιτική-στρατιωτική- και στη συνέχεια με την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ.

Η στρατιωτική ήττα του ΔΣΕ το 1949 είχε αρνητική επίδραση στη διαμόρφωση της πολιτικής συνείδησης της εργατικής τάξης και των φτωχών λαϊκών στρωμάτων. Από την άλλη όμως η μεγάλη ΕΑΜική αντίσταση, ο Δεκέμβρης του '44 και η κορυφαία ένοπλη ταξική σύγκρουση του ΔΣΕ είχαν αφήσει θετικό αποτύπωμα στη συνείδηση του λαού, γεγονός που εκδηλωνόταν παρά το όργιο φυλακίσεων, εξοριών και εκτελέσεων και τη διογκούμενη αντικομμουνιστική προπαγάνδα. Συνέχιζε να υπάρχει η αίσθηση μιας νέας

Ζιάκας Γιώργος
3/11/68, 1968
Ζωγραφική - Κολάζ, 47 x 45 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

ανάτασης της λαϊκής πάλης, σ' αυτό επιδρούσαν και οι εξελίξεις στο διεθνές επίπεδο. Η καπιταλιστική οικονομία στην Ελλάδα προχωρούσε πλέον στη φάση της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης που αντικειμενικά είχε καθυστερήσει την περίοδο 1946-49, η καπιταλιστική ανάπτυξη συντελούνταν εν μέσω έντονων ενδοαστικών αντιπαράθεσεων για το χαρακτήρα της και αντεγκλήσεων σχετικά με το πρόταγμα του σχεδίου ανάπτυξης ή της δημοσιονομικής σταθερότητας. Φυσικά για τον λαό η καπιταλιστική ανάπτυξη σήμαινε λιτότητα, φτώχεια, εξαθλίωση και όχι γενική ευημερία, όχι άμεση βελτίωση του επιπέδου λαϊκής διαβίωσης.

Στο στρατόπεδο του αστικού πολιτικού κόσμου ήταν έντονη η ανησυχία για την ανασύνθεσή του, για τη συγκρότηση σχετικά σταθερών αστικών κομμάτων - σχηματισμών, που θα έπαιζαν το παιχνίδι της κυβερνητικής εναλλαγής. Ανασταλτικά στη σταθεροποίηση του αστικού πολιτικού συστήματος λειτουργούσε η προσπάθεια εξισορρόπησης αντιτιθέμενων αστικών συμφερόντων και παραγόντων που είχαν διαμορφωθεί όλη την προηγούμενη δεκαετία, όπως η ύπαρξη πολυποίκιλων κρατικών μηχανισμών (αστικά πολιτικά κόμματα, Παλάτι, στρατός, παραστρατιωτικές οργανώσεις, ντόπιες και ξένες μυστικές υπηρεσίες, επιτελεία των ΗΠΑ κλπ.). Από το 1944 και εξής ο κίνδυνος απώλειας της αστικής εξουσίας είχε οδηγήσει σε μια βιαστική συνένωση το τμήμα της αστικής τάξης που βρισκόταν σε συνεργασία με τον αγγλικό ιμπεριαλισμό, ένα άλλο κομμάτι που είχε παραμείνει στη χώρα κατά τη διάρκεια της Κατοχής και συνεργάστηκε με το γερμανικό ιμπεριαλισμό, αστικές δυνάμεις που έδρασαν σε αντιστασιακές οργανώσεις (ΕΔΕΣ, ΕΚΚΑ κ.ά.), κρατικές κατασταλτικές δυνάμεις των «δοσίλογων» κυβερνήσεων, παραστρατιωτικές δυνάμεις που ιδρύθηκαν από τους Γερμανούς, δυνάμεις του βρετανικού και του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού ή υπό τον έλεγχό του κ.ά. Ακόμα και περιπτώσεις αστών που είχαν ενταχθεί στο ΕΑΜ-ΕΛΑΣ (αξιωματικοί κ.ά.), αμέσως μετά την απελευθέρωση συντάχθηκαν με τις δυνάμεις του κεφαλαίου και στη συνέχεια ενάντια στο ΔΣΕ.

Οι δυσκολίες στη σταθεροποίηση του αστικού πολιτικού συστήματος, σε συνδυασμό με τη διαφαινόμενη νέα ανάταση του λαϊκού παράγοντα, δεδομένης της επιμονής του ΚΚΕ στην ανασυγκρότηση και δράση των παράνομων κομματικών οργανώσεων, είχαν αρχίσει να δημιουργούν ανησυχίες στις δυνάμεις του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού, οι οποίες είχαν αυξημένο ρόλο, εξαιτίας της καθοριστικής τους βοήθειας στην αστική τάξη της Ελλάδας να νικήσει τον ΔΣΕ.

Η άρχουσα τάξη αξιοποιούσε την εκτός νόμου θέση του ΚΚΕ και τις διώξεις ενάντια στην ταξική συνδικαλιστική δράση με στόχο να ξεριζώσει την επιρροή του, να τρομοκρατήσει το εργατικό και λαϊκό κίνημα, να αποκαταστήσει και να εντείνει την ιδεολογική και πολιτική επίδραση της στις μάζες. Ετσι η εργατική τάξη και τα φτωχά λαϊκά στρώματα, έπειτα από την ήττα του ΔΣΕ, δέχονταν συνδυασμένα την πολιτική του «μαστίγιου και του

Γραμματόπουλος Κωνσταντίνος
Ηρώες, 1957
 Ξυλογραφία, 53 x 30 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη / Μουσείο Αλεξ. Σούτσου
 Φωτογράφιση Έργου, Σταύρος Ψηρούκης
 Δωρεά Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού

καρότου», με έκτακτα στρατοδικεία και εκτελέσεις να βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη. Η συκοφαντία «του ξενοκίνητου ΕΑΜοβούλγαρου» και η θεωρία του «σιδηρού παρα-πετάσματος», όπως χαρακτηριζε ο ιμπεριαλισμός τη Σοβιετική Ενωση και τις χώρες της λαϊκής εξουσίας στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, πήγαιναν μαζί, στο πλαίσιο της έντονης Αμερικανικής παρουσίας που η εγχώρια αστική τάξη χρειαζόταν τη στενή συνεργασία της για να προχωρήσει η κρατική και οικονομική ανασυγκρότηση. Δίπλα και μαζί με τις επίσημες κρατικές διωκτικές αρχές δρούσαν οι λεγόμενες παρακρατικές οργανώσεις που καθοδηγούνταν από την κρατική Ασφάλεια και τη Χωροφυλακή, καθώς και από το Στρατό και την Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΚΥΠ). Η δράση τους λειτουργούσε ακόμη πιο τρομοκρατικά στους κατοίκους της υπαίθρου, ιδιαίτερα σε πολλούς από τους ψηφοφόρους της ΕΔΑ, από τους οποίους αρκετοί μετατοπίστηκαν σε μία πορεία στα κόμματα του «Κέντρου», με την ελπίδα να χαλαρώσει το αυταρχικό πλαίσιο. Από την πλευρά του λαϊκού κινήματος είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι εκείνα τα χρόνια δεν υπήρχε μόνο η ηρωική στάση χιλιάδων αγωνιστών και αγωνιστριών, που έδωσαν και τη ζωή τους, ενώ άλλοι έμειναν επί χρόνια στις φυλακές αλύγιστοι, προτιμώντας αυτές τις συνέπειες και όχι την υπογραφή δήλωσης που αποκήρυσε το ΚΚΕ «και τις παραφυάδες του». Υπήρχαν παράλληλα και οι «δηλώσεις μετανοίας», που οι διωκτικές αρχές και ειδικοί μηχανισμοί απέσπασαν από εξόριστους και φυλακισμένους με τη χρήση κάθε είδους απειλών και βασανισμών, καθώς και τα ευρύτατα καθιερωμένα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, απαραίτητα σε σειρά περιπτώσεων ακόμη και για τη θέση καθαρίστριας. Αυτά, ιδίως τα τελευταία, σφράγισαν περισσότερα από 20 μετεμφυλιακά χρόνια, αφού στην πράξη οι διάφορες διακρίσεις συνεχίστηκαν και όταν η κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου κατάργησε (1964) τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων. Το «φακέλωμα» έγινε βασικό κατασταλτικό μέσο, ενώ, σε συνδυασμό με την αυξημένη ανεργία, λειτούργησε ως μόνιμος εφιάλτης πάνω από τα φτωχά λαϊκά στρώματα. Παράλληλα, δημιουργήθηκαν ομάδες αξιωματικών, οι οποίες συνέρχονταν και αποφάσιζαν κοινή δράση χωρίς να λογοδοτούν ή να ελέγχονται από την πολιτική ηγεσία. Ταυτόχρονα με ψευδείς εκθέσεις ή με προβοκάτσιες προσπαθούσαν να πείσουν ότι η αριστερά είχε οργανωμένη δράση για την κατάληψη της εξουσίας. Οι κυβερνήσεις της εποχής κατά τις δεκαετίες '50 και '60, δε στάθηκε δυνατόν να ελέγξουν αυτούς τους παρακρατικούς μηχανισμούς, είτε διότι δεν αντιλαμβάνονταν τη σοβαρότητα του κινδύνου για τη δημοκρατία, είτε διότι πολλές φορές τα ανάκτορα παρενέβαιναν υπέρ τους, νομίζοντας ότι οι παρακρατικοί είναι ως επί το πλείστον ορκισμένοι φιλομοναρχικοί. Δείγματα της δράσης των παρακρατικών ήταν το σχέδιο «Περικλής», ως ένα βαθμό η «βία και νοθεία» στις εκλογές του 1961 και η δολοφονία του βουλευτή της ΕΔΑ Γρηγόρη Λαμπράκη το 1963.

Γράββαλος Παναγιώτης
Θυμήςου το Πολυτεχνείο Πάλεψε για τη Δημοκρατία, 1974
 Μολύβι σε Χαρτί, 78 x 58 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Η δράση των αντιδημοκρατικών ακροδεξιών ομάδων αυτών εντάθηκε μετά τη νίκη στις εκλογές του 1963 της Ενώσεως Κέντρου με αρχηγό τον Γεώργιο Παπανδρέου, ο οποίος ήταν μεν αντικομμουνιστής, πίστευε όμως ότι η πολιτική διώξεων κατά των κομμουνιστών μάλλον τους ενίσχυε παρά τους αποδυνάμωνε. Οι πραξικοπηματίες φοβούνταν την πιθανότητα νέας νίκης της Ενώσεως Κέντρου στις προσεχείς εκλογές. Μια νίκη της θα σήμαινε ενίσχυση της πτέρυγας του Ανδρέα Παπανδρέου και πιθανή κάθαρση του στρατεύματος από τα υπερδεξιά στοιχεία. Μια τέτοια κάθαρση αναμφισβήτητα θα περιλάμβανε πολλά από τα ηγετικά στελέχη του κινήματος. Η προηγούμενη προσπάθεια ελέγχου του στρατεύματος από την κυβέρνηση είχε καταλήξει σε σύγκρουση με τα ανάκτορα και την Αποστασία του 1965. Την 1η Αυγούστου του 1951 ανακοινώθηκε η δημιουργία της ΕΔΑ και στις 3 Αυγούστου οριοθετήθηκε η λειτουργία της ως συνασπισμού κομμάτων ισότιμα συνεργαζόμενων. Στις συζητήσεις για τη δημιουργία της ΕΔΑ εκτός από το Δημοκρατικό Συναγερμό συμμετείχαν και άλλα ΕΑΜογενή κόμματα. Το πρακτικό της ίδρυσης της ΕΔΑ συνυπέγραψαν ο Δημοκρατικός Συναγερμός, το Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδος, το κόμμα των Αριστερών Φιλελεύθερων (το οποίο και αποχώρησε από την ΕΔΑ το Δεκέμβρη του 1951), το Δημοκρατικό Ριζοσπαστικό Κόμμα. Λίγες μέρες αργότερα ανακοίνωσαν τη συμμετοχή τους η Ενωση Δημοκρατικών Αριστερών και η Δημοκρατική Ενωση. Δίχως να φαίνεται επίσημα, το πρακτικό της ίδρυσης της ΕΔΑ συνυπέγραφε και το Αγροτικό Κόμμα Ελλάδας που από το 1947 είχε κηρυχτεί παράνομο όπως και το ΚΚΕ. Στις 9 Αυγούστου 1951 ο Γιάννης Πασαλίδης κατέθεσε στον Αρειο Πάγο τον τίτλο και το έμβλημα του κόμματος. Το καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς είχε επιδιωχθεί από το ΚΚΕ η δημιουργία του Πανδημοκρατικού Συναγερμού (ΠΑΣ), ενώ στις 14 Αυγούστου 1951 με πρωτοβουλία φυλακισμένων κομμουνιστών κατατέθηκε στο πρωτοδικείο το ψηφοδέλτιο του ΕΛΑ (Ενιαίος Λαϊκός Αγώνας) ως αντίδραση στην αρχική άρνηση της ΕΔΑ να συμπεριλάβει φυλακισμένους κομμουνιστές στα ψηφοδέλτιά της.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ

Μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου πολλοί αγωνιστές του προηγούμενου διαστήματος αναγκάστηκαν λόγω του πογκρόμ διώξεων, συλλήψεων και εκκαθαρίσεων από τις αστικές ελληνικές κυβερνήσεις, να πάρουν το δρόμο της πολιτικής προσφυγιάς, με το μεγαλύτερο κομμάτι τους να βρίσκουν καταφύγιο στις λαϊκές δημοκρατίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Το δράμα των αγωνιστών αυτών εμπνέει κομμάτι της καλλιτεχνικής παραγωγής της περιόδου αυτής. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι οι πολιτικοί πρόσφυγες, στις χώρες που εγκαταστάθηκαν, παρήγαγαν αξιόλογο καλλιτεχνικό έργο, με πιο χαρακτηριστική ίσως την περίπτωση του γλύπτη Μέμου Μακρή.

Κινδύνη Άννα
Μακρόνησος, 1958
Eau Forte / Γραμμική οξυγραφία
πάνω σε χαρτί, 8 x 16,5 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ

Ο Νίκος Μπελογιάννης, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ συνελήφθη στις 20 Δεκέμβρη 1950 στην Αθήνα, όπου καθοδηγούσε την παράνομη δουλειά του ΚΚΕ, και προσήχθη σε δίκη στο Στρατοδικείο στις 19 Οκτωβρίου 1951, το οποίο τον καταδίκασε (μαζί με 11 ακόμη συντρόφους του) σε θάνατο. Η κατακραυγή στην Ελλάδα και σ' όλο τον κόσμο υποχρέωσε τον Πλαστήρα να υποσχεθεί ότι δε θα εκτελεστούν. Με την πίεση των Αμερικανών, με επικεφαλής τον πρεσβευτή Πουριφόρι, σκηνοθετήθηκε η δεύτερη δίκη με την κατηγορία της «κατασκοπίας». Ο Μπελογιάννης έπρεπε να πεθάνει, ο λαός να τρομάξει, το ΚΚΕ να εξαφανιστεί.

Στην περίπτωση του Νίκου Μπελογιάννη, αξίζει να επισημανθεί ότι όταν το ΚΚΕ μέσω του Δημοκρατικού Συναγερμού έβαλε το ζήτημα της συμμετοχής του φυλακισμένου Νίκου Μπελογιάννη και του παράνομου Νίκου Πλουμπίδη στα ψηφοδέλτια της ΕΔΑ, αμέσως η μεγάλη πλειοψηφία των πολιτικών και εκλογικών εταίρων χρησιμοποίησε κάθε επιχείρημα και μέσο προκειμένου να ακυρώσει ένα τέτοιο εγχείρημα, παρά το γεγονός ότι επίσημα η ΕΔΑ πάλευε και για την αμνηστία και την απελευθέρωση των πολιτικών κρατούμενων.

Τελικά ο Νίκος Μπελογιάννης μετά και τη δεύτερη δίκη, εκτελείται στις 30 Μάρτη 1952, μαζί με τους συγκρατούμενούς του Καλούμενο, Αργυριάδη και Μπάτση.

ΟΙ ΔΙΚΕΣ ΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΙΑ ΤΟ 1960

Μέσα στο γενικότερο κλίμα διώξεων, συλλήψεων, εκτοπισμών και τρομοκρατίας, αξίζει να σταθεί κανείς στη δίκη που έγινε την άνοιξη του 1960 στο Διαρκές Στρατοδικείο Αθηνών. Στη δίκη αυτή είχαν παραπεμφθεί συνολικά 50 κατηγορούμενοι. Οκτώ όμως από τους κατηγορούμενους είχαν αποδράσει στο παρελθόν από τις φυλακές των Βούρλων και έκτοτε δεν είχαν συλληφθεί, με αποτέλεσμα η δίκη τους να διαχωριστεί. Μαζί με τον Χαρίλαο Φλωράκη δικάστηκαν άλλοι 41 κατηγορούμενοι. Ετσι έμεινε στην Ιστορία ως «Η δίκη των 42». Η δίκη των «42» ξεκίνησε στις 26 Απριλίου του 1960. Στο τυποποιημένο κατηγορητήριο αναφερόταν πως οι κατηγορούμενοι «εισήλθον εις την Ελλάδα εκ χωρών του παραπετάσματος με σκοπόν τη διενέργειαν κατασκοπείας διά λογαριασμόν ξένης δυνάμεως». Οι Ρούλα Κουκούλου, Αύρα Παρτσαλίδου, Κώστας Φιλίνης, Γιώργης Ερυθριάδης, Ελλη Ερυθριάδου και Κώστας Τριανταφύλλου καταδικάζονται σε ισόβια μια βδομάδα αργότερα.

Στη δίκη, το καθεστώς του μετεμφυλιακού αντικομμουνισμού που έσερνε τους κομμουνιστές από φυλακή σε φυλακή και από εξορία σε εξορία με την κατηγορία του κατάσκοπου και του πράκτορα ξένων δυνάμεων, υπέστη σοβαρή ήττα. Οι κατηγορίες δεν αποδείχτηκαν και τα πρωτοκλασάτα στελέχη της Ασφάλειας (Ρακιτζής, Κροντήρης κ.ά.) που κατέθεσαν ως μάρτυρες κατηγορίας ουσιαστικά γελοιοποιήθηκαν. Από τη δίκη παρέλασαν και διάφοροι ανανήψαντες με σκοπό να στηρίξουν την κατηγορία της κατασκοπείας -άνθρωποι δηλαδή που είχαν γίνει εντολοδόχοι της ασφάλειας- ενώ ένας εκ των κατηγορουμένων (που όταν συνελήφθη τον εμφάνιζαν φοβερό και τρομερό) αποδείχθηκε όργανο των αρχών. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι ο καθεστωτικός Τύπος της εποχής επιχείρησε να υποβαθμίσει τη δίκη. Τα ρεπορτάζ που φιλοξενούνταν στον τύπο της εποχής δεν ήταν εκτενή. Προφανώς υπήρχε συνειδηση της πραγματικότητας ότι όλη αυτή η φιλολογία περί κατασκόπων δεν γινόταν πιστευτή στην ελληνική κοινωνία. Η δίκη ολοκληρώθηκε με την έκδοση της απόφασης στις 20 Μαΐου, καταδικάζοντας σε ισόβια δεσμά τους κατηγορούμενους.

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΛΑΜΠΡΑΚΗ

Ηταν Τετάρτη 22 Μάη 1963 και ώρα 10.15 μ.μ., όταν κοντά στη διασταύρωση των οδών Βενιζέλου και Ερμού στη Θεσσαλονίκη, ο Γρηγόρης Λαμπράκης δέχτηκε δολοφονική επίθεση και τραυματίστηκε θανάσιμα. Η στυγερή δολοφονία του αποτελεί μια από τις μαύρες σελίδες στη σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας και πιο συγκεκριμένα του αστικού κόσμου και των οργάνων του. Καταδεικνύει τη φύση και το χαρακτήρα του μετεμφυλιοπολεμικού καθεστώτος και υπογραμμίζει τις ευθύνες όλων εκείνων των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, των αστικών κομμάτων, του παλατιού, του στρατού και του

Μαλάμος Κώστας
Βιετνάμ, 1967
Λάδι σε μουσαμά, 150 x 50 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

αμερικανοΝΑΤΟικού παράγοντα, που εκκόλαψαν το αυγό του φιδιού, μέσα από το οποίο ξεπρόβαλε η δικτατορία των συνταγματαρχών τέσσερα χρόνια αργότερα. Ο Γρηγόρης Λαμπράκης, βουλευτής της ΕΔΑ, υφηγητής της Ιατρικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, παλιός βαλκανιονίκης και κορυφαίος στην εποχή του Έλληνας ειρηνιστής (αντιπρόεδρος της ΕΕΔΥΕ και ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Επιτροπής για τη Βαλκανική Συνεννόηση), είχε μπει στο στόχαστρο του ιμπεριαλισμού και των μηχανισμών του, ιδιαίτερα μετά την πλούσια, παγκόσμια δράση του στο φιλειρηνικό κίνημα, που αναπτυσσόταν διαρκώς σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΠΕΤΡΟΥΛΑ

Ηταν 21 Ιούλη 1965. Εκείνη τη μέρα, ένα παλικάρι, μόλις 23 χρόνων, άφηνε την τελευταία του πνοή, δολοφονημένο από τα κλομπ αστυνομικών δυνάμεων. Εκεί, στο σταυροδρόμι της Σταδίου και Χρήστου Λαδά, πότιζε με το αίμα του τα πιο ευγενικά ιδανικά της ανθρωπότητας και περνούσε στην ιστορία. Πρόκειται για τον αγωνιστή του κινήματος της νεολαίας, Σωτήρη Πέτρουλα, στέλεχος της Δημοκρατικής Νεολαίας Λαμπράκη. Πέντε μέρες πριν, στις 15 Ιούλη, η κλίκα του παλατιού ανέτρεψε την εκλεγμένη κυβέρνηση της Ενωσης Κέντρου. Βέβαια, η κυβέρνηση της Ενωσης Κέντρου, υπό την ηγεσία του Γ. Παπανδρέου, ασκούσε μια αντιλαϊκή πολιτική, με αποτέλεσμα να προκαλείται η δυσaráεσκεια ευρύτερων λαϊκών μαζών. Ο αντικομμουνισμός ήταν βασικό της στοιχείο, το ίδιο και οι δεσμοί εξάρτησης με τους Αμερικανούς και το ΝΑΤΟ. Όμως, η κατάφωρη παραβίαση έστω και αυτών των λειψών δημοκρατικών ελευθεριών που είχαν κατακτηθεί με αγώνες, οδήγησε τη νεολαία και το λαό για 70 μέρες στους δρόμους της Αθήνας και των άλλων πόλεων, να διαδηλώνει ενάντια στο παλατιανό πραξικόπημα. Τα γεγονότα της εποχής έμειναν στην ιστορία σαν «Ιουλιανά». Ο Σωτήρης Πέτρουλας πρωτοστάτησε στα γεγονότα των ημερών αυτών, σαν στέλεχος του φοιτητικού κινήματος. Στις 21 Ιούλη, γίνεται μεγάλη συγκέντρωση στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου, κύρια από φοιτητές και οικοδόμους. Συνθήματα, όπως «Κάτω οι αυλόδουλοι», «Εξω οι Αμερικάνοι», «1 – 1 – 4», αντηχούσαν στο κέντρο της πρωτεύουσας. Αργότερα, οι διαδηλωτές κατευθύνθηκαν προς την Ομόνοια και έστριψαν στη Σταδίου. Στο ύψος της οδού Χρ. Λαδά, βρίσκουν τις «αύρες» των Σωμάτων Ασφαλείας και σημμένα οδοφράγματα από σίδερο που υποδέχτηκαν τους ειρηνικούς διαδηλωτές με καπνογόνα. Η αστυνομία χτυπάει αδίστακτα. Τραγικός απολογισμός, αμέτρητοι τραυματίες και ανάμεσά τους ένας νεκρός. Ο 23χρονος φοιτητής Σωτήρης Πέτρουλας.

Πατσόγλου Αριστείδης
Homme Opprime, 1972
Μέταλλο και Κεραμικό
160 x 100 x 60 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΟΥΝΤΑ

Έως το 1961, με ευθύνη και πρωτοβουλία της κυβέρνησης Καραμανλή, δημιουργήθηκε μηχανισμός ελέγχου του Τύπου και της πληροφόρησης, με σκοπό τη στήριξη ενός ουσιαστικά αυταρχικού καθεστώτος. Ο μηχανισμός αυτός αποτελούνταν από στρατιωτικούς και Έλληνες και ξένους δημοσιογράφους, οι μισθοί των οποίων καλύπτονταν από μυστικά κονδύλια της Γενικής Διεύθυνσης Τύπου και Πληροφοριών (ΓΔΤΠ) και της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΚΥΠ). Οι αξιωματικοί που αποτελούσαν το μηχανισμό αυτό αξιοποίησαν αργότερα την εμπειρία τους επιβάλλοντας τη δικτατορία. Το στρατιωτικό πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967 ήταν η λύση στην οποία κατέφυγε η αστική τάξη της χώρας μας με τη στήριξη των ΗΠΑ, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι παράγοντες που όξυναν τις ενδοαστικές αντιθέσεις, προκαλώντας αστάθεια και κρίση στην αστική διακυβέρνηση τη δεκαετία του 1960 και ιδιαίτερα στο δεύτερο μισό της. Το αστικό πολιτικό σύστημα την περίοδο αυτή βρέθηκε μπροστά στην ανάγκη εκσυγχρονισμού του, ανάγκη που προέκυπτε από την ανάπτυξη και σταθεροποίηση του ελληνικού καπιταλισμού και τη συμφωνία σύνδεσής του με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), τον Ιούλιο 1961. Για την προσαρμογή του αστικού πολιτικού συστήματος στις νέες συνθήκες, αρκετά χρόνια πια μετά από το τέλος του εμφυλίου 1946 - 1949, ήταν αναγκαίος ο περιορισμός του ελέγχου που ασκούσε το παλάτι στα κέντρα της αστικής εξουσίας (στρατός, κυβέρνηση), πράγμα αρκετά δύσκολο. Ο ρόλος του παλατιού στην αντιμετώπιση του ΔΣΕ και του ΚΚΕ, ο ρόλος του ως «σύμβολο κατά του κομμουνισμού», είχε προσδώσει στο παλάτι ισχύ, καθιστώντας το βασικό στοιχείο της αστικής εξουσίας. Αποκτούσε ακόμη προτεραιότητα η διαμόρφωση μιας δεύτερης ισχυρής αστικής πολιτικής δύναμης ικανής, στο πλαίσιο της δικομματικής εναλλαγής, να απορροφά τη φθορά του κυβερνητικού κόμματος, της ΕΡΕ, που είχε συσπειρώσει το σύνολο των λεγόμενων δεξιών κομμάτων. Αυτή η δύναμη ήταν η Ενωση Κέντρου που συγκροτήθηκε το Σεπτέμβριο του 1961. Οι εξελίξεις των χρόνων 1965-1966 είχαν στρώσει το δρόμο για την επιβολή της στρατιωτικής δικτατορίας, που εξάλλου είχαν προαναγγείλει το 1966 οι τέσσερις διαλέξεις του Σάββα Κωνσταντόπουλου, διακεκριμένου ιδεολογικού προπαγανδιστή της αστικής τάξης. Οι βαθύτερες αιτίες που οδήγησαν στη στρατιωτική δικτατορία της 21.4.1967 πρέπει να αναζητηθούν πρωταρχικά στις οξυμένες ενδοαστικές αντιθέσεις σε ολόκληρο το πλέγμα του αστικού κράτους, όπως διαμορφώθηκε μετά από τη Συμφωνία της Βάρκιζας και κυρίως από το 1946. Αυτές οι αντιθέσεις, που ήταν αντανάκλαση και διεθνών ανταγωνισμών στις προηγούμενες δεκαετίες, διατηρούνταν και οξύνονταν στη δεκαετία 1960.

Πατσόγλου Αριστείδης
Homme Opprime, 1970
Οξυγραφία σε Τσίγκο, 26 x 17 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Ταυτόχρονα, σημαντικός παράγοντας που όξυνε την κρίση της αστικής διακυβέρνησης ήταν και το Κυπριακό, με δοσμένη την αποφασιστική στάση του Μακάριου απέναντι στις ελληνικές κυβερνήσεις και σε ΗΠΑ - NATO - Τουρκία, που πίεζαν και εξεβίαζαν για ΝΑΤΟϊκή λύση. Η τελευταία είχε τη σημασία της στο πλαίσιο της σύγκρουσης ανάμεσα στο σοσιαλισμό και τον καπιταλισμό.

Κάτω από την επίδραση τουλάχιστον των παραπάνω παραγόντων, το τμήμα της άρχουσας τάξης που είχε δύναμη στον πιο ισχυρό μηχανισμό, το στρατό, έδωσε τη δικτατορική αστική λύση. Εξάλλου, έχει υποστηριχτεί από πολλές πλευρές ότι και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος ετοίμαζε στρατιωτικό πραξικόπημα (των στρατηγών). Αυτούς πρόλαβαν οι συνταγματάρχες, που μέχρι και την τελευταία στιγμή εμφανίζονταν σαν φιλοβασιλικοί.

Συνήθως γίνεται αναφορά στον ΙΔΕΑ ως φορέα του απριλιανού πραξικοπήματος. Ορθότερο όμως είναι ότι ηγήθηκαν σε αυτό αξιωματικοί ενταγμένοι στη συνωμοτική οργάνωση *Ένωσις Ελλήνων Νέων Αξιωματικών* (ΕΕΝΑ), ενώ συμμετείχαν και μέλη του ΙΔΕΑ.

Οι μηχανισμοί αυτοί, ενεργοποιήθηκαν, ή μάλλον πήραν την εντολή να ενεργοποιηθούν, από τον Τζον Μόρι, πράκτορα της CIA στην Αθήνα, κατ' αρχήν για την ανατροπή της κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου, στη συνέχεια όμως με κύριο στόχο την επιβολή πραξικοπηματικής κυβέρνησης, αποτελούμενης μόνο από στρατιωτικούς. Τον Ιούλιο του 1965 σημειώθηκε σοβαρό ρήγμα στις τάξεις του κυβερνώντος κόμματος *Ένωσις Κέντρου*, γνωστό στη σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας με τον όρο *Αποστασία του 1965* ή *Ιουλιανά*. Αφορμή υπήρξε η απόφαση του Γεωργίου Παπανδρέου να αντικαταστήσει τον Πέτρο Γαρουφαλιά από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης και η άρνηση του τότε Βασιλιά Κωνσταντίνου Β' να υπογράψει το σχετικό διάταγμα, αν ο διάδοχος του Γαρουφαλιά δεν απολάμβανε της απόλυτης εμπιστοσύνης του. Όλη η περίοδος που ακολούθησε την αποπομπή της κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου χαρακτηρίζεται γενικότερα ως περίοδος πολιτικής ανωμαλίας.

Η σύγκρουση είχε και οικονομικά αίτια: Όταν η Ένωση Κέντρου ανήλθε στην εξουσία, ο Παπανδρέου είχε επιβάλει στον εκατομμυριούχο μεγαλοεπενδυτή Τομ Πάπας την επαναδιαπραγμάτευση των συμβάσεων για τα διυλιστήρια της ESSO (της σημερινής ΕΚΟ). «Ο Πάπας αντέδρασε και πίεζε την ελληνική κυβέρνηση, μέσω των διασυνδέσεων που είχε με την κυβέρνηση των ΗΠΑ, να σταματήσει τις «σοσιαλιστικές μεταρρυθμίσεις». Τελικά το φθινόπωρο του 1964, η κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου υποχρέωσε τον Τομ Πάπας να υπογράψει νέα σύμβαση με την ESSO PAPAS, καταργώντας τα περισσότερα από τα μονοπώλια που είχε». Η CIA, η πολυεθνική Esso και το αφεντικό της δεν υποχώρησαν αλλά υπονόμευαν την κυβέρνηση Παπανδρέου, ενώ «... τη σχέση του με τη CIA παραδέχθηκε ο ίδιος ο Πάπας, σε συνέντευξη που έδωσε στο Φρέντυ Γερμανό».

Βαρλάμος Γιώργος
Το παιδί με τα στάχια, 1973
Ξυλογραφία, 32,5 x 25 εκ.
Αρχείο Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας

Ενας σημαντικός ακόμη παράγοντας που όξυνε περισσότερο την κρίση της αστικής διακυβέρνησης ήταν το Κυπριακό, με την αντίθεση του Κύπριου Προέδρου Μακαρίου στην πολιτική των ελληνικών κυβερνήσεων και σε ΗΠΑ - NATO, που πίεζαν για ΝΑΤΟϊκή λύση του Κυπριακού στα πλαίσια της αντιπαράθεσής τους με το σοσιαλιστικό στρατόπεδο, παίρνοντας το μέρος της Τουρκίας.

Η κρίση της αστικής διακυβέρνησης δύσκολα μπορούσε να ξεπεραστεί με τις εκλογές που είχε προκηρύξει η κυβέρνηση Π. Κανελλόπουλου για τις 28/5/1967.

Στις 21 Απριλίου του 1967 και ενώ είχαν προκηρυχθεί εκλογές για τις 28 Μαΐου, αξιωματικοί του στρατού, υπό την ηγεσία του συνταγματάρχη Γεωργίου Παπαδόπουλου, και συμμετοχή του ταξίαρχου Στυλιανού Παττακού και του συνταγματάρχη Νικολάου Μακαρέζου κατέλαβαν την εξουσία με πραξικόπημα.

Έχοντας εξασφαλίσει περίπου 100 τεθωρακισμένα στην περιοχή της πρωτεύουσας, οι πραξικοπηματίες κινήθηκαν τα ξημερώματα της 21ης Απριλίου και κατέλαβαν αρχικά το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Στη συνέχεια έβαλαν σε εφαρμογή το σχέδιο έκτακτης ανάγκης του NATO με κωδικό Σχέδιο *Προμηθεύς*, με αποτέλεσμα να κινητοποιηθούν όλες οι στρατιωτικές μονάδες της Αττικής. Το συγκεκριμένο σχέδιο προορίζονταν για την αναγκαστική ανάληψη εξουσίας από το στρατό με σκοπό την εξουδετέρωση κομμουνιστικής εξέγερσης, σε περίπτωση που εισέβαλλαν στην Ελλάδα δυνάμεις του Σοβιετικού Στρατού. Ο έμπιστος του βασιλιά αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού στρατηγός Γρηγόριος Σπαντιδάκης αντικαταστάθηκε από τον Οδυσσέα Αγγελή. Ο Αγγελής κάνοντας χρήση του νέου του αξιώματος έδωσε εντολή στο Γ' Σώμα Στρατού στη Θεσσαλονίκη να εφαρμόσει το Σχέδιο Προμηθεύς σε όλη τη χώρα.

Η δικτατορία έγινε στο όνομα της αντιμετώπισης του «κομμουνιστικού κινδύνου», παρότι τέτοιος κίνδυνος δεν υπήρχε για την αστική τάξη και τους συμμάχους της. Επιβεβαιώθηκε έτσι και πάλι ότι ο αντικομμουνισμός είναι ο προπομπός γενικότερων αντιλαϊκών εξελίξεων.

Η δικτατορία στηρίχθηκε απ' όλα τα τμήματα του κεφαλαίου, ενώ ήταν και η ίδια υπέρ της σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ. Ήταν χαρακτηριστική η δήλωση του πρωτεργάτη της χούντας Γ. Παπαδόπουλου: «Είναι φυσικόν η επιδίωξις της να είναι η οικονομική ανάπτυξις της χώρας εντός του πλαισίου της Οικονομικής Κοινότητας εις την οποίαν ανήκομεν»

Το πραξικόπημα επιβλήθηκε εύκολα, χωρίς να είναι και αναίμακτο. Η επιτυχία των πραξικοπηματιών οφείλεται βεβαίως στη βία που χρησιμοποίησαν, με συλλήψεις, φυλακίσεις, εξορίες ενάντια στους κομμουνιστές και τους λαϊκούς αγωνιστές, κυρίως όμως οφείλεται στο ότι η χούντα δεν βρήκε απέναντί της ένα λαό οργανωμένο και αποφασισμένο να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του.

Σικελιώτης Γιώργος
Από τα Καλάβρυτα στο Μάϊ - Λάϊ, 1965 - 1970
Από τη σειρά «Βιετνάμ»
Μελάνι σε Χαρτί, 70 x 100 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Η ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1950 - 1967

Η καλλιτεχνική παραγωγή σε όλο αυτό το διάστημα κινείται σε τέσσερεις κυρίως άξονες. Ο πρώτος άξονας έχει να κάνει με τους καλλιτέχνες που παράγουν έργο προσαρμοσμένο στις ανάγκες της διαφήμισης των μεγάλων επιχειρηματικών ομίλων που κάνουν τα πρώτα τους βήματα στην μεταπολεμική Ελλάδα. Εικαστικές αφίσες παράγονται μαζικά εξυπηρετώντας αυτή την κατεύθυνση.

Ο δεύτερος άξονας έχει να κάνει με ένα κομμάτι καλλιτεχνών που το έργο τους υπηρετεί τις προπαγανδιστικές ανάγκες των αστικών κυβερνήσεων, του παλατιού και αργότερα της χούντας. Υπάρχει αρκετό υλικό κύρια από αφίσες που αποτυπώνουν την «κομμουνιστική απειλή», που αποτελούσε το πρόσχημα για τις διώξεις των αγωνιστών του προηγούμενου διαστήματος. Σε αυτή την κατηγορία, υπάρχουν και οι καλλιτέχνες που με το έργο τους πρόβαλλαν το έργο των κυβερνήσεων, τη ζωή στο παλάτι, κλπ. Ιδιαίτερη σημασία έχει και το κομμάτι εκείνο των καλλιτεχνών που τάχθηκαν υπέρ της δικτατορίας των συνταγματαρχών, προπαγανδίζοντας τη δράση τους. Φωτογράφοι και κινηματογραφιστές συμμετείχαν σε προπαγανδιστικές παραγωγές της Χούντας, ενώ εικαστικοί φιλοτέχνησαν και εικονογράφησαν έντυπα, ακόμη και σχολικά βιβλία που εκδόθηκαν αυτή την περίοδο. Παράλληλα, υπάρχει ένα μεγάλο κομμάτι καλλιτεχνών που ασχολήθηκε με τις «γιορτές», που οργάνωνε η Χούντα, με περιεχόμενο πάντα εθνικιστικό – φασιστικό και προπαγανδιστικό υπερ του καθεστώτος.

Στο τρίτο άξονα περιλαμβάνονται οι καλλιτέχνες εκείνοι, που συχνά συγκροτούσαν και μικρές καλλιτεχνικές ομάδες, που είχαν αποκοπεί πλέον από την κοινωνία και τις γενικότερες εξελίξεις και εστίαζαν μόνο στην καλλιτεχνική τους δημιουργία. Τα έργα τους έχουν έντονα στοιχεία formalismού. Ο formalismός άλλωστε, αποτελεί το κύριο ιδεολογικό ρεύμα με το οποίο συντάσσεται η συγκεκριμένη κατηγορία καλλιτεχνών και που στην πορεία θα εξελιχθεί σε αφηρημένη τέχνη. Ιδιαίτερα γι' αυτό το ζήτημα εντοπίζουμε να γίνεται σημαντική διαπάλη μέσα από τις σελίδες της «Επιθεώρησης Τεχνης». Στον τέταρτο και τελευταίο άξονα, περιλαμβάνεται ένα σημαντικό κομμάτι των καλλιτεχνών της εποχής που υπηρέτησαν τόσο με τη δράση, όσο και με το έργο τους τις ανάγκες του αγώνα που έδινε η πλειοψηφία του ελληνικού λαού. Άλλοτε στους τόπους εξορίας, άλλοτε σε συνθήκες παρανομίας, οργανώνονται ξανά τυπογραφεία που παράγονται προκηρύξεις, πολιτικά βιβλία, αφίσες, τρικ και παράνομα έντυπα με εικονογράφιση και επιμέλεια αυτών των καλλιτεχνών. Παράλληλα δημιουργείται μια σειρά από έργα στα οποία αποτυπώνεται η φρίκη του πολέμου και των διώξεων τόσο της προηγούμενης περιόδου, όσο και της τρέχουσας, οι αγώνες του λαού, αλλά και η νέα κοινωνία που οραματιζόταν. Στο επίκεντρο μπαίνει ξανά η πάλη του λαού ενάντια στους ξένους και ντόπιους δυνάστες. Μέσα από τα έργα αυτής της περιόδου αγγί-

Σκουλάκης Δημοσθένης
Ελληνική Σημαία, 1967
Λάδι σε Καμβά, 55 x 65 εκ.
Συλλογή Αθηνάς Ραπίτου - Σκουλάκη

ζεται και το κομμάτι της ζωής στην πολιτική προσφυγιά, όπου ένα μεγάλο κομμάτι αγωνιστών αναγκάστηκε να καταφύγει προκειμένου να σωθεί από το κυνηγητό και τις διώξεις. Οι επιρροές της τέχνης των δεκαετιών 1930 – 1940, σε συνδυασμό με την πιο έντονη εμφάνιση και στην χώρα μας των καλλιτεχνικών ρευμάτων της υπόλοιπης Ευρώπης, αλλά και με τα βιώματα αυτών των καλλιτεχνών, δίνουν μια σειρά από σημαντικά έργα. Αρκετές επιρροές από σοσιαλιστικό ρεαλισμό εντοπίζονται σε κομμάτι καλλιτεχνών αυτής της περιόδου. Γι' ακόμη μια φορά η Τέχνη που αναπτύσσεται σε αυτή την περίοδο, υπηρετεί τον κοινωνικό της ρόλο να ενημερώσει, να αφυπνίσει, να κινητοποιήσει.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΩΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ

Ενα εξίσου σημαντικό κεφάλαιο αφορά τις πολιτικές διώξεις, τις συλλήψεις και τη στάση των συλληφθέντων κατά τις πρώτες μέρες της δικτατορίας, αλλά και στη διάρκεια της. Στο γενικό κλίμα των πρώτων ημερών της δικτατορίας κυριαρχούσε ο φόβος και η τρομοκρατία. Σε αρκετά αστυνομικά τμήματα χτύπησαν αρκετούς, άναρχα, κυρίως για να προκαλέσουν φόβο. Τα «επιστημονικά» βασανιστήρια άρχισαν αργότερα. Ταυτόχρονα, διέδιδαν φήμες για εκτελέσεις. Κανείς γενικά δεν ήξερε τι σχέδια είχαν και ποια θα ήταν η τύχη όσων είχαν συλληφθεί.

Για τους αγωνιστές του προηγούμενου διαστήματος, δε χρειάστηκε δεύτερη απόφαση για τη στάση που έπρεπε να κρατήσουν μπροστά στους νέους διωγμούς, τις εξορίες, τις φυλακές, τις συνθήκες παρανομίας. Ασυμβίβαστος αγώνας και αγωνιστική αισιοδοξία ότι στο τέλος θα βγουν νικητές και δικαιωμένοι.

Πολλοί μόλις είχαν βγει από τις φυλακές και τις εξορίες. Είχαν σχεδόν τη βαλίτσα τους έτοιμη. Ετσι δεν αιφνιδιάστηκαν και κράτησαν αγωνιστική στάση. Δεν έκαναν καμιά υποχώρηση απέναντι στις διωκτικές αρχές της χούντας. Τράβηξαν το δρόμο της εξορίας και όσοι δεν πιάστηκαν, μπήκαν στο δρόμο του αγώνα σε συνθήκες παρανομίας. Αρκετοί όμως αιφνιδιάστηκαν. Παρόλο που είχαν εμπειρίες, δεν ήταν ατσαλωμένοι, γιατί είχαν προσαρμοσθεί στη λεγόμενη νομιμότητα, είχαν βάλει όρια στη δράση τους, βρέθηκαν μπροστά σε διλήμματα και τελικά υποχώρησαν. Έκαναν δηλώσεις ότι θα κάτσουν ήσυχα, δηλώσεις αποκήρυξης, δηλώσεις μετάνοιας όπως ονομάστηκαν. Ανάμεσά τους ήταν και αγωνιστές με δοκιμασία και πείρα, που είχαν αντέξει σε πολύ πιο δύσκολες συνθήκες.

Μια μεγάλη κατηγορία αγωνιστών ήταν νέοι στο κίνημα. Δεν είχαν εμπειρίες. Άλλοι κράτησαν, δε φοβήθηκαν ενώ άλλοι τα 'χασαν, φοβήθηκαν, υποχώρησαν. Οι συλλήψεις δε σταμάτησαν μετά τις πρώτες ημέρες. Συνεχίστηκαν και τα επόμενα χρόνια ως το τέλος της χούντας. Μόνο που τώρα προσπαθούσαν πιο οργανωμένα στα αστυνομι-

Τσάρας Κώστας
Τώρα είναι το πολύ Κακό και η Μέγα Λύπη, 1967
 Ξυλογραφία, 51 x 32 εκ.
 Ιδιωτική συλλογή

κά τμήματα να «σπάσουν» όσους έπιαναν και να μην τους στείλουν εξορία. Αρκούσε μια δήλωση ότι θα κάτσουν ήσυχα. Στην πορεία, όμως, όποιος έκανε μια τέτοια μικρή υποχώρηση, δεν τον άφηναν σε χλωρό κλαρί. Φυσικά, υπήρξαν και αρκετοί, ιδιαίτερα νέοι, που δεν έκαναν καμιά υποχώρηση, αλλά δεν τους έστειλαν εξορία. Προτιμούσαν να τους έχουν υπό συνεχή παρακολούθηση παρά να τους στείλουν εξορία, γιατί καταλάβαιναν ότι εκεί θα ατσαλώνονταν μαζί με τους άλλους έμπειρους αγωνιστές, θα αποκτούσαν άλλη στάση, θα ολοκληρώνονταν. Αρκετούς έστειλαν στα έκτακτα στρατοδικεία και από εκεί στις φυλακές.

Οι συλληφθέντες συγκεντρώθηκαν σε διάφορα σημεία, όπως προαναφέρθηκε, και από εκεί με αρματαγωγά κατέληξαν στη Γιούρα, όπου μετά από αγώνες μεταφέρθηκαν ύστερα από μερικούς μήνες σε κατοικημένο νησί, στη Λέρο (700 κρατούμενοι, 14 Σεπτέμβρη 1967). Στην Αθήνα, όπου ένα μεγάλο μέρος τους συγκεντρώθηκε στον Ιππόδρομο, διαδραματίστηκαν τα εξής: Σκότωσαν τον Παναγιώτη Ελή, εν ψυχρώ, προκειμένου να δημιουργήσουν κλίμα φόβου και καθυπόταξης. Η χούντα δεν συγχώρεσε τη θαραλλέα στάση του δικηγόρου Νικηφόρου Μανδηλαρά στη δίκη του ΑΣΠΙΔΑ. Τα όργανά της τον δολοφόνησαν και τον πέταξαν στη θάλασσα. Το πτώμα του, με βαριές κακώσεις, βρέθηκε σε ερμηκή ακτή της Ρόδου, λίγα χιλιόμετρα μακριά από το χωριό Γεννάδι, στις 22 Μαΐου του 1967. Ο Γιάννης Χαλκίδης δολοφονήθηκε από τα όργανα του καθεστώτος στη Θεσσαλονίκη, στις 5 Σεπτεμβρίου. Ο 15χρονος Βασίλης Πεσλής και η 25χρονη Μαρία Καλαβρού ήταν τα πρώτα θύματα των πραξικοπηματιών, καθώς δολοφονήθηκαν το πρωί της 21ης Απριλίου.

Για να συντηρούν κλίμα πανικού και υποχώρησης, μετέφεραν αρκετούς οι οποίοι είχαν κάνει δήλωση με τη σύλληψή τους. Τέτοιους δηλωσίες τούς έστειλαν μέχρι τη Γιούρα για να συνεχίσουν να πιέζουν τους υπολοίπους. Στην πορεία τους άφησαν. Στη διάρκεια της εξορίας έκαναν και ορισμένοι άλλοι υποχωρήσεις, αλλά η μεγάλη πλειοψηφία κράτησε αγωνιστική στάση απέναντι στη χούντα. Εχουμε πολλές περιπτώσεις αγωνιστών που άντεξαν υποδειγματικά, π.χ. νεοπαντρεμένοι μετά 15 και 20 χρόνια φυλακής, άλλοι που δέχτηκαν πιέσεις από τα σπίτια τους για να κάνουν δήλωση, πολλοί που άφησαν πίσω τους οικογένειες κυριολεκτικά στους πέντε δρόμους κλπ.

Να σημειωθεί επίσης ότι η καθαίρεση και σε ορισμένες περιπτώσεις φυλάκιση και εκτόπιση όλων των εκλεγμένων δημάρχων και κοινοταρχών της χώρας ήταν ένα από τα πρώτα μέτρα του δικτατορικού καθεστώτος. Σταδιακά άρχισε η αντικατάστασή τους με το διορισμό εγκαθέτων της χούντας στη θέση τους. Ο Αριστείδης Σκυλίτσης, που ορκίστηκε δήμαρχος Πειραιά στις 5 Αυγούστου, ήταν ο επιφανέστερος εξ αυτών. Έμεινε μάλιστα στην ιστορία και ως ο δημιουργός του εμβλήματος της χούντας.

Χάρος Βασίλης
Κραυγή και Πόνος, 1971
 Έγχρωμη λιθογραφία, 53 x 39,5 εκ.
 Ιδιωτική συλλογή

ΣΤΗΝ ΕΞΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Η ζωή στην εξορία και στις φυλακές είναι ένα επίσης μεγάλο κεφάλαιο. Θα θίξουμε μόνο μια πλευρά. Το συλλογικό κλίμα και η αλληλεγγύη που κυριαρχεί βοηθάει στην αγωνιστική στάση. Μπορεί να μην έκαναν στις εξορίες βασανιστήρια, όπως παλιότερα, αλλά ασκούσαν όμως πολύπλευρες πιέσεις. Η ατομική στάση σε κάθε περίπτωση ήταν καθοριστική. Ο καθένας είχε προσωπικά προβλήματα. Υπήρχαν αγωνιστές που ήταν 15-20 χρόνια φυλακή. Μόλις βγήκαν έκαναν οικογένεια, μπορεί μερικοί να έκαναν και παιδί και μετά από δυο χρόνια ξανά εξορία ή άλλοι μπορεί να δημιουργήσαν μια κάπως σταθερή ζωή και ξανά πάλι εξορία. Οι οικογένειες ήταν σταθερά δίπλα τους, βοηθούσαν, ήταν σημαντικό ζήτημα η αλληλεγγύη και η στήριξη. Ομως άντεξαν και αγωνιστές με αξιοπρέπεια, αγωνιστική στάση και τιμή παρόλο που οι οικογένειές τους τους πίεζαν, τους ασκούσαν ψυχολογική πίεση «το παιδί δεν μπορεί, τα χρέη μεγαλώνουν». Ορισμένοι όμως δεν άντεξαν και έκαναν δήλωση.

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΙΩΞΕΩΝ

Στις πολιτικές διώξεις της περιόδου αυτής, δεν είναι δυνατό να μην αναφερθούμε στους εικαστικούς. Ιδιαίτερη σε αυτή την περίοδο ήταν η συμβολή της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών. Σπουδαστές, μπαίνουν μπροστά, δημιουργούν αφίσες, στελεχώνουν τα παράνομα τυπογραφεία, φιλοτεχνούν εφημερίδες και πολιτικά έντυπα, δημιουργούν προκηρύξεις και τρικ. Γι' ακόμη μια φορά η χαρακτηριστική παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο, ενώ σε αυτή την περίοδο αναπτύσσεται έντονα και με ταχείς ρυθμούς η τέχνη της διαμαρτυρίας, μια τέχνη που θα συνεχιστεί και στα επόμενα χρόνια, αξιοποιώντας έντονους συμβολισμούς και που θα βρει μεγάλη ανταπόκριση από το κοινό. Παρά τις απαγορεύσεις και τις διώξεις, οι εκθέσεις που πραγματοποιούνται αυτή την περίοδο, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, αποτελούν πράξεις πολιτικής διαμαρτυρίας που αποτυπώνουν όχι μόνο την γενικότερη περιρρέουσα κατάσταση στην Ελλάδα, αλλά την ίδια στιγμή καλούν πλατιά τον λαό να βγει στο προσκήνιο και να παλέψει ενάντια στη Χούντα.

Η χούντα καταβάλλει προσπάθεια να παρέμβει στον χώρο των εικαστικών και να επηρεάσει την καλλιτεχνική παραγωγή. Διορίζει δική της διοίκηση στο Καλλιτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, ενώ την ίδια περίοδο προσπαθεί μέσω οικονομικού βοηθήματος να προσεταιριστεί καλλιτέχνες. Στην προσπάθεια αυτή, αξιόλογη ήταν η στάση εικαστικών, όπως οι Βαρλάμος, Λουκόπουλος, Κοντόπουλος, κ.α., που αρνήθηκαν αυτό το επίδομα. Στο διάστημα αυτό, υπάρχουν έντονες διεργασίες στον χώρο των εικαστικών, που ξεκινούν να διαμορφώνονται πυρήνες αντίστασης και πολιτικοποίησης της πάλης τους.

Ακριθάκης Αλέξης
3 Ελληνικές Βαλίτσες, 1973
Ξύλινη Κατασκευή, 50 x 124 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Στο σημείο, όμως, αυτό αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι υπάρχει κι ένα κομμάτι καλλιτεχνών που βρισκόταν στους τόπους εξορίας και που ακόμη κι εκεί δεν σταματούν με τα όποια μέσα διέθεταν να παράγουν έργο αποτυπώνοντας τις συνθήκες ζωής, τα βασανιστήρια, αλλά και να φτιάχνουν σκηνικά για τις θεατρικές παραστάσεις που οργάνωναν μεταξύ τους, κάρτες για τους συγγενείς τους και για τις όποιες κοινωνικές εκδηλώσεις οργάνωναν στα στρατόπεδα εξορίας και κράτησης.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

Σε αυτόν τον αγώνα του λαού μας που βρίσκεται σε εξέλιξη αυτή την περίοδο είχε σημασία ο παράνομος Τύπος, οι προκηρύξεις, διάφορα έντυπα υλικά, αλλά και η μαζική έκφραση αντίστασης που απαιτεί ιδιαίτερες μεθόδους δουλειάς, καλό συνδυασμό της παράνομης με τη νόμιμη δουλειά. Αποτέλεσμα αυτής της γραμμής ήταν και οι πρώτες φοιτητικές συνελεύσεις, οι πρώτοι εργατικοί αγώνες. Στα πρώτα χρόνια της δικτατορίας το εργατικό λαϊκό κίνημα ήταν μουδιασμένο από τις μαζικές συλλήψεις και φυλακίσεις κομμουνιστών και άλλων αγωνιστών. Το αντιδικτατορικό κίνημα άρχισε να γίνεται απειλητικό για τους δικτάτορες και τους κάθε είδους υποστηρικτές τους, από τις αρχές της δεκαετίας του '70, όταν ο αγώνας άρχισε να πολιτικοποιείται.

Είναι χαρακτηριστικό ότι:

- Στο φοιτητικό χώρο, λίγες μέρες μετά τη συγκέντρωση φοιτητών στο Πολυτεχνείο το Φλεβάρη του 1973, ακολουθούν οι καταλήψεις στη Νομική Αθήνας (21 και 22 Φλεβάρη) και το Μάρτη στην Ιατρικής Αθήνας και -ξανά- στη Νομική. Οι κινητοποιήσεις φοιτητών άρχισαν να εξαπλώνονται και στις άλλες μεγάλες πόλεις της Ελλάδας (Πάτρα-Θεσσαλονίκη), με αποκορύφωμα την τριήμερη κατάληψη του Πολυτεχνείου το Νοέμβρη του 1973.
- Στο χώρο των εργαζομένων, άρχισαν να πραγματοποιούνται- για πρώτη φορά το 1973- απεργιακές κινητοποιήσεις σε διάφορους κλάδους. Μεταξύ αυτών που τόλμησαν να απεργήσουν ήταν οι τυπογράφοι, οι δημοσιογράφοι, οι τεχνικοί της Ολυμπιακής, οι εργαζόμενοι στη ΔΕΗ και εργαζόμενοι άλλων κλάδων στην Αθήνα καθώς και οι αλιεργάτες της Καβάλας. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν μεγάλα συλλαλητήρια αγροτών που ξεκίνησαν από την Αθήνα (Μέγαρα, Σπάτα, Μενίδι, Σκαρμαγκά κλπ) και επεκτάθηκαν σταδιακά σε αρκετές άλλες περιοχές της Ελλάδας (Τρίκαλα κλπ.).

Την Τρίτη 14 Νοεμβρίου εκατοντάδες φοιτητές είχαν συγκεντρωθεί από το πρωί στο κτήριο της Νομικής Σχολής και ετοιμάζονταν να κάνουν συνέλευση. Στο τέλος της συνέλευσης πραγματοποίησαν πορεία στην οδό Σόλωνος και Πατησίων. Το απόγευμα και ενώ οι φοιτητές είχαν παραμείνει στο Πολυτεχνείο, ο αστυνομικός διευθυντής Δασκαλόπουλος και ο εισαγγελέας Σαμήτας διέταξαν τους φοιτητές να διαλυθούν. Οι φοιτητές βρέθηκαν σε δίλημμα. Δημιουργήθηκε συντονιστική επιτροπή η οποία και αποφάσισε, στις 8:30 μ.μ., την κατάληψη του Πολυτεχνείου.

Από τις πρώτες πρωινές ώρες της Τετάρτης φάνηκε η στήριξη των πολιτών προς τους φοιτητές, με τρόφιμα, γραφική ύλη και φάρμακα.. Το βράδυ μπήκε σε λειτουργία για πρώτη φορά ο ραδιοφωνικός σταθμός των «Ελεύθερων Πολιορκημένων».

Την Πέμπτη 16 Νοεμβρίου κόσμος παρέμεινε στο πλευρό των φοιτητών ενώ οδοφράγματα άρχισαν να στήνονται στους δρόμους. Οι αστυνομικοί και τα τανκ (τεθωρακισμένα) άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους. Οι πρώτες συγκρούσεις με την αστυνομία δεν άργησαν να γίνουν, ενώ στις 7 μ.μ. ανακοινώθηκε και ο πρώτος νεκρός των συγκρούσεων (πόρισμα του εισαγγελέα Δ. Τσεβά).

Η αγωνιστική ανάταση λαού και νεολαίας, έγινε ιδιαίτερα αισθητή στη διάρκεια του ξεσηκωμού στο Πολυτεχνείο, το Νοέμβρη του '73. Τότε, έγινε ολοφάνερο ότι άρχισαν να αποδίδουν καρπούς οι προσπάθειες σύνδεσης των αιτημάτων του φοιτητικού κινήματος με τα αιτήματα του εργατικού-λαϊκού κινήματος. Όσοι έζησαν εκείνα τα γεγονότα που σημάδεψαν την Ελλάδα και ολόκληρο τον ελληνικό λαό, θα θυμούνται πως το κεντρικό σύνθημα που ακούστηκε αρχικά στο λαϊκό ξεσηκωμό του Πολυτεχνείου

Φαεινός Βαγγέλης
Κραυγή, 1976 - 1977
Ακρυλικό - Κολάζ σε Μουσαμά
130 x 100 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

«Ψωμί – Παιδεία – Ελευθερία», εμπλουτίστηκε στη συνέχεια, με τα πολιτικά συνθήματα- στόχους, όπως «Εθνική Ανεξαρτησία – Λαϊκή Κυριαρχία», «Κάτω η χούντα», «Έξω οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ» κλπ. Η προσθήκη των νέων συνθημάτων, προσέδωσε στο μήνυμα του Πολυτεχνείου και πολιτικά (ανατρεπτικά-αντιαμερικανικά και αντιϊμπεριαλιστικά) χαρακτηριστικά, με τα οποία διευκολύνθηκε η σύνδεση του φοιτητικού κινήματος με το ευρύτερο μαζικό λαϊκό κίνημα. Οι επικεφαλής της χούντας, νιώθοντας την καρέκλα της εξουσίας τους να τρίζει και επιβεβαιώνοντας πως η κυβέρνηση Μαρκεζίνη ήταν μια δική τους μαριονέτα, έδωσαν εντολή στην αστυνομία να χτυπήσει.

Παρά τη βάρβαρη επίθεση της αστυνομίας εναντίον των διαδηλωτών με γκλόμπς, δακρυγόνα και σφαίρες κλπ. το ηθικό του λαού δεν κάμφθηκε. Μέχρι αργά το βράδυ, οι διαδηλωτές διαλύονταν και μετά από λίγο συγκεντρώνονταν ξανά μπροστά και γύρω από το χώρο του Πολυτεχνείου. Συνεκτιμώντας και τον κίνδυνο ανατροπής του καθεστώτος από την αυξανόμενη λαϊκή συμμετοχή στον αντιδικτατορικό αγώνα, οι επικεφαλής της χούντας αποφάσισαν να προχωρήσουν στην **ένοπλη επέμβαση του στρατού**. Έτσι, τις πρώτες πρωινές ώρες της 17ης Νοέμβρη 1973 βγήκαν από το Γουδί στους δρόμους τα τανκς και γύρω στις 2 τα ξημερώματα, δόθηκε η διαταγή για την εισβολή του τανκ στο Πολυτεχνείο. Οι σπουδαστές της ΑΣΚΤ, που στεγαζόταν στον χώρο του Πολυτεχνείου έδωσαν κι αυτοί τη μάχη με τα δικά τους όπλα για την ενημέρωση και κινητοποίηση του λαού, για την κινητοποίηση του κόσμου.

Προσπαθώντας να παρατείνουν την επιβίωσή τους στην εξουσία και να ανακόψουν την ανοδική πορεία του μαζικού λαϊκού κινήματος, τα όργανα της χούντας- μετά το αιματοκύλισμα του Πολυτεχνείου- προχώρησαν το Φλεβάρη του 1974 σε νέο κύκλο μαζικών συλλήψεων. Από τις 13 Φλεβάρη μέχρι το τέλος Μάρτη 1974, συνελήφθησαν- μόνο στην Αθήνα- εκατοντάδες απλά μέλη και στελέχη των αντιδικτατορικών οργανώσεων του ΚΚΕ, της ΚΝΕ, της Αντι-ΕΦΕΕ κλπ. Στην ΑΣΚΤ υπήρχαν ευρύτατα οργανωμένες δυνάμεις σπουδαστών σε αντιδικτατορικές οργανώσεις. Τον Μάρτιο του 1974 συνελήφθησαν τρία μέλη της ΚΝΕ / Αντι-ΕΦΕΕ, οι Άγγελος Βλάσσης, Σπύρος Κουρσάρης και Ζέτα Ζωγράφου. Οι συλληφθέντες, σε όλο το διάστημα της κράτησής τους στη Γενική Ασφάλεια Αθηνών και στο στρατόπεδο της ΕΖΑ στο Μπογιάτι υπέστησαν βασανιστήρια. Από το σύνολο των συλληφθέντων την περίοδο αυτή, οι 41 ήταν ηγετικά στελέχη του ΚΚΕ, της ΚΝΕ και της Αντι-ΕΦΕΕ (Αμπατιέλος, Γιάννου, Καλούδης, Γόντικας, Κάππος κλπ), που παραπέμφθηκαν να δικαστούν στρατοδικείο, με το φάκελο «Υπόθεση Αμπατιέλου». Η δίκη αυτή δεν έγινε ποτέ, καθώς στις 24 Ιούλη έπεσε η χούντα και στις 26 Ιούλη 1974 απολύθηκαν ή άρχισαν να απολύονται οι φυλακισμένοι αγωνιστές από τις φυλακές Κορυδαλλού και άλλους τόπους κράτησης.

Η ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ

Το αποκορύφωμα για την πτώση της χούντας, ήταν το πραξικόπημα στην Κύπρο (στις 15 Ιούλη 1974 ανατράπηκε ο Μακάριος από τον εκλεκτό του Ιωαννίδη, Ν. Σαμψών), που άνοιξε το δρόμο για την τουρκική εισβολή (20 Ιούλη) και την κατάληψη του 40% της μεγαλονήσου.

Η επέμβαση στην Κύπρο, οι καταστροφές, οι αγνοούμενοι και οι πρόσφυγες αποτέλεσαν αφορμή για να δημιουργηθούν μια σειρά από έργα με θέμα το Κυπριακό.

Μετά την προδοσία της Κύπρου, οι ιθύνοντες (σημαντικά στελέχη της δικτατορίας, οικονομικοί και πολιτικοί παράγοντες στη χώρα και στις Ηνωμένες Πολιτείες κλπ), άρχισαν να συζητούν πάνω σε σενάρια για τη διάδοχη κατάσταση. Οι διεργασίες κορυφής, είχαν ως κύριο σκοπό να προλάβουν εξελίξεις στη βάση της κοινωνίας καθώς η άρχουσα τάξη έκρινε πως έπρεπε να γίνει η αλλαγή, πριν η χούντα φτάσει στο σημείο της κατάρρευσης. Το σύνολο των διεργασιών –που διήυθυνε ο αμερικανικός παράγοντας– είχε ως κοινό στόχο να μην εμφανιστεί στο προσκήνιο ο λαϊκός παράγοντας. Στις 22 Ιούλη –μερικές ώρες πριν την επίσημη μεταβίβαση εξουσίας από τους στρατιωτικούς στους πολιτικούς– οι ιθύνοντες των Ηνωμένων Πολιτειών φρόντισαν να το κάνουν γνωστό σε όλο τον κόσμο, την επερχόμενη πτώση της χούντας, με δηλώσεις του τότε υπουργού Εξωτερικών Χ. Κίσινγκερ, που σημειώνει: «Ενδεχομένως αυτή τη στιγμή πραγματοποιείται στην Ελλάδα πολιτική μεταβολή».

Στις 23 Ιούλη 1974, λίγες ώρες πριν δύσει ο ήλιος, μεταδίδεται από στόμα σε στόμα και από παράνους ραδιοφωνικούς σταθμούς ότι έπεσε η χούντα και πως έρχεται από το Παρίσι ο Καραμανλής, προκαλώντας μαζικές συγκεντρώσεις διαδηλωτών στο κέντρο της Αθήνας (Πολυτεχνείο - Ομόνοια - Προπύλαια - Σύνταγμα). Στις 24 Ιούλη 1974, στις 2 τα χαράματα, ο Κ. Καραμανλής φτάνει στην Ελλάδα και λίγες ώρες αργότερα ορκίστηκε πρωθυπουργός.

Γρηγόρης Αναγνώστου

**ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ
ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
1950-1974**

Α. Τάσσος / Αθανασόπουλος / Ακριβόπουλος / Ακριθάκης / Ακριτίδης / Αληθινός / Ανούση / Απέργης / Αρβανίτης / Αργυράκης / Αρμάος / Αρμάου-Χατζηανδρέου / Βακιρτζής / Βαλάσης / Βαλαβανίδης / Βαρλάμος / Βασιλείου Βατζιάς / Βλασίδης / Βλάσσης / Βογιατζής / Βογιατζόγλου-Σκληρού / Γαϊτης Γερολυμάτος / Γιολδάσης / Γιώτης / Γούλας / Γράββαλος / Γραμματόπουλος Δαγκλής / Δανιήλ / Δαραδήμος / Δεκουλάκος / Δημητρέας / Δήμου / Διαμαντόπουλος / Δίγκα / Δουραμάνης / Δωρόπουλος / Ευγενίδης / Ζιάκας / Ζογγολόπουλος / Ζουμπουλάκης / Ζωγράφος / Θεολόγου / Κακαδιάρης Κακουλίδης / Καλαμάρας / Καλογηράτος / Κανακάκης / Κανιάρης / Κανέλλης Καπράλος / Καραβέλα / Καραγάτση / Κάρας / Κασιμάτης / Κάσσης / Κατζουράκης / Κατράκη / Κελαϊδής / Κεσσανλής / Κευγάς / Κινδύνη / Κοκκινίδης Κοκκίνου / Κοντός / Κουκουλομάτης / Κουνάδης / Κουνάλης / Κουρσάρης

Κουσίδου / Κοψίδης / Κτιστοπούλου / Κυριάκη / Κυριακός / Λεοντής / Μακρή Μακρής / Μαλάμος / Μήνης / Μιχαηλίδη / Μπαχαριάν / Μποσταντζόγλου Μυταρά / Μώλος / Νίκας / Νικολινάκος / Ξενάκης / Ξενάκη / Οικονομίδης Πάντος / Παπαγεωργίου / Παπαγιάννης / Παπαδημητρίου / Παπάζογλου Παραλής / Παρμακέλης / Πατσόγλου-Ραφτοπούλου / Πατσόγλου / Περδικίδης / Πίτσιος / Πολυχρονόπουλος / Πρέκας / Ριζόπουλος / Ρίτσος / Ρόκος Ρωμανού / Σαρρή / Σαρρής / Σαχίνης / Σεμερτζίδης / Σεμιτέκολλο / Σικελιώτης / Σιοτρόπου / Σκουλάκης / Σολιδάκης / Στασινοπούλου / Στραβοράβδης / Στεφανίδης / Ταλαγάνης / Τζανετάκης / Τούγιας / Τριανταφύλλου Τρικαλινός / Τσαγκάρης / Τσάρας / Τσαρούχης / Φαεινός / Φαμέλης / Φαρσακίδης / Φιλίνη / Φρέρης / Φωτοπούλου / Χαζαράκη / Χανδέλη / Χάρος / Χριστοφυλάκης / Χαϊνης / Χαριάτη-Σισμάνη / Ψυχοπαίδης

Α. Τάσος (1914 - 1985)

Μνήμη Παναγιώτη Ελή, 1973

Πλάκα Ξυλογραφίας, 69 x 83 x 2 εκ.

Συλλογή Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσος

Α. Τάσσοι

Σκλάβοι Νο1, 1967

Ώυλογραφία σε Πλάγιο Ώύλο

98,5 x 32,5 εκ.

Συλλογή Alpha Bank

Σκλάβοι Νο2, 1967

Ώυλογραφία σε Πλάγιο Ώύλο

99 x 33,5 εκ.

Συλλογή Alpha Bank

Α. Τάσσοι

Σκλάβοι Νο3, 1967

Ώυλογραφία σε Πλάγιο Ώύλο

99 x 31,5 εκ.

Συλλογή Alpha Bank

Στον Γιάννη Ρίτσο, 1968

Πλάκα Ώυλογραφίας

70 x 28 x 2 εκ.

Συλλογή Εταιρείας Εικαστικών

Τεχνών Α. Τάσσοι

Αθανασόπουλος Μπάμπης (1928 -)

Σχέδια εκ του φυσικού
ενός εκ της 12μελούς ομάδας εξορίστων
που διδάσκονταν ζωγραφική από τον
εξόριστο ζωγράφο Τάκη Τζανετέα,
στο Λακκί της Λέρου, 1967

Κάρβουνο σε Χαρτί, 50 x 70 εκ.

Ακριβόπουλος Θανάσης (1940 -)

Σύνθεση, 1976

Μικτή Τεχνική, 40 x 50 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Σύνθεση, 1973

Κάρβουνο σε Χαρτί, 50 x 60 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ακριθάκης Αλέξης (1939 - 1994)

La Grece Originale, 1967

Τέμπερα σε Χαρτί, 44 x 70 εκ.

Ιδιωτική Συλλογή

Ακριθάκης Αλέξης

Το Κανόνι, 1971

Τέμπερα σε Χαρτί, 100 x 150 εκ.

Ιδιωτική Συλλογή

Ακριθάκης Αλέξης

Καρουζέλ για τα παιδάκια
του Βιετνάμ, 1969

Κατασκευή, 22 x 37 x 37,5 εκ.
Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου
Σύγχρονης Τέχνης
Δωρεά Φώφης Ακριθάκη

Ακριτίδης Θεμιστοκλής (1943 - 2014)

Μοιρολόι 1972-73

Λινόλεουμ - Χαρακτικό, 130 x 80 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Αληθεινός Δημήτρης (1945 -)

Χωρίς Τίτλο 1975

Εγκατάσταση

Διαστάσεις Μεταβλητές (Υ 75 x Δ 48 εκ.) 8 Τεμάχια

Συλλογή Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Δωρεά Αληθεινός Δημήτρης, 2007

Ανούση Ρένα (1934 -)

Εδώ Πολυτεχνείο 1974

Σχέδιο, Σινική Μελάνη, 70 x 100 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

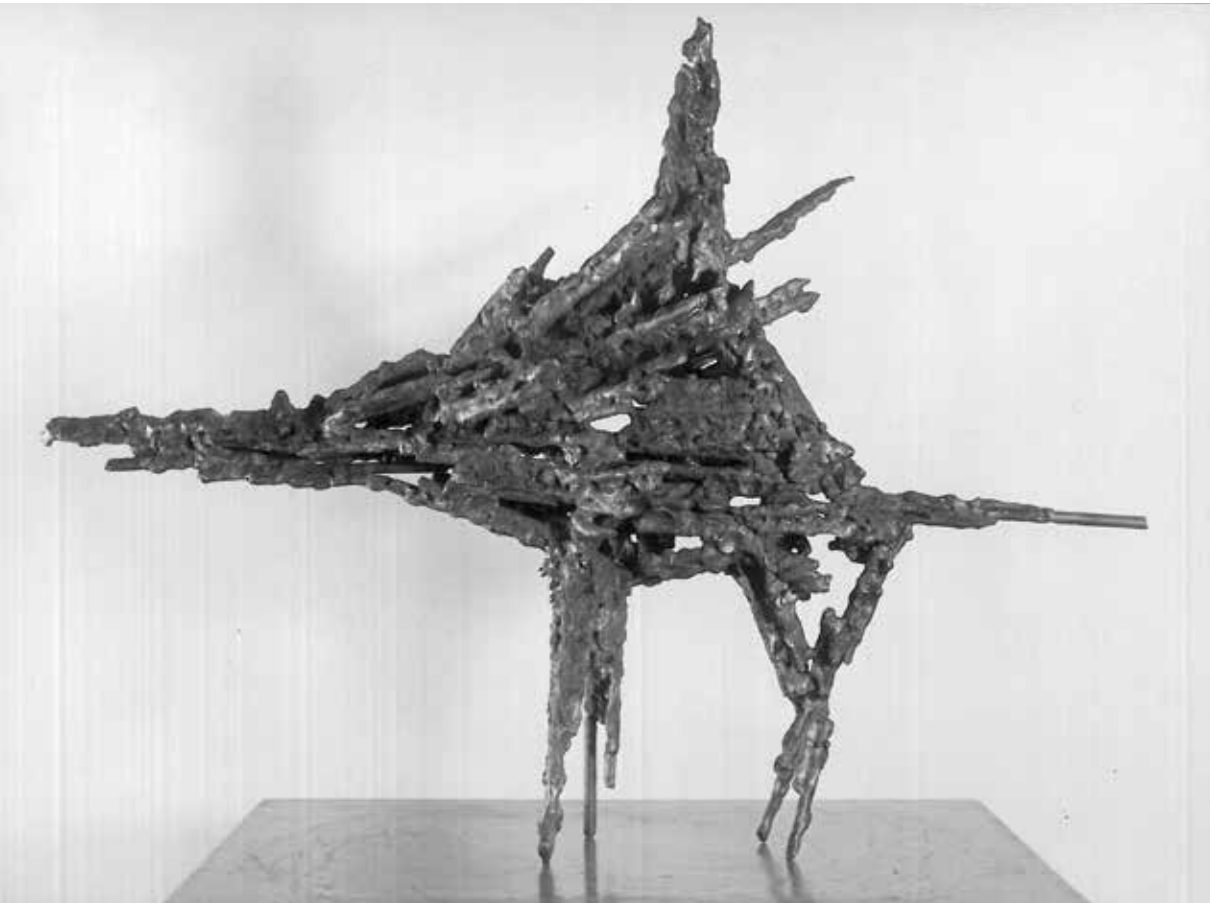

Απέργης Αχιλλέας (1909 - 1986)

Defence (Αντίστασις), 1960

Σίδηρο, 46 x 66 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Φωτογράφιση Έργου, Μάκης Σκιαδαρέσης

Αρβανίτης Ζαχαρίας (1947 -)

Κρανίο Αλόγου, 1973 -1974

Ακρυλικά, 110 x 85 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Αργυράκης Γιώργος (1938 -)

Μίκης (I), 1973

Τσιγκογραφία, 31 x 25 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Αργυράκης Γιώργος

Η ώρα της εκτέλεσης, 1975

Φωτό-τσιγκογραφία, 25 x 17 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Αργυράκης Γιώργος

Ο Παρθενώνας φυλακή, 1970

Φωτό - μακέτα - κολλάζ, 59 x 47 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Αργυράκης Γιώργος

Made in Greece I, 1968

Φωτό - κολλάζ, 82 x 56 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Αρμάος Βασίλης (1915 - 1977)

Οι Τυφλοί της Μακρονήσου

Από τη ζωή στη Μακρόνησο
Μελάνι με Σπίρτο, 16,5 x 24,5 εκ.
Ιδιωτική Συλλογή

Αρμάος Βασίλης

Χωρίς τίτλο

Από τη ζωή στη Μακρόνησο
Μολύβι, 23,2 x 33,8 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Χωρίς τίτλο

Από τη ζωή στη Μακρόνησο
Μολύβι, 23,2 x 33,8 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Αρμάου-Χατζηανδρέου Δέσποινα

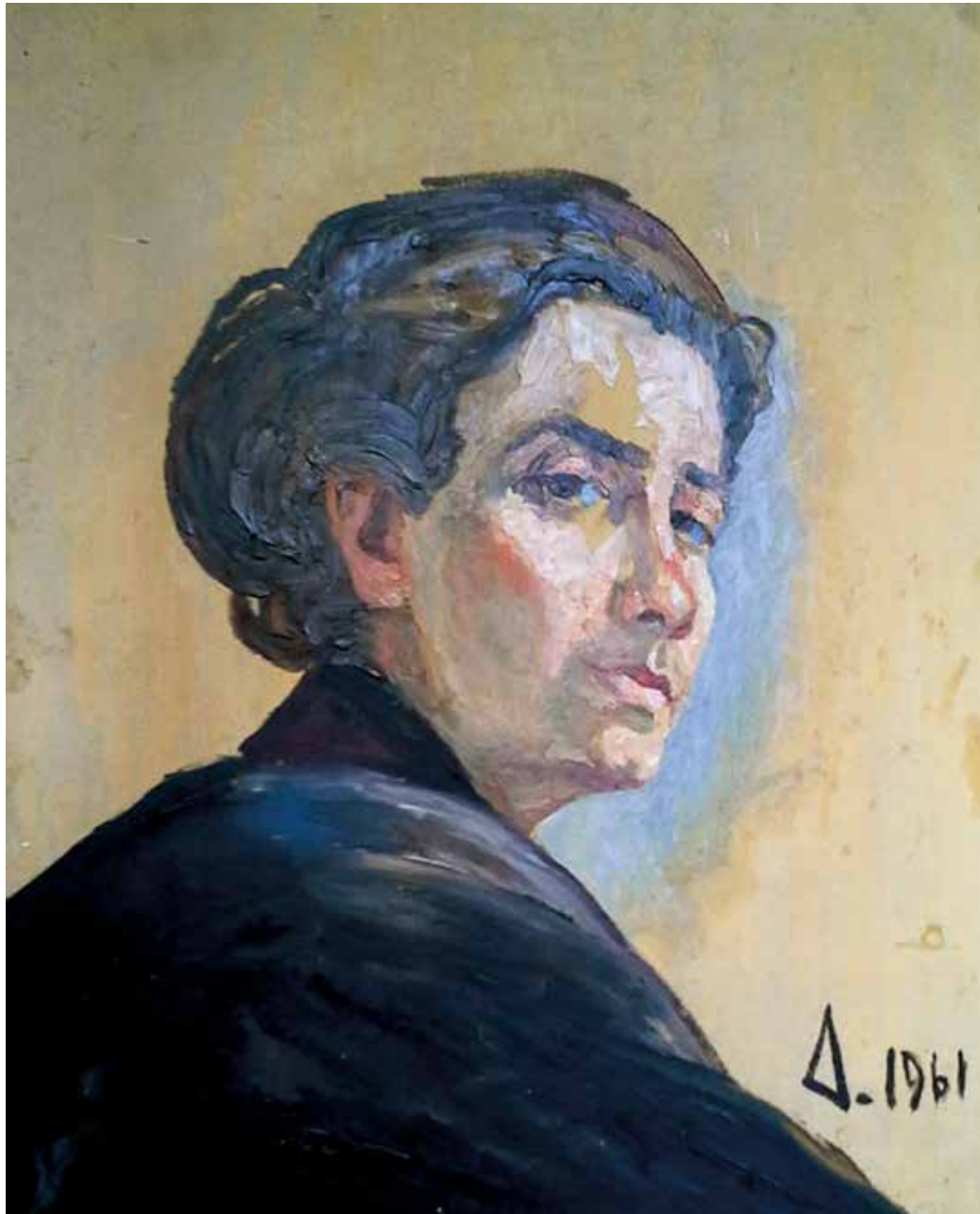
(1913 - 2010)

Αυτοπροσωπογραφία

της Αγwνίστριας Δ.Α, 1961

Λάδι, 50 x 40 εκ.

Ιδιωτική Συλλογή

Αρμάου-Χατζηανδρέου Δέσποινα

Πορτραίτο Αγwνιστή από

τη Θεσσαλονίκη, 1961

Λάδι, 12,8 x 9,5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Βακιρτζής Γιώργος

(1923 - 1988)

Οδόφραγμα Νο7, 1977

Μικτή Τεχνική, 120 x 120 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη /

Μουσείο Αλεξ. Σούτσου

Δωρεά του Καλλιτέχνη

Φωτογράφιση Έργου, Σταύρος Ψυρούκης

Βακιρτζής Γιώργος

Απο τη Σειρά «Σχόλια»

(Τίμημα=Θάνατος), 1977

Μικτή Τεχνική, 120 x 120 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη /

Μουσείο Αλεξ. Σούτσου

Δωρεά Αλίκης Γ. και

Ανθούλας Ε. Βακιρτζή

Φωτογράφιση Έργου, Σταύρος Ψυρούκης

Βαλάσης Διονύσης (1939 -)

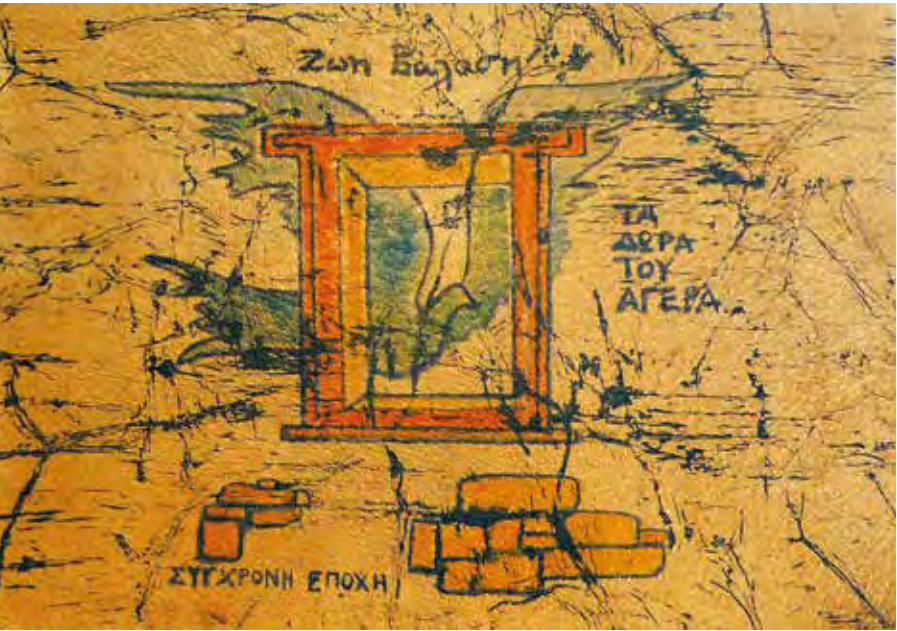
Τα Δώρα του Αγέρα (Ζωή Βαλάση), 1975

Βιβλιοδεσία Περαστή, Δέρμα Χοίρου
Ελληνικό Μπατίκ στο Δέρμα, 17 x 24 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Δεκαοκτώ Λιανοντράγουδα της Πικρής

Πατρίδας (Γιάννης Ρίτσος), 1974

Βιβλιοδεσία Περαστή, Δέρμα Χοίρου
Ελληνικό Εγχέσαρκο, Ένθεση Λαμαρίνας και
Καρφιών Οξειδωμένων, Εγκαυστική, 17 x 24 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Βαλάσης Διονύσης

Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται

(Νίκος Καζαντζάκης), 1969

Βιβλιοδεσία Περαστή, ΔέρμαΚατσίκι Ιταλικό,
Εσώγλυφη Διακόσμηση, 24 x 17 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Βαλαβανίδης Γιάννης (1939 -)

Χωρίς Τίτλο, 1973

Τέμπρα σε Χαρτί, 37 x 40 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

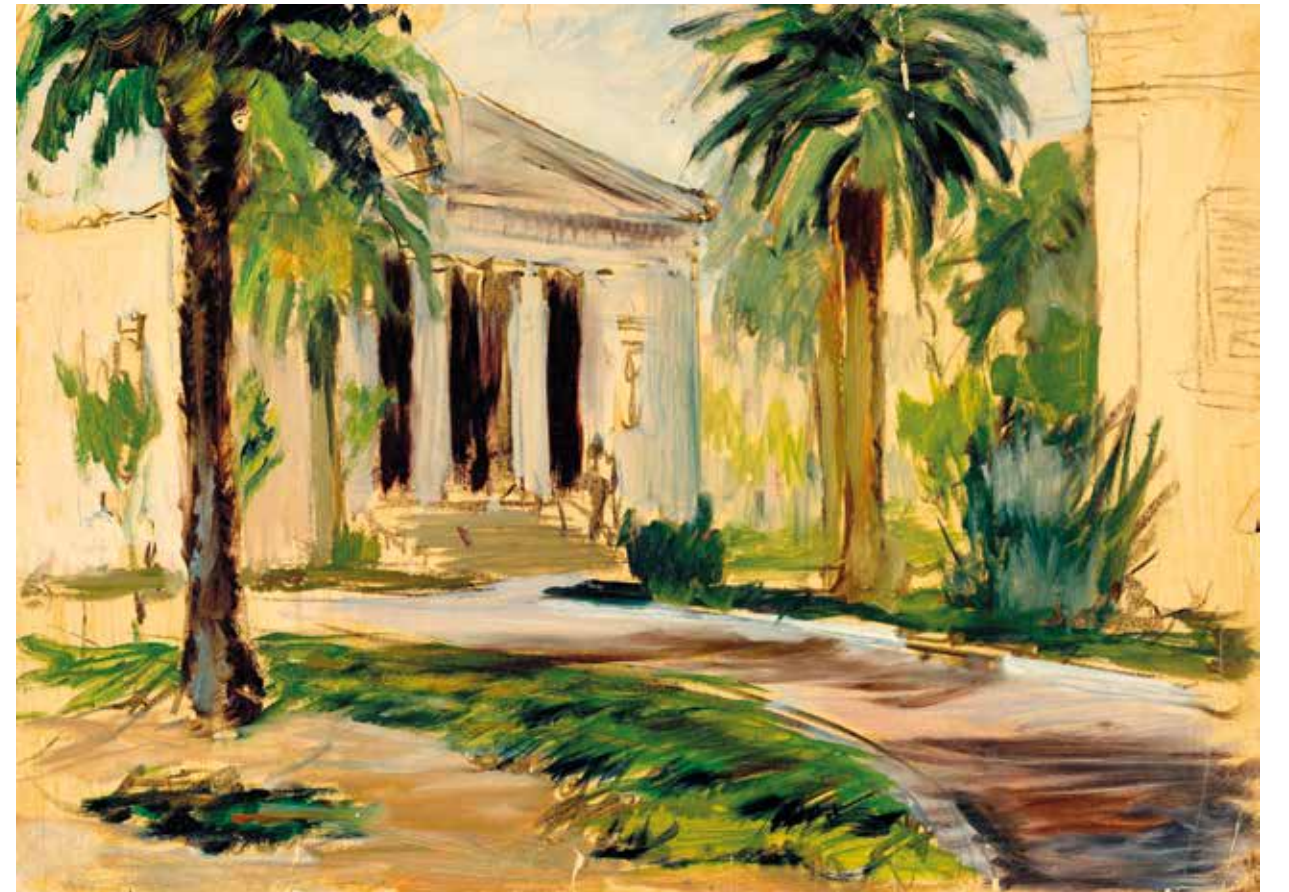

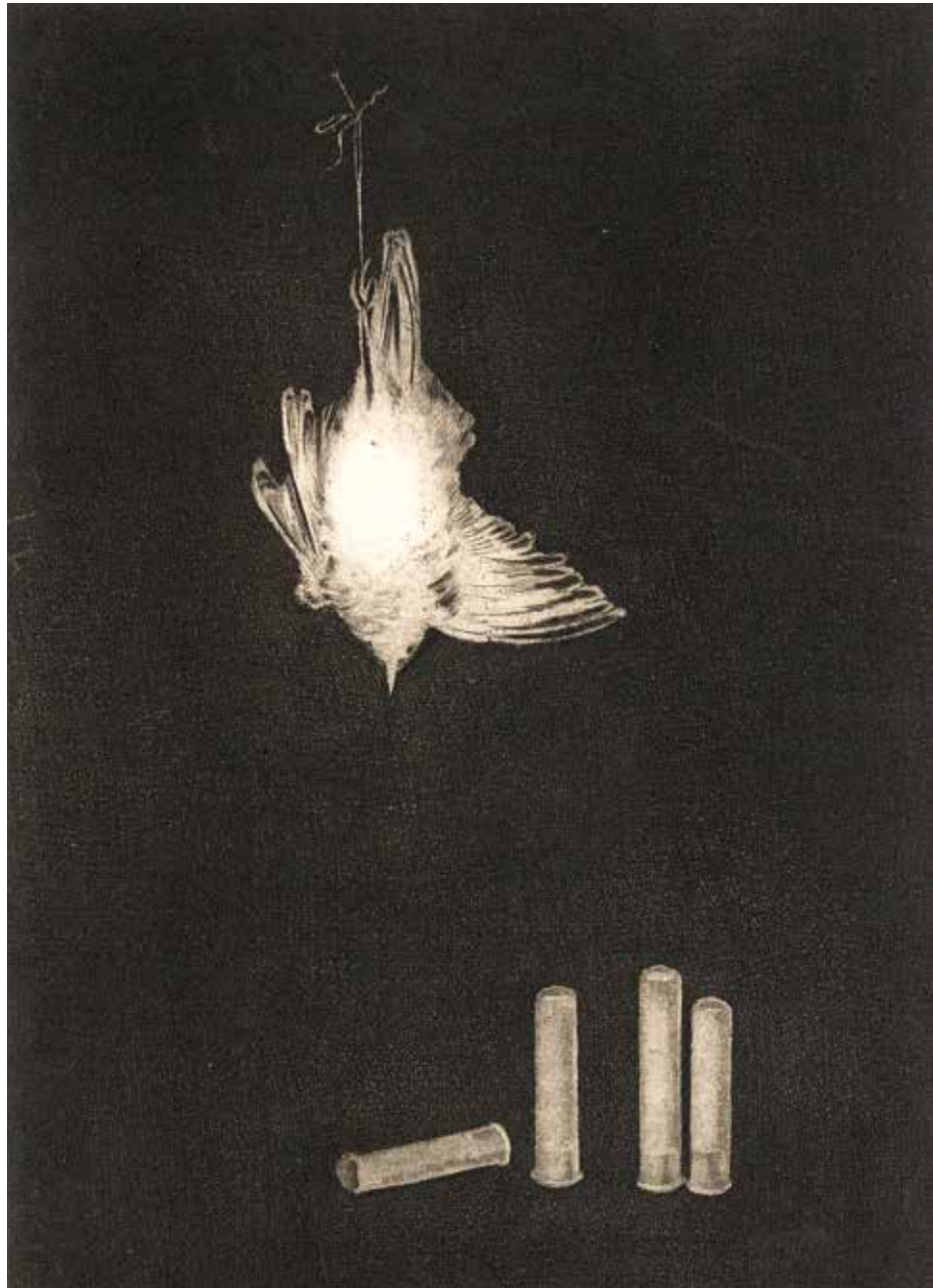
Βαρλάμος Γιώργος (1922 - 2013)

Το Πολυτεχνείο Μετά, 1973

Ακρυλικό σε Χαρτί, 35 x 50 εκ.

Αρχείο Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας

Βαρλάμος Γιώργος

Σκοτωμένο Πουλί και Φυσίγγια, 1958

Χαλκογραφία, 61 x 47 εκ.

Αρχείο Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας

Βασιλείου Βιργινία (Βίργω)

(1925 - 2001)

Φυλακές Αβέρωφ, 1954

Ξυλογραφία, 21 x 15 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Βατζιάς Μάριος (1926 - 2008)

Η Παρουσία του Ήρωα, 1976

Ελαιογραφία, 90 x 116 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

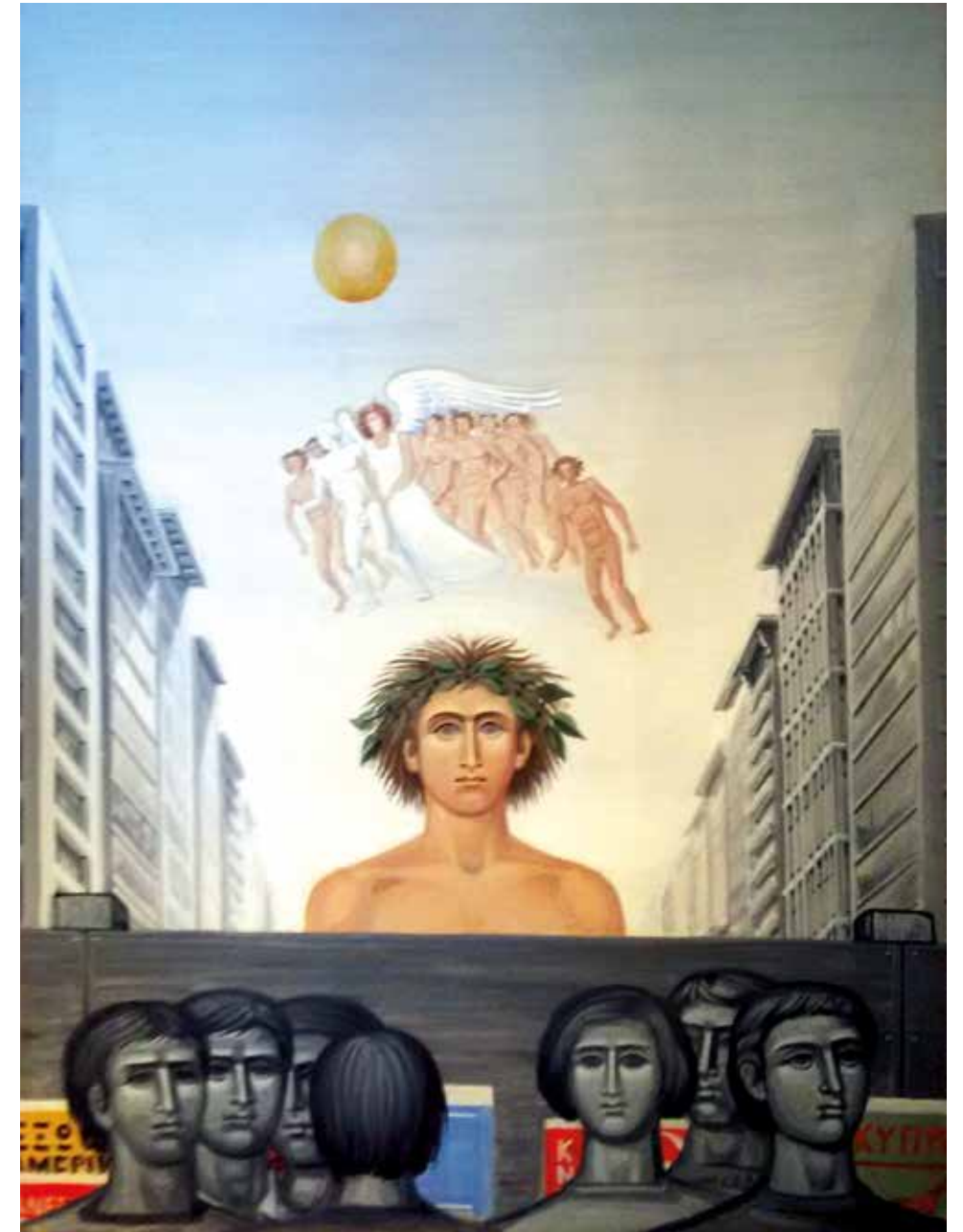

Βατζιάς Μάριος

Η Παρουσία του Ήρωα, 1976

Ελαιογραφία, 106 x 73 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Βλασίδης Βασίλης (1907 - 1997)

Αη-Στράτης, Ο Κλεόβουλος Δενδρινός
έξω απο την Σκηνή, 1950

Μολύβι, 12 x 17 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Μακρόνησος, Τάβλι στη Σκηνή, 1950

Μελάνι, 20 x 29 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Βλασίδης Βασίλης

Μακρόνησος, Υπαίθρια Ήεκούραση, 1950

Μολύβι, 11 x 15 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Μακρόνησος, Άποψη Στρατοπέδου, 1950

Μολύβι, 11 x 15 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Βλάσσης Άγγελος (1948 -)

Υποκατάσταση Παρουσίας, 1975

Γύψος, 91 x 62 x 15 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Βογιατζής Γεώργιος (1935 - 1993)

Ήρωες Νο4, 1972

Από τη σειρά «Ήρωες»

Ακρυλικό σε Μουσαμά, 120 x 117 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Βογιατζόγλου - Σκληρού Ισμήνη (1937 -)

Μορφή μέσα στο Χρόνο, 1972

Μικτή Τεχνική, 100 x 70 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Βογιατζόγλου - Σκληρού Ισμήνη

S.O.S Άνθρωπος, 1972

Μικτή Τεχνική, 102 x 72 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Γαΐτης Γιάννης (1923 - 1984)

Η Δολοφονία της Ελευθερίας, 1968

Ζωγραφική - Λάδι σε Καμβά, 114 x 146 εκ.

Συλλογή Πινακοθήκης Σύγχρονης Τέχνης

Αιτωλοακαρνανίας, Χρ. & Σ. Μοσχανδρέου

Γερολυμάτος Διονύσης (1938 -)

Μάχη Κενταύρων και Φοιτητών, 1973

Σίδερο και Μπρούτζος, 50 x 200 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Γιολδάσης Δημήτρης (1897 - 1993)

Φυλακή

Ελαιογραφία σε Χαρτόνι, 15,5 x 22 εκ.

Δ.Ο.Π.Α.Κ., Δημοτική Πινακοθήκη Καρδίτσας

Γιώτης Κωνσταντίνος (1947 -)

Διαδήλωση, 1974

Λιθογραφία, 41 x 52 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ειρήνη και Πόλεμος, 1973

Λιθογραφία, 44 x 59 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Γούλας Γιώργος (1919 - 2015)

Νερόμυλος

Ζωγραφική σε ξύλο, 46 x 58 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Γράββαλος Παναγιώτης (1933 - 2015)

Στρατιώτης, 1974

Μικτή Τεχνική, 100 x 55 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Γραμματόπουλος Κωνσταντίνος

(1916 - 2003)

Εφιάλης I, 1973

Ψυλογραφία, 91 x 62 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

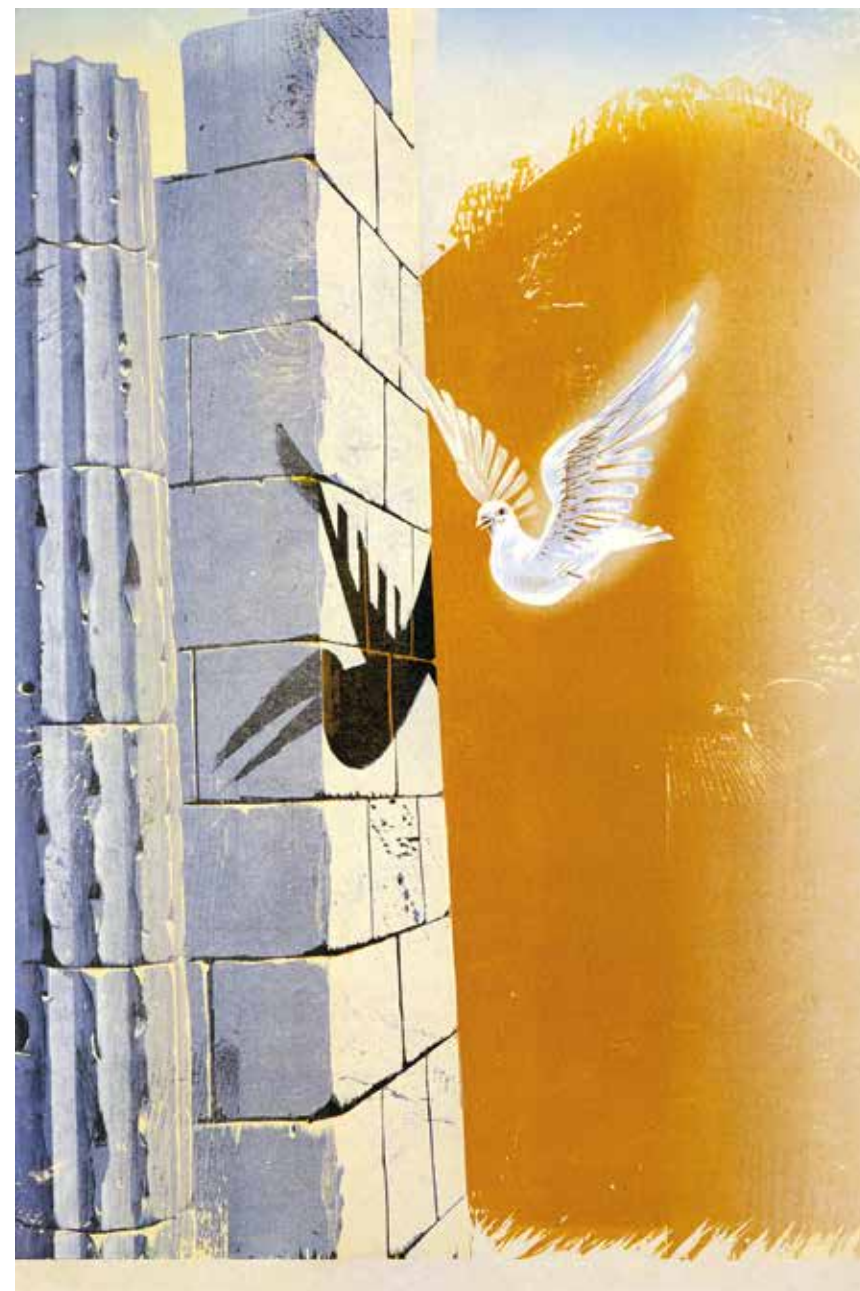

Γραμματόπουλος Κωνσταντίνος

Εφιάλης II, 1973

Ψυλογραφία, 91 x 62 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Δαγκλής Χρήστος (1916 - 1991)

Ο Ξαπλωμένος, 1961

Ξυλογραφία σε Πλάγιο Ξύλο, 17 x 23 εκ.

Συλλογή Alpha Bank

Δαγκλής Χρήστος

Κρατούμενοι στην Μακρόνησο, 1950

Υδατογραφία σε Χαρτί, 28 x 37 εκ.

Μουσείο Μπενάκη Πινακοθήκη Νίκου

Χατζηκυριάκου - Γκίκα

Δανιήλ (1924 - 2008)

Σχέδιο για τον Μαζικό Άνθρωπο Νο 8, 1967

Μεταξοτυπία, 49,5 x 63,5 εκ.

Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης

Δωρεά Αλέξανδρος και Δωροθέα Ξύδη, 1999

Δαραδήμος Χαράλαμπος (1948 -)

Σκέψη Πληγή, Σκέψη Σιωπή,

Φυλακισμένη, 1972

Ορείχαλκος, 0,62 Υψος

Ιδιωτική Συλλογή

Δεκουλάκος Ηλίας (1929 - 1998)

Ανάπαυσις - *Relaxing*, 1969

Αερογράφος - Enamel, 111 x 136 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Δεκουλάκος Ηλίας

Χειρονομία - *Gesture*, 1971

Αερογράφος - Enamel, 130 x 162 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Το Μέγα Ους - *The Big Ear*, 1972

Αερογράφος - Enamel, 130 x 195 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Δημητρέας Βαγγέλης (1934 -)

Χωρίς τίτλο, 1969

Λάδι σε Καμβά, 32,5 x 40 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

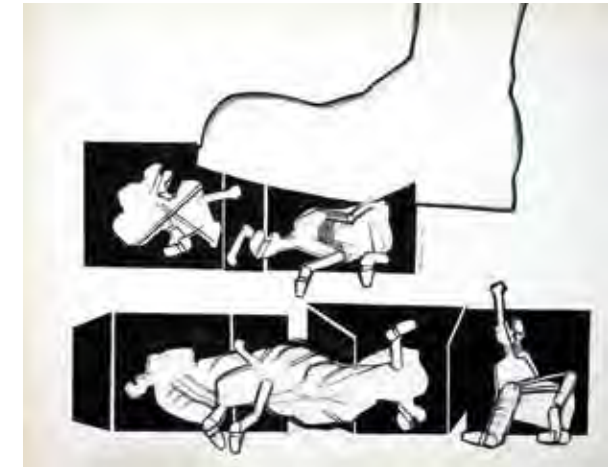
Δημητρέας Βαγγέλης

Μορφές, 1969

Σινική Μελάνη σε Χαρτί

50 x 65 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μορφές, 1970

Σινική Μελάνη σε Χαρτί

50 x 65 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μορφές, 1971

Σινική Μελάνη σε Χαρτί

50 x 64 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μορφές, 1970

Σινική Μελάνη σε Χαρτί

58 x 60 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Δήμου Γιώργος (1911 - 2006)

Ο Νίκος Μπελογιάννης Τραυματίας
στο Γράμμο, 1956

Λιθογραφία, 76 x 32 εκ.

Μουσείο Μπενάκη Πινακοθήκη

Νίκου Χατζηκυριάκου - Γκίκα

Διαμαντόπουλος Διαμαντής (1914 - 1995)

Σοβατζής, 1950

Μεταξοτυπία, 59.5 x 49.2 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη / Μουσείο Αλεξ. Σούτσου

Δωρεά του καλλιτέχνη

Φωτογράφιση Έργου, Σταύρος Ψυρούκης

Δίγκα Κλεοπάτρα (1946 -)

Αφιέρωμα στη Δολοφονία του Συνδικαλιστή

Pierre Overney, 1973

Ακρυλικό σε Μουσαμά, 81 x 100 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Δίγκα Κλεοπάτρα

Ο Δικτάτορας, 1972

Ακρυλικό σε Χαρτόνι, 74 x 57 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Δουραμάνης Περικλής (1948 -)

Κόκκινη Δύναμη, 1973

Λάδι σε λινάτσα, 69 x 128 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Δωρόπουλος Βασίλης (1942 -)

Εκτέλεση, 1972

Ανάγλυφο - Πολυεστέρας με Ρινίσματα

Μπρούτζου, 50 x 120 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ευγενίδης Νίκος (1935 - 2008)

Απελπισία, 1974

Φρέσκο σε Μάρμαρο, 30 x 20 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ευγενίδης Νίκος

Χωρίς τίτλο, 1974

Φρέσκο, 30 x 30 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ζιάκας Γιώργος (1940 -)

3/ 11/ '68, 1968

Ζωγραφική, 67 x 47 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ζιάκας Γιώργος

3/ 11/ '68, 1968

Ζωγραφική, 47 x 47 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ζογγολόπουλος Γιώργος (1903 - 2004)

Νησί, 1962

Ορείχαλκος, 70 x 55 x 20 εκ.

Ίδρυμα Γεωργίου Ζογγολόπουλου

Ζογγολόπουλος Γιώργος

Διάλογος, 1954

Ορείχαλκος επινικελωμένος

113 x 65 x 25 εκ.

Ίδρυμα Γεωργίου Ζογγολόπουλου

Ζουμπουλάκης Πέτρος (1937 -)

Η Εκτέλεση, 1967

Μικτή Τεχνική σε MDF

50 x 70 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

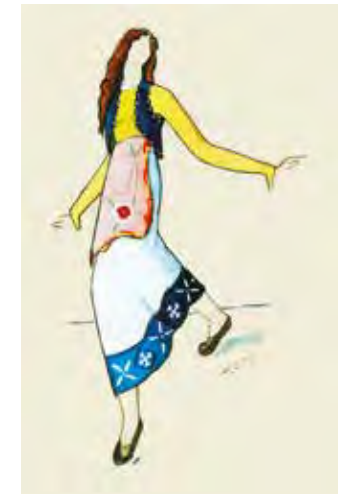
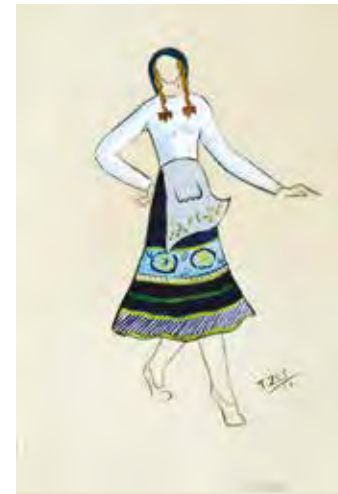
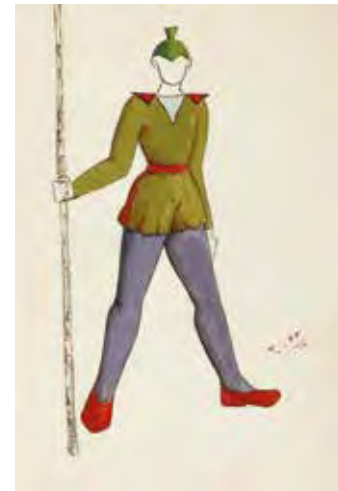
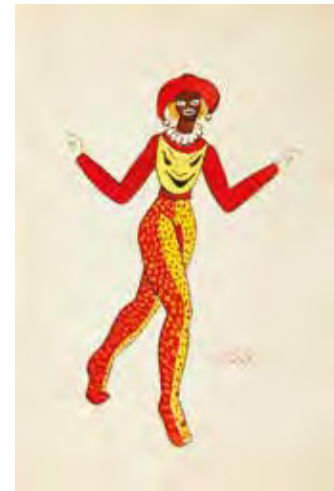
Ζωγράφος Τάσος (1926 - 2011)

Τραλαρώ, 1950

Κουστούμια απο Παράσταση

στη Μακρόνησο, 23 x 16 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Θεολόγου Παλαιολόγος (1930 -)

Μνήμες, 1977

Ακρυλικό, 85 x 105 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Θεολόγου Παλαιολόγος

Μνήμες, 1968

Ακρυλικό, 100 x 100 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κακαδιάρης Νίκος (1944 -)

Ιππότες σε Δράση, 1972

Λάδι, 80 x 120 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κακαδιάρης Νίκος

Το Απόσπασμα την Κυριακή Πρωί, 1973

Λάδι, 120 x 90 εκ.

Ιδιωτική Συλλογή

Κακουλίδης Δημήτρης (1931 - 1985)

Περιμένοντας το Φώς, 1972

Ακουαρέλα σε Χαρτί, 35 x 48 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Καλαμάρας Δημήτρης (1924 - 1997)

Καπετάν Κώττας, 1961

Χαλκός, 2,30 Υψος

Ιδιωτική Συλλογή

Εκτίθεται σπουδή του έργου

Καλογηράτος Μεμάς (1940 -)

Σύντροφοι, 1972

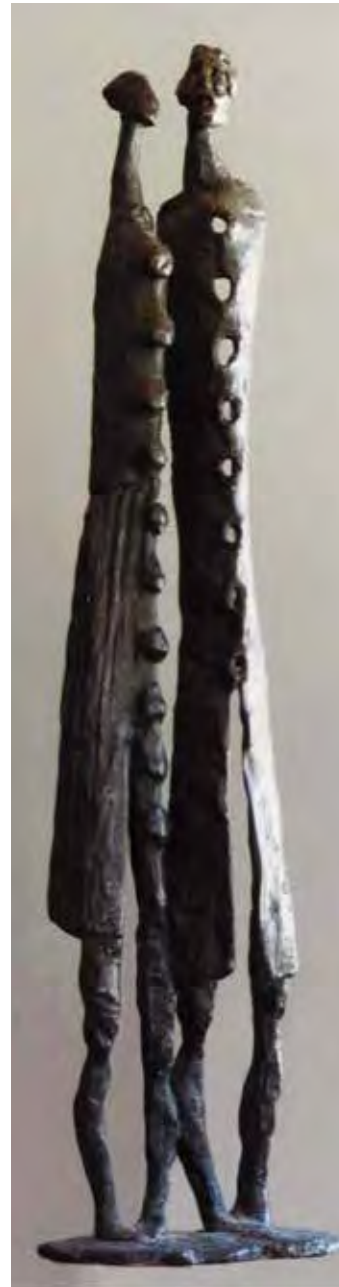
Ορείχαλκος, 58 x 13 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Χωρίς τίτλο, 1972

Ορείχαλκος, 59 x 16 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Καραβέλα Μαρία (1938 - 2012)

«Χώρος», 1971

Στην έκθεση: Entre le Reve
et le Cauchemar στο Epinay -
sur - seine (Παρίσι)

Φωτογραφία Εικατικού «Χώρου»

Ιδιωτική συλλογή

Έκθεση «Χώρου» στην Γκαλερί

Χίλτον (Αθήνα), 1971

Φωτογραφία Έκθεσης «Χώρου»

Ιδιωτική συλλογή

Κανακάκις Λευτέρης (1934 - 1985)

Κουστούμι σε Κρεμάστρα, 1973

Λάδι, 93 x 73 εκ.

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης

Κανακάκις Λευτέρης

Πένθιμο Ηρωικό, 1972

Λάδι, 142 x 96 εκ.

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης

Κανιάρης Βλάσης (1928 - 2011)

Χωρίς Τίτλο, 1969

Γύψος - Ύφασμα - Παπούτσι

40 x 40 x 12 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

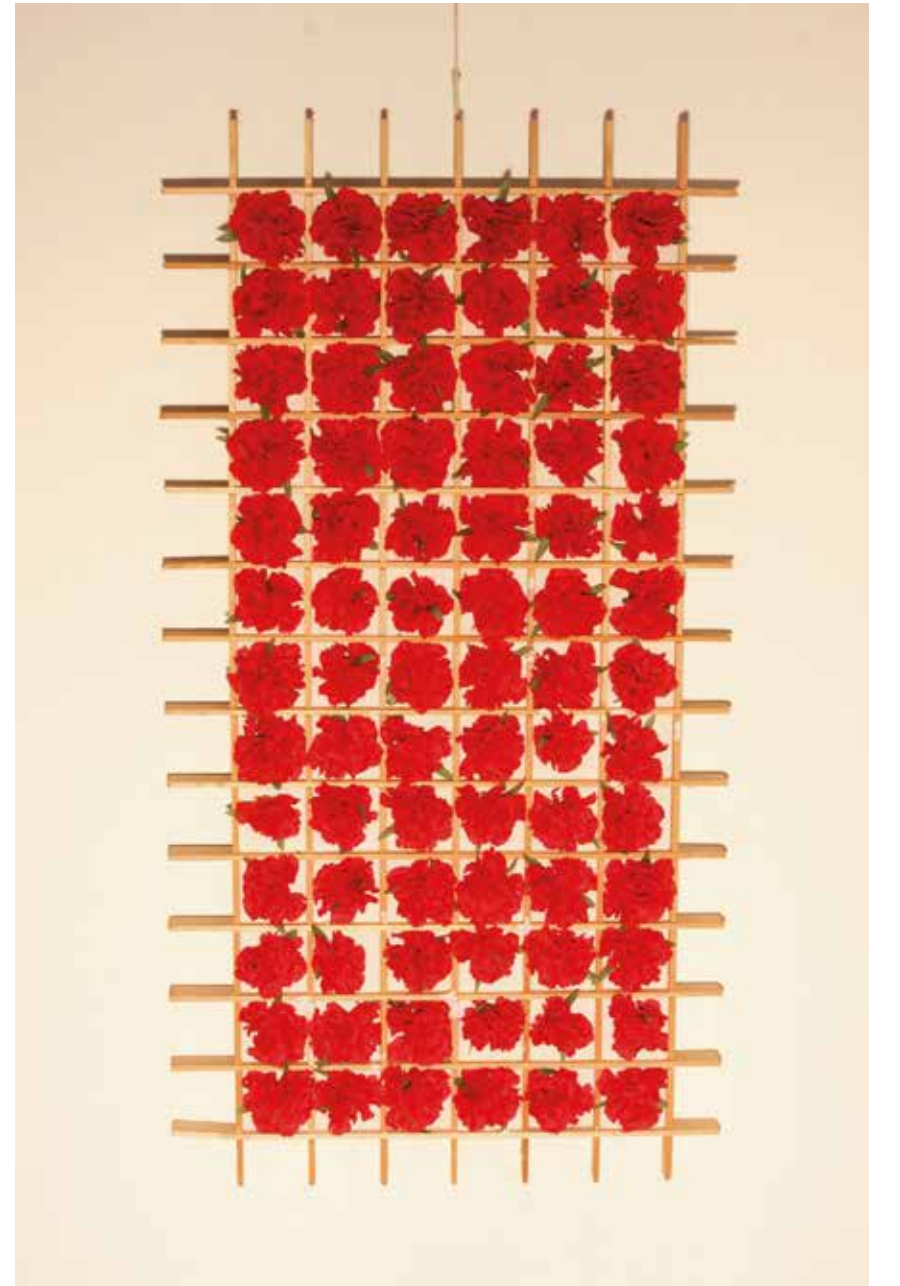
Κανιάρης Βλάσης

Χωρίς Τίτλο, 1969

Γύψος - Ύφασμα - Ξύλο

100 x 53 x 5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κανέλλης Ορέστης (1910 - 1979)

Παρουσία, 1961 - 1963

Λάδι σε Μουσαμά, 75 x 97 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη /

Μουσείο Αλεξ. Σούτσου

Φωτογράφιση Έργου, Σταύρος Ψυρούκης

Κελαϊδής Βασίλης (1938 -)

Χωρίς Τίτλο, 1973

Ακρυλικά, 90 x 110εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Καπράλος Χρήστος (1909 - 1993)

Βιετνάμ VII, 1966

Μπρούτζος, 62 x 32 x 20 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη /

Μουσείο Αλεξ. Σούτσου

Δωρεά πρώην Ιδρύματος

Χρήστου και Σούλης Καπράλου

Φωτογράφιση Έργου, Σταύρος Ψυρούκης

Καπράλος Χρήστος

Βιετνάμ, 1966

Μπρούτζος, 180 x 85 x 40 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη /

Μουσείο Αλεξ. Σούτσου

Δωρεά πρώην Ιδρύματος

Χρήστου και Σούλης Καπράλου

Φωτογράφιση Έργου, Θάλεια Κυμπάρη

Καραγάτση Νίκη (1914 - 1986)

Πολυτεχνείο, 1973

Ελαιογραφία σε Ξύλο

45 x 80 εκ.

Μουσείο Μπενάκη/ Πινακοθήκη Νίκου

Χατζηκυριάκου - Γκίκα

Καράς Χρίστος (1930 -)

Προς την Εξορία, 1967

Λάδι σε Καμβά

146 x 114 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κασιμάτης Στέλιος (1920 - 1992)

Δολοφονία Σαράφη, 27 Μαΐου 1957,

Παραλία Αλίμου, Ιατροδικαστής Καψάσκης, 1957

Φωτογραφία, 40 x 40 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κασιμάτης Στέλιος

Δίκη Πολιτικών Κρατούμενων

Φωτογραφία, 40 x 40 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

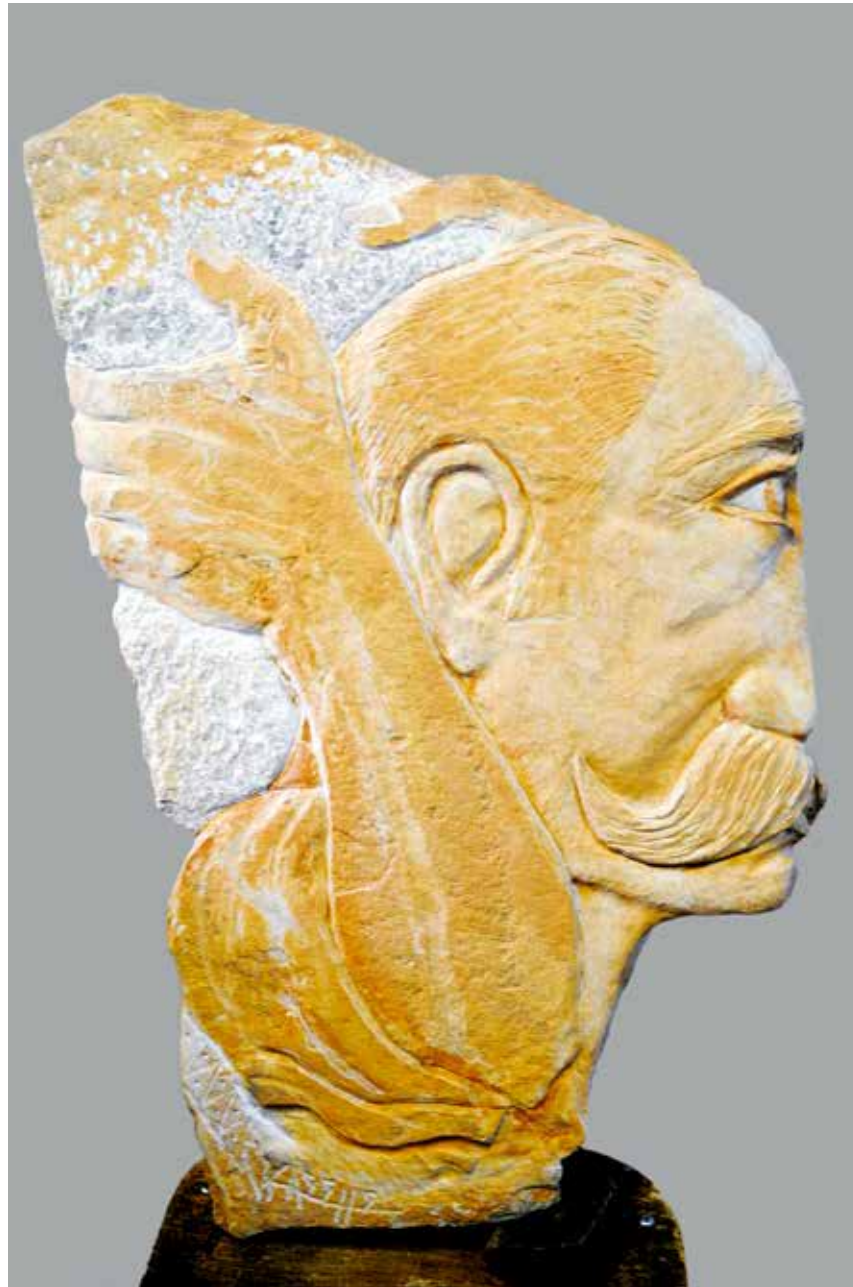

Κάσσης Μιχάλης (1931 -)

Μακρονησιώτης, 1970

Πέτρα Μακρονήσου, 75 x 55 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κατζουράκης Κυριάκος (1944 -)

Ο Κύριος Π., 1968

Ελαιογραφία, 100 x 100 εκ.

Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου

Σύγχρονης Τέχνης

Δωρεά Κυριάκος Κατζουράκης, 2007

Κατράκη Βάσω (1914 - 1988)

Ίκαρος, 1967

Χαρακτική στην Πέτρα

120 x 132 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

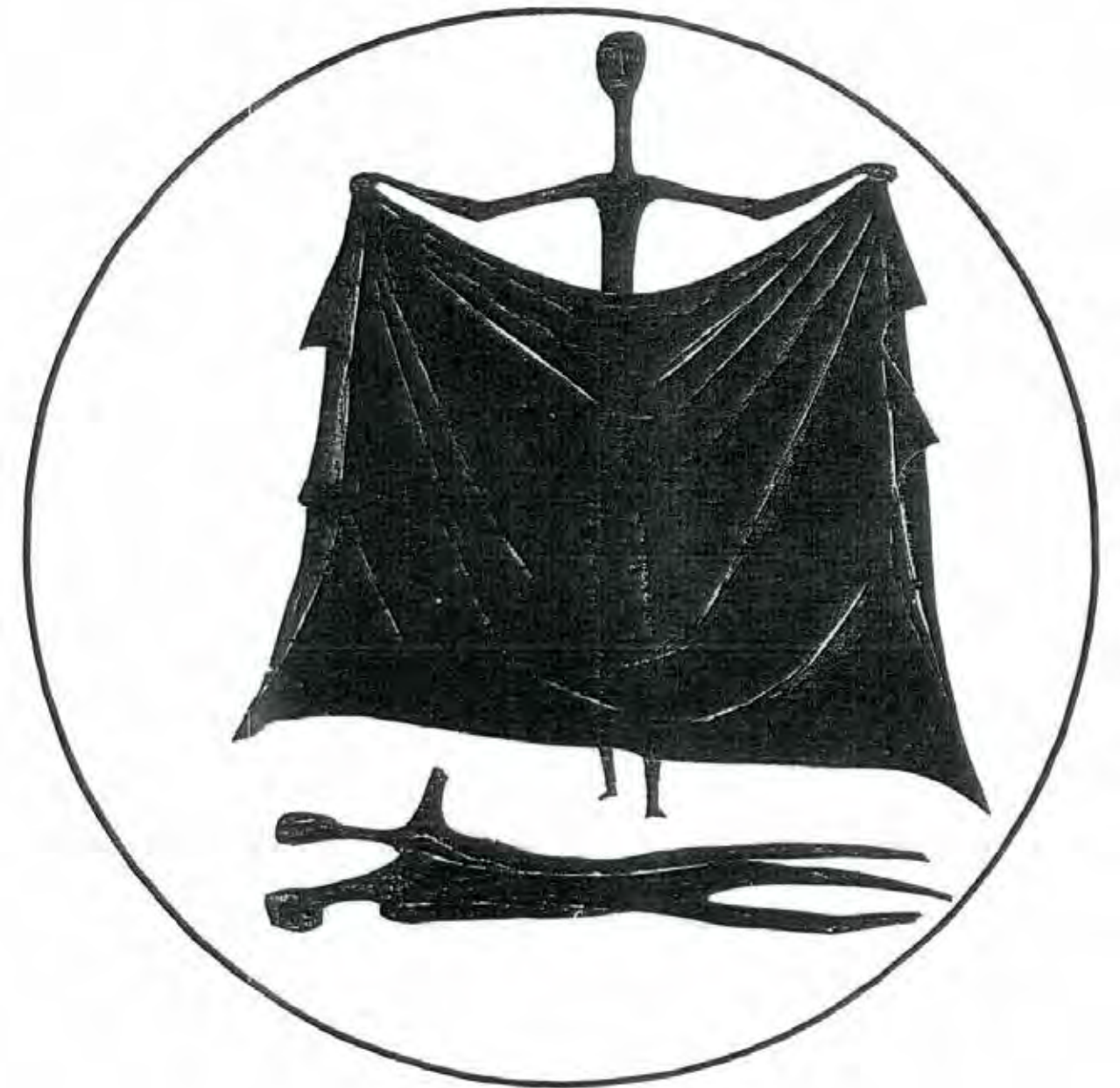
Κατράκη Βάσω

Το Χρέος της Αντιγόνης

Χαρακτική στην Πέτρα

125 x 107 εκ.

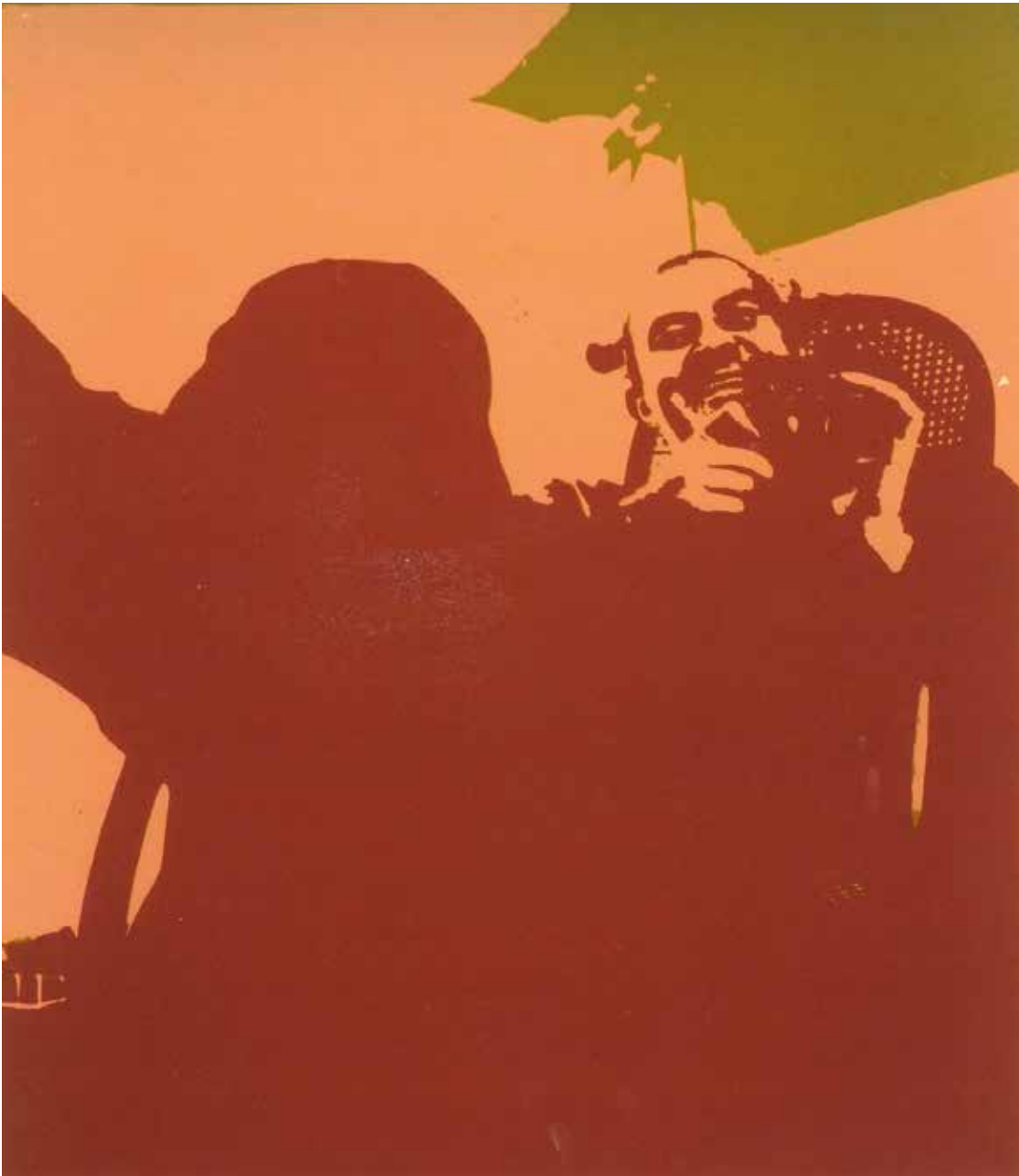
Ιδιωτική συλλογή

Κεσσανλής Νίκος (1930 - 2004)

Πορτραίτο του Arman,
Portrait d' Arman 52/70, 1970

Μεταξοτυπία, 56 x 48,5 εκ.
Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου
Σύγχρονης Τέχνης
Δωρεά Μάγδας Κοτζιά

Κεσσανλής Νίκος

Πορτραίτο του Villegle,
Portrait d' Villegle, 1970

Μεταξοτυπία, 59 x 46 εκ.
Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου
Σύγχρονης Τέχνης
Δωρεά Μάγδας Κοτζιά

«Πρώτη εκδοτική απόπειρα στο
εργαστήρι του Ν. Κεσσανλή και της
Χ. Ρωμανού στο Παρίσι (1968-1973),
οι οποίοι αγόρασαν εκτυπωτική
μηχανή για να τυπώνουν αφίσες
για την οικονομική ενίσχυση των
αυτοεξόριστων της δικτατορίας»

Κευγάς Μιχάλης (1943 -)

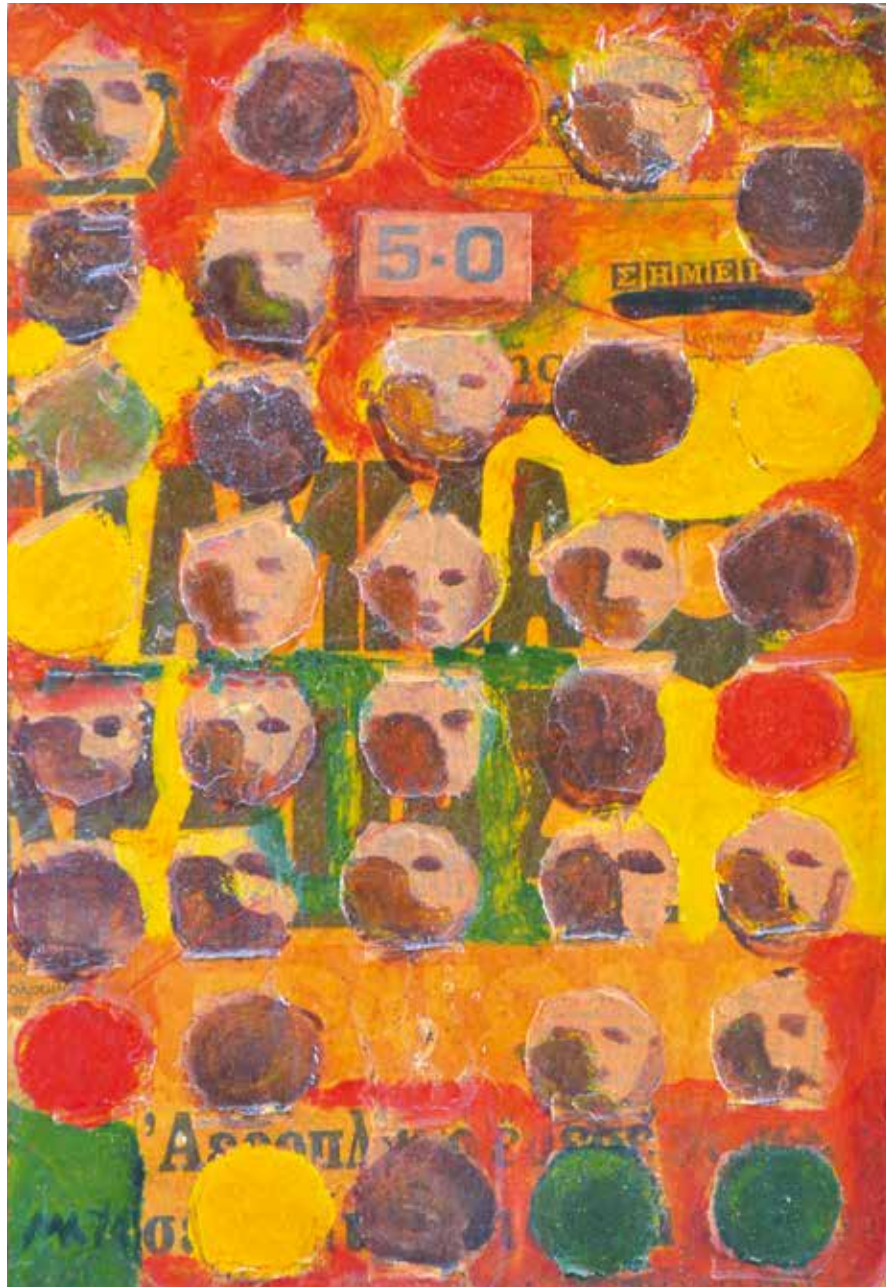
Σύνθεση, 1974

Μικτή Τεχνική - Κολάζ Χρώματα

Βαρελιού, Νοβοπάν

28 x 18.5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κινδύνη Άννα (1914 - 2003)

Μακρόνησος, 1958

Gravure Sur Plastique - Χαρακτική

πάνω σε Πλαστικό, 10 x 8.5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κοκκινίδης Δημοσθένης (1929 -)

Μορφές σε Μπλέ, 1974 - 1978

Κόλλα σε Χαρτόνι Επικολλημένο
σε Ξύλο, 100 x 70 εκ.

ΜΙΕΤ

Κοκκίνου Μαρία (1935 -)

Χωρίς Τίτλο, Παρίσι 1970

Λάδι σε Καμβά, 53,7 x 64,5 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Χωρίς Τίτλο, Παρίσι 1973

Λάδι σε Καμβά, 72,5 x 92,5 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Κοντός Δημήτρης (1931 - 1996)

Οι Κόκκινοι, 1974

Από την ενότητα «Λατρευτικά» 1975,
Γκαλερί Δεσμός, Αθήνα

Χαλκός, Ορίχαλκος, αλουμίνιο,
λάδι σε Μουσαμά, Νοβοπάν,
Κορδέλες, 38 x 39 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κουκουλομάτης Σπύρος (1917 - 1995)

Αναμνήσεις Πολέμου, 1962

Λάδι σε Ξυλοτέξ, 87 x 63 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κουνάλης Γιώργος (1935 - 2012)

Κορίτσι με περιστέρι, 1963

Λάδι σε καμβά, 150 x 90 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κουνάδης Κώστας (1925 -)

Και τα Πλάκωνε η Σκλαβιά, 1973

Λάδι σε Καμβά, 92 x 55 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κουρσάρης Σπύρος (1950 -)

Ανάκριση, 1973

Μελάνι και Ακρυλικό σε Χαρτί

35 x 25 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κουρσάρης Σπύρος

Κελί, 1973

Λάδι σε Μουσαμά

48 x 36 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κουσίδου Ελένη (1949 -)

Ζωή, 1975

Μπρούτζος - Ξύλο, 97 x 42 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κοψίδης Ράλλης (1929 - 2010)

Έχουσιν Γνώσιν οι Φύλακες, 1974

Αυγοτέμπερα και Βερνίκι σε Ξύλο

26 x 20 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κτιστοπούλου Μαρία (1948 -)

Κρύπτη, 1976

Μικτή Τεχνική, 150 x 120 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κτιστοπούλου Μαρία

Κρύπτη I, 1976

Μικτή τεχνική σε χαρτί, ξύλο, σύρμα

40 x 27 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κρύπτη II, 1976

Μικτή τεχνική σε χαρτί, ξύλο, σύρμα

40 x 27 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κυριάκη Βάσω (1939 -)

Βιετνάμ, 1968

Κολάζ και Ακρυλικά, 100 x 110 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κυριακός Αλέκος (1922 -)

Αντίστασις

Μπρούτζος, 9 x 8 x 21 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κυρίτσης Απόστολος (1924 -)

Συνομιλία, 1974

Μικτή Τεχνική, 127 x 140 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Κυρίτσης Απόστολος

Θυσία, 1976

Μικτή Τεχνική, 127 x 140 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Λεοντής Ευστάθιος (1953 -)

Παρακράτος στην Ελλάδα, 1974

Πενάκι σε Ριζόχαρτο, 25,9 x 32,2 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ενταφιασμός της Κύπρου, 1974

Πενάκι σε Ριζόχαρτο, 25 x 35 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Λεοντής Ευστάθιος

Κίσσιγκερ

«Ο Μάγος της Εξωτερικής Πολιτικής των ΗΠΑ,
με το ένα, με το δυο, με το τρία...», 1974

Πενάκι σε Ριζόχαρτο, 25,2 x 17,5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Λεοντής Ευστάθιος

Κίσσιγκερ

«Ο Μάγος της Εξωτερικής Πολιτικής
των ΗΠΑ, με το τέσσερα», 1974

Πενάκι σε Ριζόχαρτο, 25,2 x 17,5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μακρή Ζιζή (1924 - 2014)

Φυλακή XVI, 1961

Από το Λεύκωμα «Στη φυλακή»

Λινόλεουμ, 18,1 x 23,2 εκ.

Αρχείο Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας

Μακρής Μέμος (1913 - 1993)

Μακέτα για το Άγαλμα
της Ειρήνης, 1960 -1963

Μολύβι, Ύψος 31,5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μακρής Μέμος

Ελληνίδα Γερόντισσα

(Αρχόντω Κατσικάκη), 1951

Μπρούτζος, Ύψος 27,5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μαλάμος Κώστας (1913 - 2007)

Την Άλλη Μέρα, 1976

Λάδι, 115 x 140 εκ.

Συλλογή Μουσείου Βορρέ

Μήνης Θανάσης (1943 -)

Ξέσπασμα, 1973

Ακρυλικό, 68 x 52 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μιχαηλίδου Φανή (1950 -)

Το Στρατοδικείο, 1971

Γκουάς σε Χαρτί, 29,5x42 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μπαχαριάν Ασαντούρ (1924 - 1990)

Αυτοποροσωπογραφία

Λάδι σε Νοβοπάν, 32 x 24 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

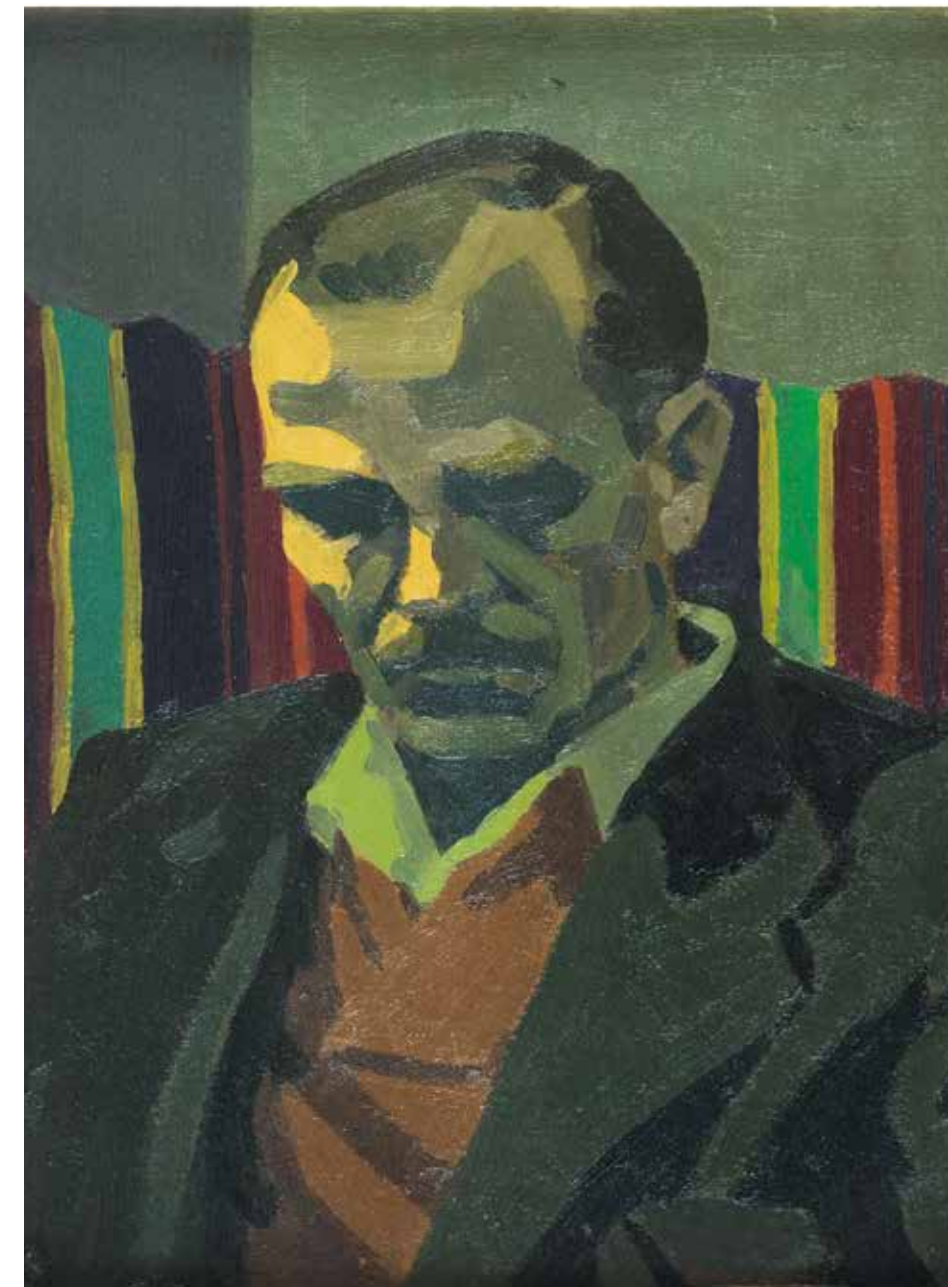

Μπαχαριάν Ασαντούρ

Πορτραίτο

Λάδι σε Χάρντπορντ, 32 x 24 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μπαχαριάν Ασαντούρ

Χωρίς Τίτλο, 1958

Λάδι σε Νοβοπάν, 35 x 25 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Χωρίς Τίτλο

Λάδι σε Νοβοπάν, 25 x 35 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μπαχαριάν Ασαντούρ

Κρατούμενος, 1958

Ελαιογραφία σε Καμβά, 55 x 46 εκ.

Μουσείο Μπενάκη / Πινακοθήκη Νίκου

Χατζηκυριάκου - Γκίκα

Μποσταντζόγλου Μέντης (Μποστ) (1918 - 1995)

Η μυστική λέσχη των Βαλκανίων

Δημοσιευμένο σκίτσο με πενάκι,
στο Λεύκωμα «Σκίτσα του Μποστ»,
εκδόσεις Κάκτος, Ιδιωτική συλλογή

Μποσταντζόγλου Μέντης (Μποστ)

Η άφιξη της Ανεργίτσας

Δημοσιευμένο σκίτσο με πενάκι,
στο Λεύκωμα «Σκίτσα του Μποστ»,
εκδόσεις Κάκτος, Ιδιωτική συλλογή

Μπότσογλου Χρόνης (1941 -)

Γυμνό 1968

Τεχνικές Ζωγραφικής 139 x 139 εκ.

Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου

Σύγχρονης Τέχνης

Δωρεά Χρόνης Μπότσογλου, 2007

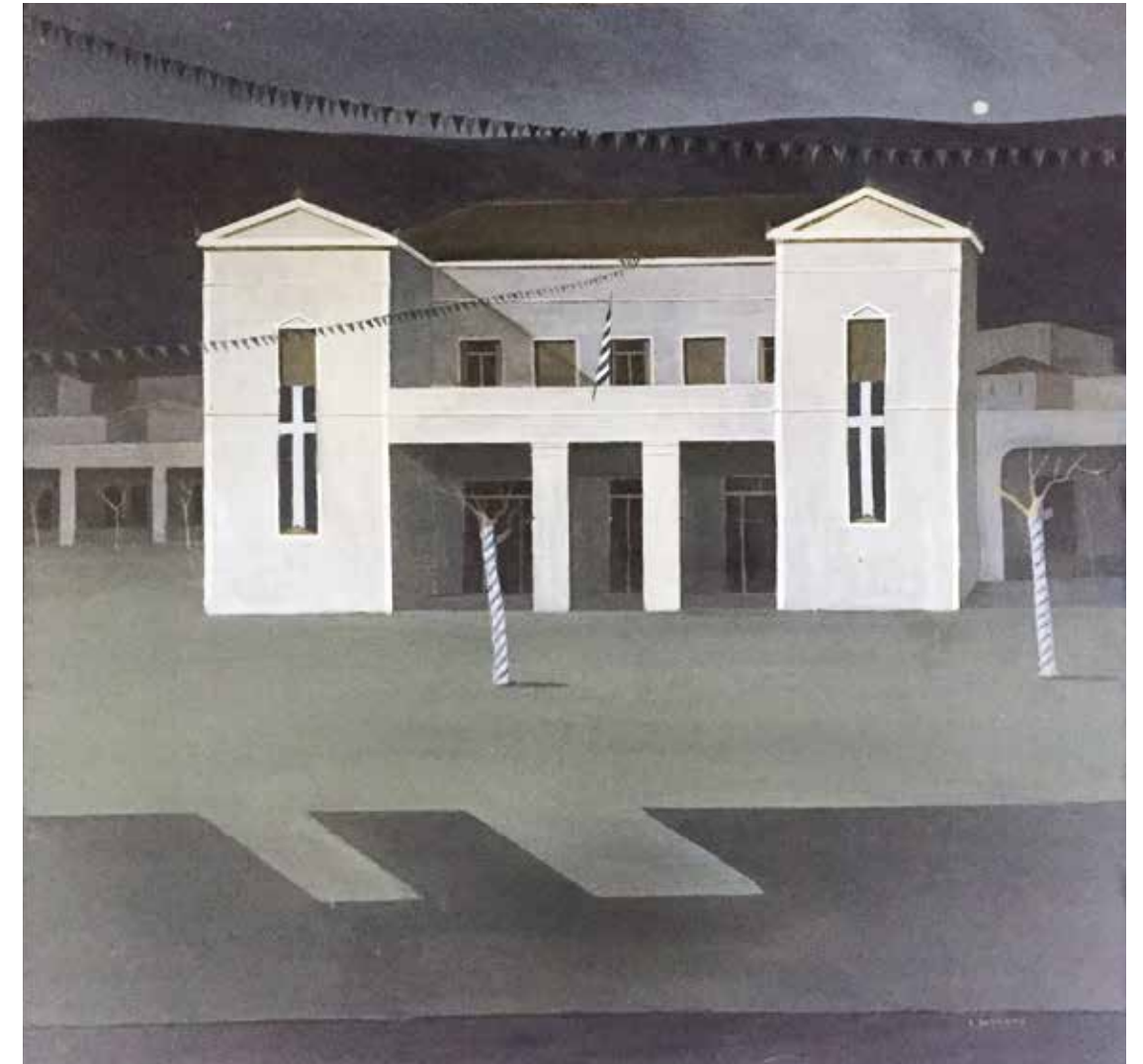
Μυταρά Χαρίκλεια (1935 -)

Δημαρχείο της Σπάρτης -

στη Σκιά της Χούντας, 1972

Ακρυλικά, 90 x 90 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Μώλος Θωμάς (1921 - 2009)

Οχι Άλλο Πόλεμο, 1972

Λάδι, 75 x 120 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Νίκας Ηλίας (1936 -)

Μετά τον Πόλεμο - Λάφυρα το Κανόνι, 1961

Λάδια σε Καμβά, 60 x 80 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Νικολινάκος Μιχάλης (1923 - 1994)

Η Δημοκρατία σε Ασφυξία, 1976

Πενάκι σε Λευκό Χαρτί, 43 x 42 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Νικολινάκος Μιχάλης

Τσώρτσιλ, 1950

Πενάκι σε Λευκό Χαρτί, 19 x 14 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Παπάγος, 1952

Πενάκι σε Λευκό Χαρτί, 18 x 16 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ξενάκης Κωνσταντίνος (1931 -)

Παίζοντας στην Ελλάδα, 1970

Μεταξοτυπία, 55 x 75 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

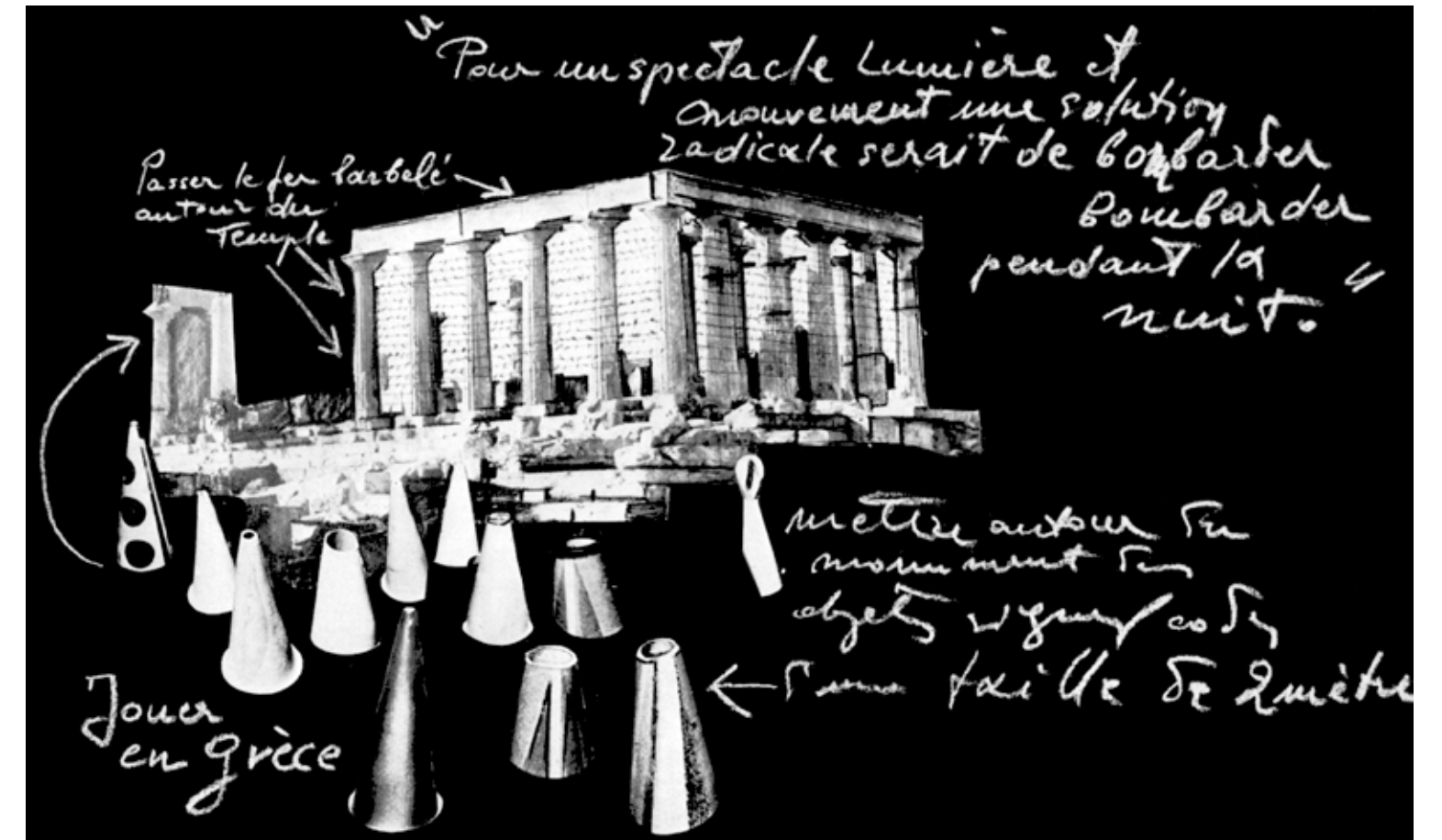
Ξενάκης Κωνσταντίνος

Παίζοντας στην Ελλάδα, 1971

Σελίδα Καταλόγου Έκθεσης:

Berliner Künstlerprogramm

Ιδιωτική Συλλογή

Ξενάκη Μαριάννα (1938 -)

Κυνηγημένος, 1974

Λιθογραφία

Τρίπτυχο, 42 x 57 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Οικονομίδης Νίκος (1953 -)

Κι εσύ Λαέ Βασανισμένε

μην Ξεχνάς τον Ωρωπό, 1972

Ακουαρέλα σε Χαρτί, 40 x 50 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Πάντος Θεόδωρος (1932 - 2013)

Έτοιμο να Σπάσει Pret a Craquer, 1974

Μικτή Τεχνική σε Μουσαμά, 128,5 x 85,5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

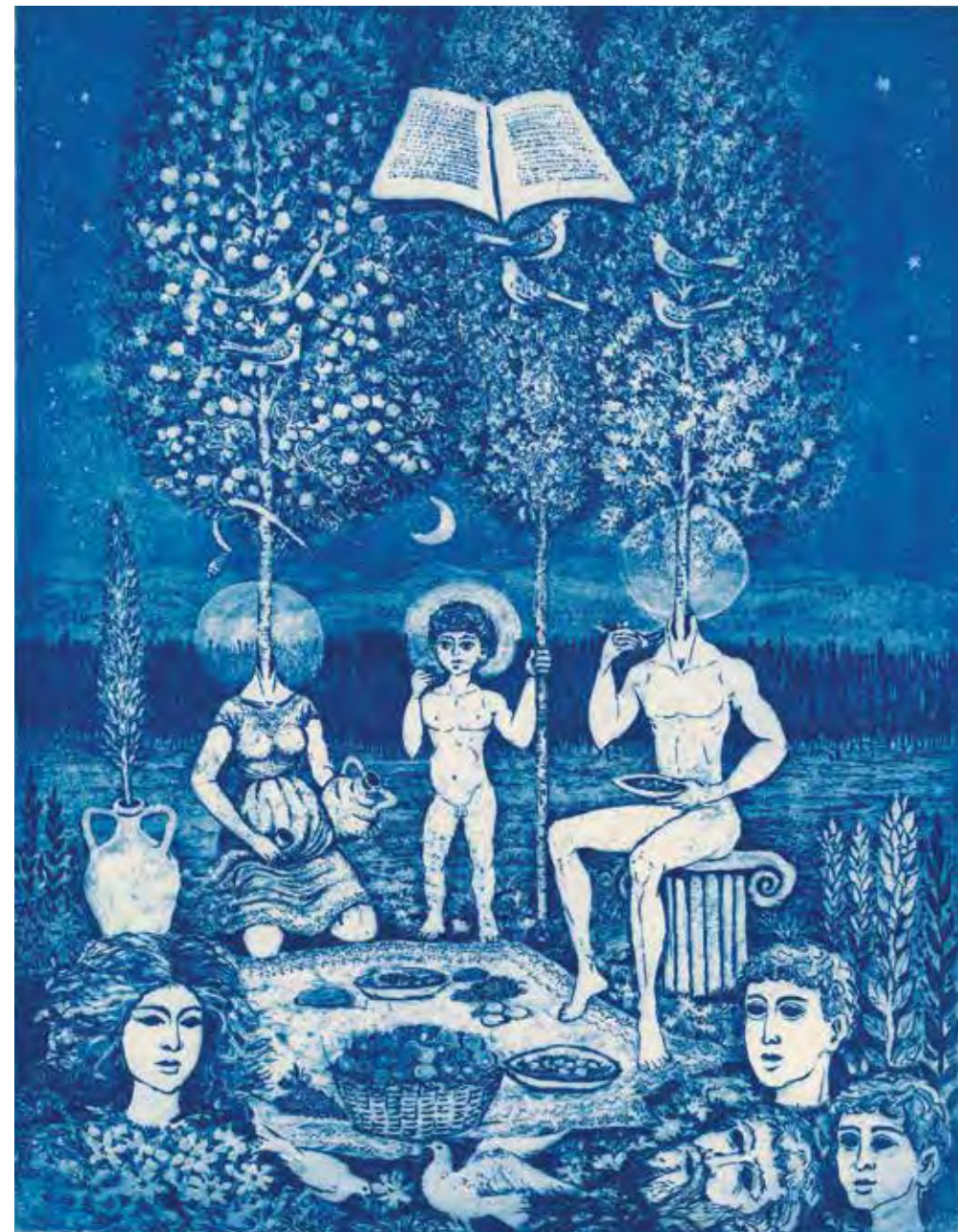

Παπαγεωργίου Δημήτρης (1928 - 2016)

Χωρίς τίτλο

Χαλκογραφία, 62 x 46 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Παπαγιάννης Θεόδωρος (1942 -)

Μελέτη για τους Νεκρούς
του Πολυτεχνείου, 1974

Γύψος, 27 x 20 x 20 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Μελέτη για τους Νεκρούς
του Πολυτεχνείου, 1974

Γύψος, 20 x 50 x 15 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

**Θόδωρος, Γλύπτης
(Παπαδημητρίου Θεόδωρος)** (1931 -)

Θρόνος με Απαγορευμένα
Ανταλλακτικά, 1967

Μπρούτζος, 50 εκ. πλάτος
Ιδιωτική συλλογή

Παπάζογλου Άρης (1950 -)

Το Φιλί, 1973

Ακρυλικό, 120 x 75 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Παραλής Νίκος (1941 - 1995)

Σήμα, 1972

Αλουμίνιο, Ειδική Αντανακλαστική

Επιφάνεια Οδοσήμανσης, 60 x 68,5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Παρμακέλης Γιάννης (1932 -)

Μάρτυρες και Θύματα, 1973

Χαλκός, Ύψος 196 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Πατσόγλου - Ραφτοπούλου Αλεξάνδρα (1944 -)

Έξοδος

Ψηφιδωτό (μαρμάρινες ψηφίδες), 100 x 130 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Άσπρα Περιστέρια

Ψηφιδωτό (μαρμάρινες ψηφίδες), 40 x 50 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Πατσόγλου Αριστείδης (1941 -)

Πορτρέτο Σωτήρη Πέτρουλα, 1967

Χαλκογραφία (eau forte &
aqua tinta σε τσίγκο) 27 x 21 εκ.

Συλλογή Χαρακτικής Γιάννη Παπακωνσταντίνου

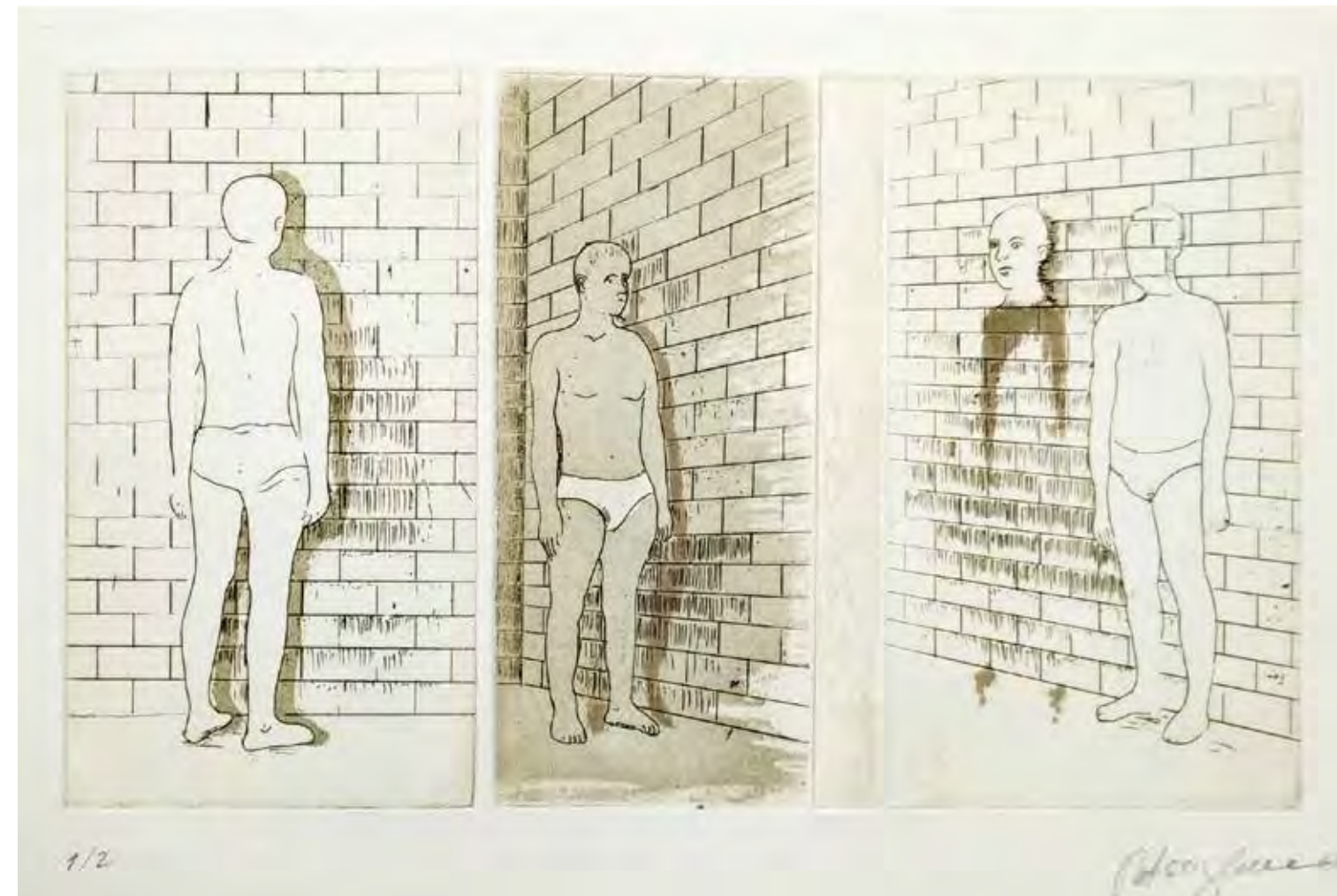

Πατσόγλου Αριστείδης

Homme Face au Mur, 1969

Οξυγραφία σε Τσίγκο, 25 x 43 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

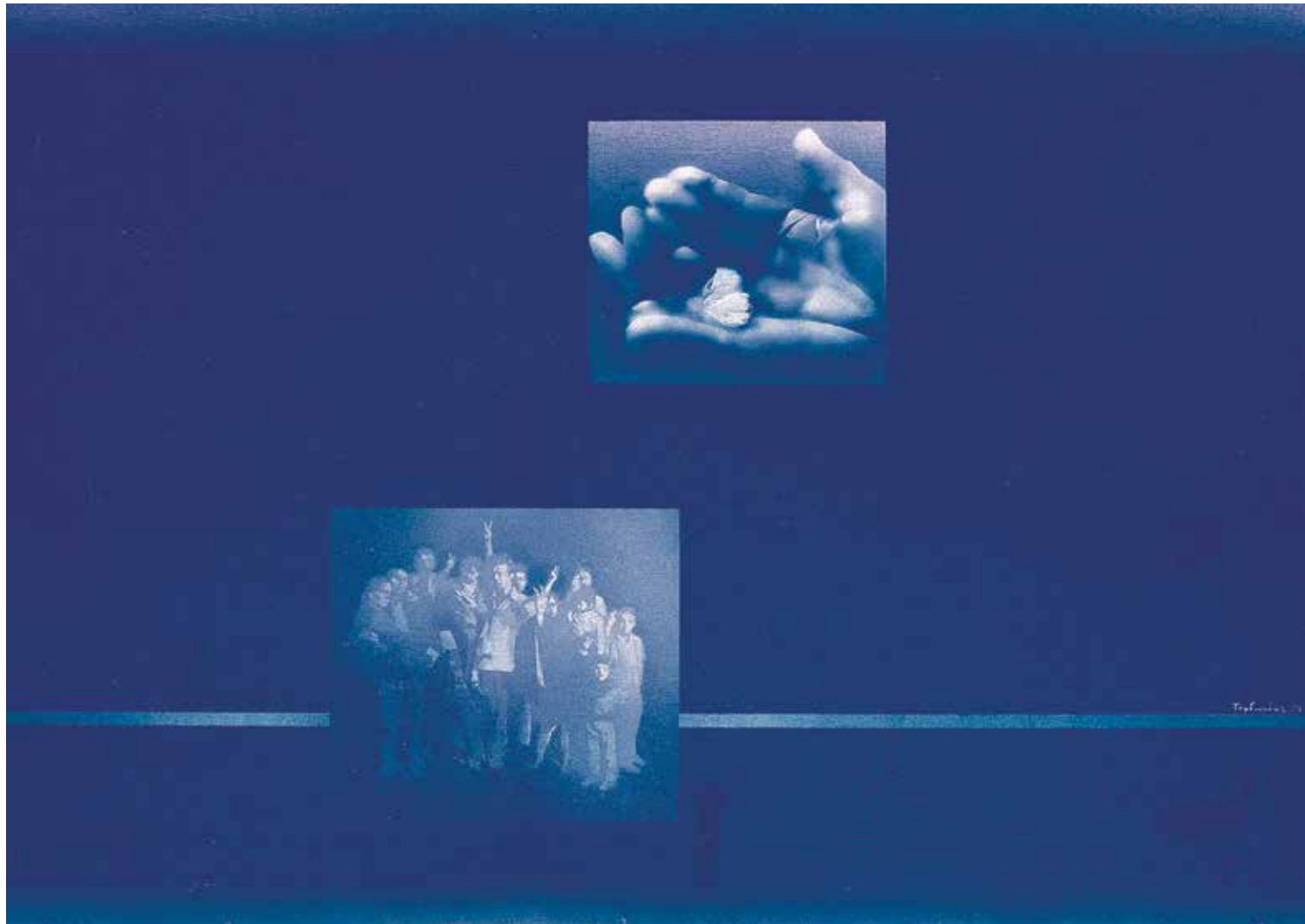

Περδικίδης Δημήτρης (1922 - 1989)

Μαδρίτη 1976, 1976

Μικτή Τεχνική σε Ξύλο, 85 x 105 εκ.

Συλλογή Alpha Bank

Πίτσιος Γιώργος (1926 -)

Σύνθεση Αντίσταση

κατά του Φασισμού, 1974

Ακουαρέλα Μαύρη, 60 x 50 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Πολυχρονόπουλος Κώστας (1931 - 1975)

Εκτέλεση, 1970

Σίδερο και Μπρούτζος

195 x 83 x 9 εκ.

Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου

Σύγχρονης Τέχνης

Δωρεά Μάρη Πολυχρονοπούλου

Πρέκας Πάρης (1926 - 1999)

17 Νοέμβρη 1974, 1974

Σύνθεση σε Χαρτί

Λάδι και Μαύρη Σέπια,

70x 100 εκ.

Ιδιωτική Συλλογή

Ανάκριση - Κύπρος, 1973 - 1974

Σχέδιο σε Χαρτί

Σέπια - Conte, 55 x 44 εκ.

Ιδιωτική Συλλογή

Ανάκριση - Κύπρος, 1973 - 1974

Σχέδιο σε Χαρτί

Σέπια - Conte, 55 x 44 εκ.

Ιδιωτική Συλλογή

«Από Δημοσιευμένη Έρευνα του ΟΗΕ -
Ανάκριση των Κυπρίων πατριωτών
από τους Άγγλους»

Ριζόπουλος Γρηγόρης (1929 -)

Κομμένα Κεφάλια Πολιτών, 1958

Γύψος, 31 x 42 εκ.

Ιδιωτική Συλλογή

Ρίτσος Γιάννης (1909 - 1990)

Χωρίς τίτλο, 1971

Ζωγραφισμένο βότσαλο, Σάμος

Ιδιωτική Συλλογή

Ρόκος Κυριάκος (1945 -)

Κόσμος Νο4, 1972

Γύψος, 90 x 80 x 55 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ρόκος Κυριάκος

Ναι 1974

Γύψος, 20 x 15 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ρωμανού Χρύσα (1931 - 2006)

Mecano, 1973

Μεταξοτυπία, 64 x 50 εκ.

Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου

Σύγχρονης Τέχνης

Δωρεά Μάγδας Κοτζιά

Ρωμανού Χρύσα

Ο Πύργος του Άϊφελ,

La Tour Eiffel, 1973

Μεταξοτυπία, 64 x 45 εκ.

Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου

Σύγχρονης Τέχνης

Δωρεά Μάγδας Κοτζιά

«Πρώτη εκδοτική απόπειρα στο εργαστήρι του Ν. Κεσσανλή και της Χ. Ρωμανού στο Παρίσι (1968-1973), οι οποίοι αγόρασαν εκτυπωτική μηχανή για να τυπώνουν αφίσες για την οικονομική ενίσχυση των αυτοεξόριστων της δικτατορίας»

Σαρρή Λυδία (1940 -)

Πνευματικό Εμβατήριο, 1971 - 1973

Ακρυλική Κόλλα, 145 x 105 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Σαρρής Φώτης (1937 -2011)

Αντίσταση, 1964

Βινυλική Κόλλα σε Μουσαμά

200 x 300 εκ.

Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο (30514)

Δωρεά Λυδίας Δρόσου - Σαρρή

Σαχίνης Νίκος (1924 - 1989)

Επεισόδιο Πολέμου II, 1970

Μικτή Τεχνική, 70 x 100 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Σαχίνης Νίκος

Επεισόδιο Πολέμου I, 1969

Μικτή Τεχνική, 70 x 35 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Σεμερτζίδης Βάλιας (1911 - 1983)

Άντρες στα Σίδερα, 1967

Λιθογραφία, 70 x 100 εκ.

Συλλογή Χαρακτικής Γιάννη Παπακωνσταντίνου

Σεμιτέκολλο Γρηγόρης (1935 - 2014)

Σκηνή από την παράσταση του 1968

στο Ινστιτούτο Goethe «Ο Πιανίστας»

Με το Γρηγόρη Σεμιτέκολλο ως ηθοποιό

Μουσική: Γιάννης Χρήστου

Διεύθυνση ορχήστρας: Θόδωρος Αντωνίου

Σικελιώτης Γιώργος (1917 - 1984)

Ομαδικός Αφανισμός, 1961 - 1970

Από τη Σειρά «Βιετνάμ»

Μελάνι σε Χαρτί, 100 x 70 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Σικελιώτης Γιώργος

Δσία, 1975

Από τη Σειρά «Βιετνάμ»

Χαρακτικό σε Linoleum, 65 x 70 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

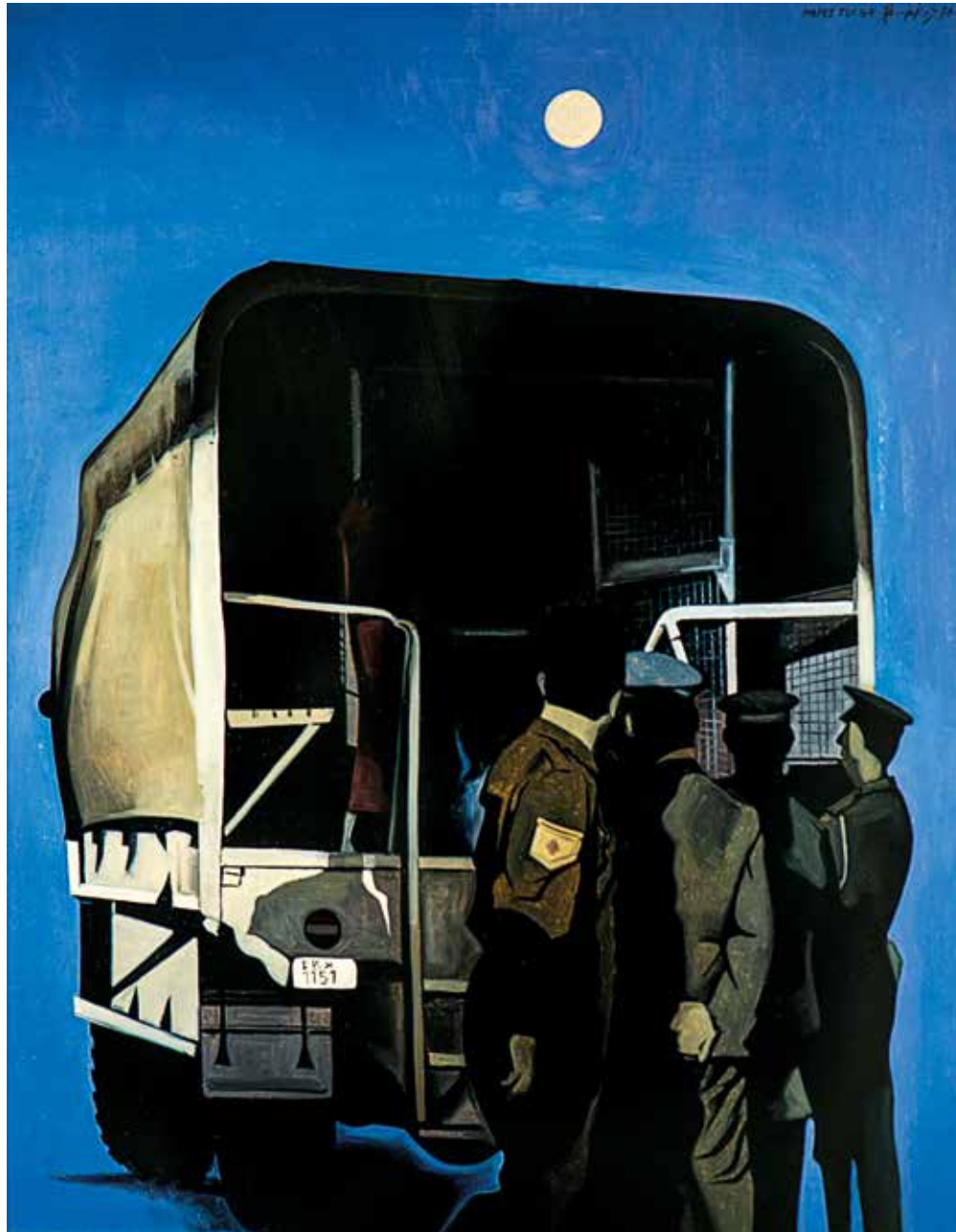

Σκουλάκης Δημοσθένης (1939 - 2014)

Μέρες του 1967, Λονδίνο 1970

Λάδι σε Καμβά, 100 x 80 εκ.

Συλλογή Αθηνάς Ραπίτου - Σκουλάκη

Σκουλάκης Δημοσθένης

Εθνικό Λαχείο: Ο Ένας στους

Δύο Κερδίζει, 1967

Λάδι σε Καμβά, 100 x 70 εκ.

Συλλογή Αθηνάς Ραπίτου - Σκουλάκη

Σιοτρόπου Νότα (1932 - 2014)

Πόλεμος IV, 1969

Ξυλογραφία, 75 x 100 εκ., 1/5

Ιδιωτική συλλογή

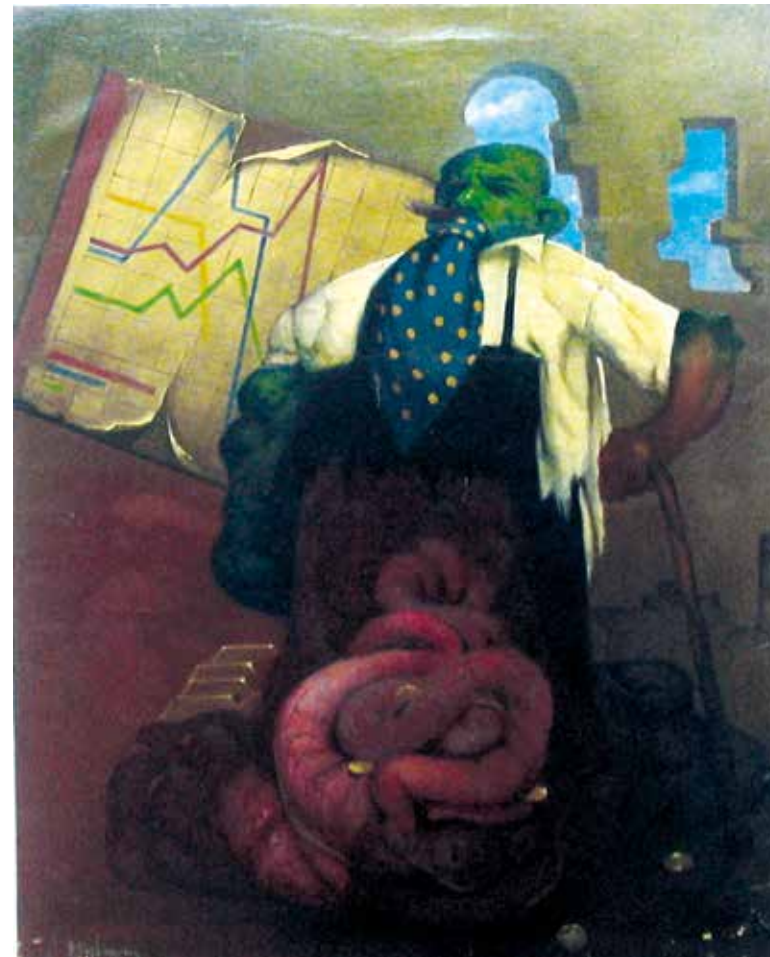

Σολιδάκης Βασίλης (1948 -)

Απληστία, 1973

Λάδι σε Καμβά, 97 x 78 εκ.

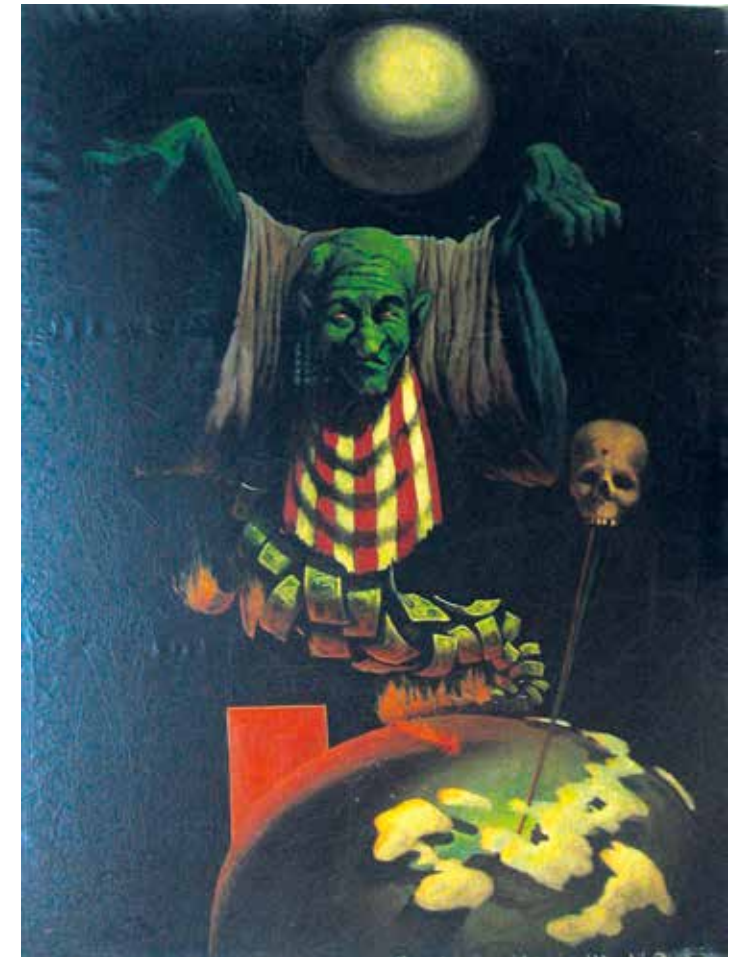
Ιδιωτική συλλογή

Καρίτα, 1973

Λάδι σε Καμβά, 156 x 116 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Στασινοπούλου Άσπα (1935 -)

1. Διαδηλωτής πυροβολεί
εναντίων των αστυνομικών

Επεξεργασμένη φωτογραφία πάνω σε έτοιμο
Αντικείμενο - Ξύλινο Κιβώτιο (Ready - Made)
55 x 48 x 50 εκ.
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης

2. Ομάδα από Κρανοφόρους των Μονάδων
Αντιμετώπισης ταραχών

Επεξεργασμένη φωτογραφία πάνω σε έτοιμο
Αντικείμενο - Ξύλινο Κιβώτιο (Ready - Made)
50 x 42 x 35 εκ.
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης

3. Διαδήλωση

Επεξεργασμένη φωτογραφία πάνω σε έτοιμο
Αντικείμενο - Ξύλινο Κιβώτιο (Ready - Made)
58 x 60 x 52 εκ.
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης

4. Διαδήλωση

Επεξεργασμένη φωτογραφία πάνω σε έτοιμο
Αντικείμενο - Ξύλινο Κιβώτιο (Ready - Made)
68 x 60 x 52 εκ.
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης

5. Γερμανία

Επεξεργασμένη φωτογραφία πάνω σε έτοιμο
Αντικείμενο - Ξύλινο Κιβώτιο (Ready - Made)
68 x 60 x 52 εκ.
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης

Στραβοράβδης Πέτρος (1949 -)

Κρυφό Παιχνίδι, 1974

Λάδι, 90 x 75 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Στεφανίδης Γιάννης (1919 - 2011)

Κορίτση που Διαβάζει, 1977

Γύψος Δουλεμένος στο Χέρι, 24 x 18 x 34 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ταλαγάνης Δημήτρης (1945 -)

Αυτά τα Πρόσωπα, 1976

Μικτή Τεχνική, 100 x 40 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Τζανετάκης Σάββας (1939 - 1978)

Άρμα Μάχης I, 1973

Λάδι, 120 x 87 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Τζανετάκης Σάββας

Άρμα Μάχης II, 1973

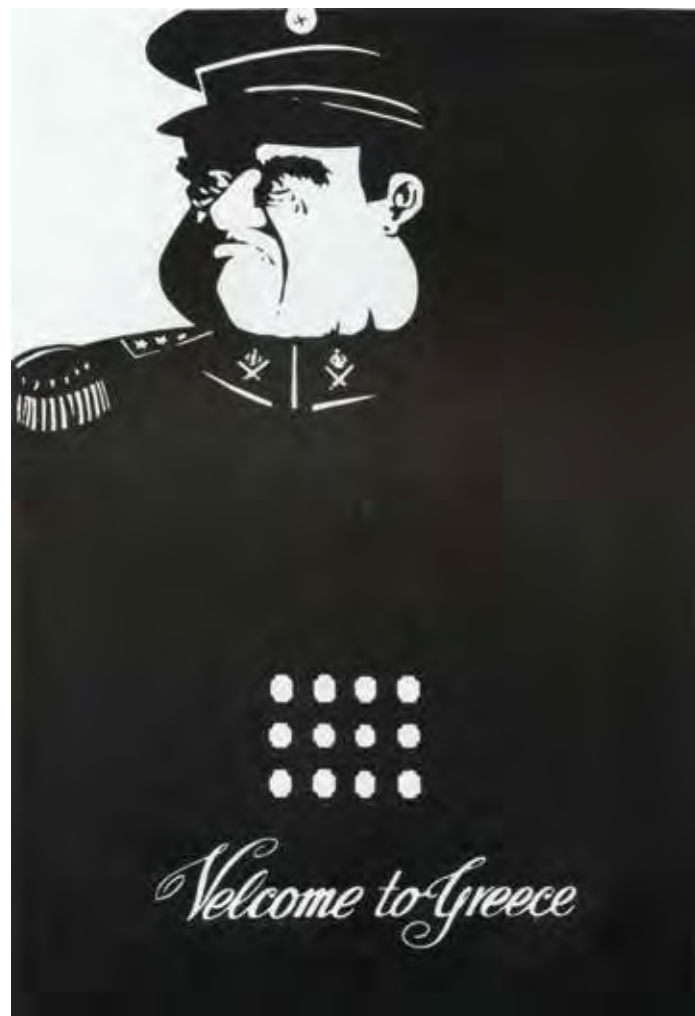
Λάδι, 120 x 87 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Τζανετάκης Σάββας

Από έκθεση στη Στοκχόλμη το 1970,
αφίσες που δημοσιεύτηκαν στην έκδοση
«Αντιφασιστικές Αφίσες, welcome to Greece»

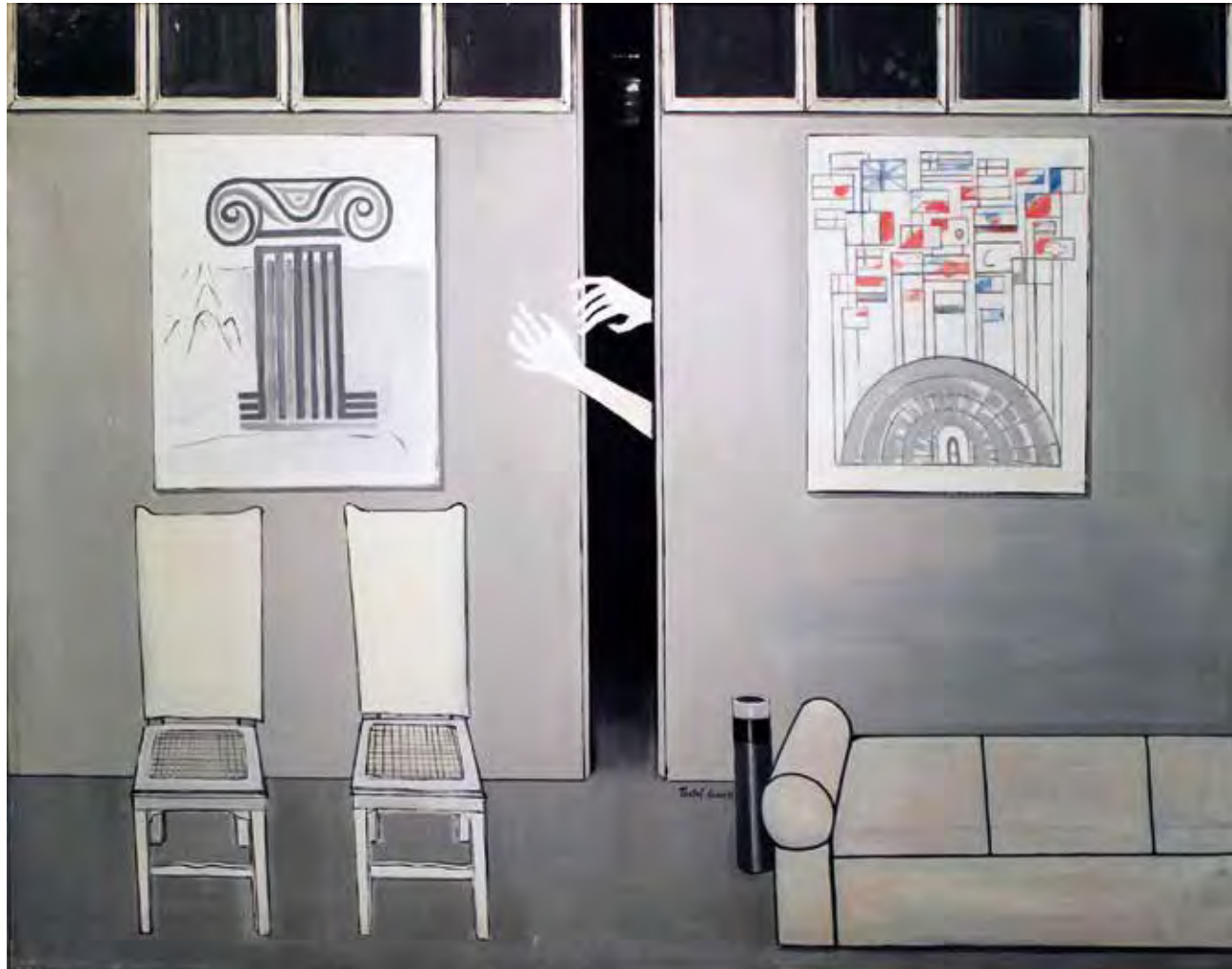
Τούγιας Γιώργος (1922 - 1994)

Αίθουσα Υποδοχής, 1969

Λάδι σε Καμβά, 130 x 162 εκ.

Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης

Δωρεά Άγης Αναστασιάδης

Τριανταφύλλου Κωστής (1950 -)

Τι Κρύβει στην Κωλότσεπη, 1969

Ύφασμα Χρωμιωμένο κι Εφημερίδες σε Τελάρο

65 x 45 x 13 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

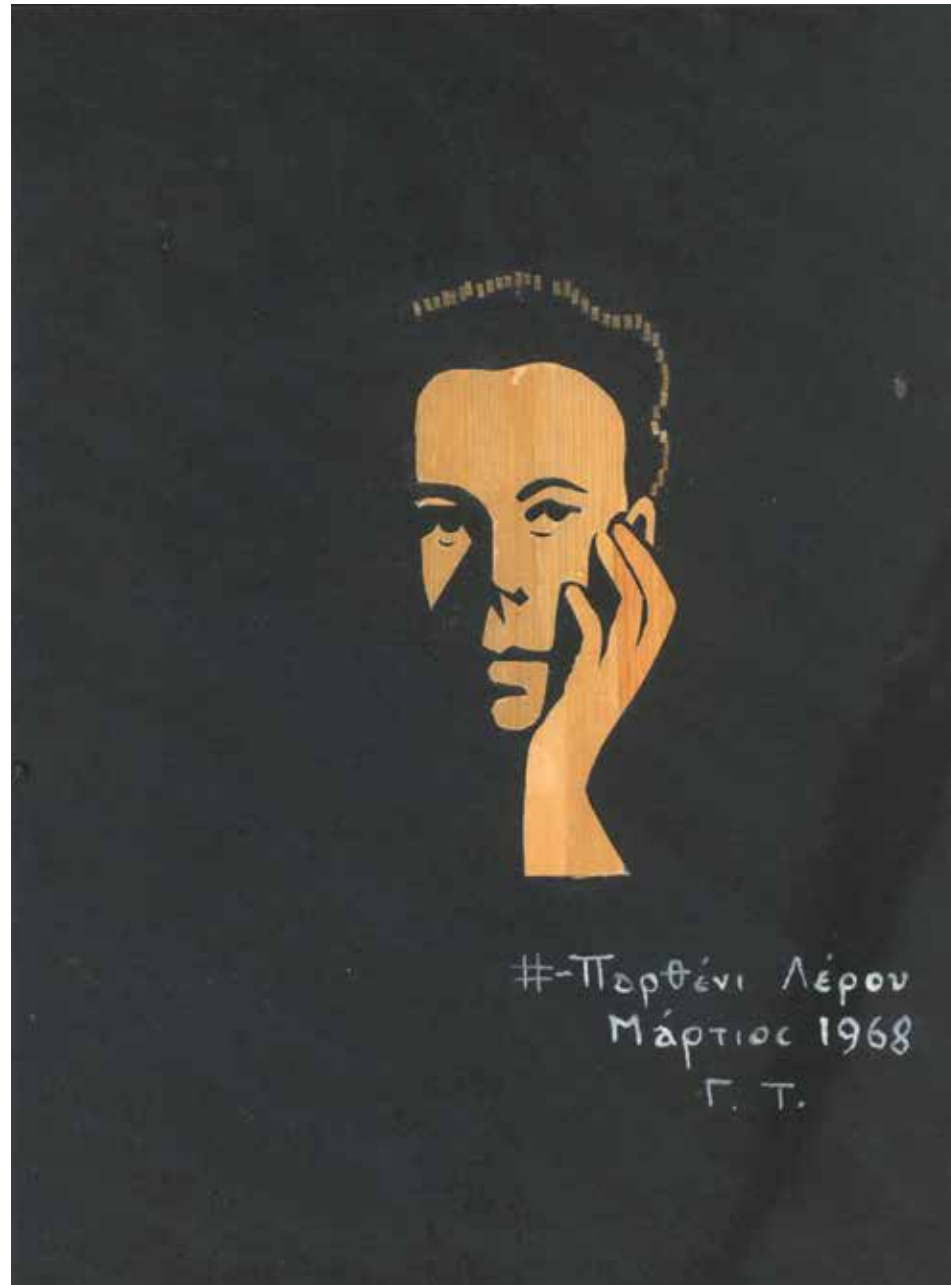

Τρικάλινός Γιώργος (1914 - 1988)

Στην εξορία, Παρθένι Λέρου, 1968

Καλαμιά, 17,5 x 13 εκ.

Αρχείο Κουμμουνιστικού Κόμματος

Τσαγκάρης Γιάννης (1921 - 2002)

Σαϊγκόν, 1968

Πυρογραφία, 51 x 64 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Απαρχαΐντ, 1970 - 1975

Πυρογραφία, 61 x 73 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Τσάρας Κώστας (1928 - 1986)

Χωρίς τίτλο, 1970

Μελάνι, 21 x 27 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Τσαρούχης Γιάννης (1910 - 1989)

Θρήνος, 1951

Τέμπερα σε Χαρτόνι, 26,5 x 35,5 εκ.

Συλλογή Alpha Bank

Φαινός Βαγγέλης (1918 - 1985)

Εξουθένωση, 1970 - 1974

Ακρυλικό, 100 x 74 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Φαμέλης Γιώργος (1947 - 2010)

Χωρίς Τίτλο, 1973

Λάδι σε Καμβά, 85 x 60 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Φαρσακίδης Γιώργος (1926 -)

Μακρόνησος - Μακελειό
στη Χαράδρα, 1949

Χαρακτικό, 37,5 x 28 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

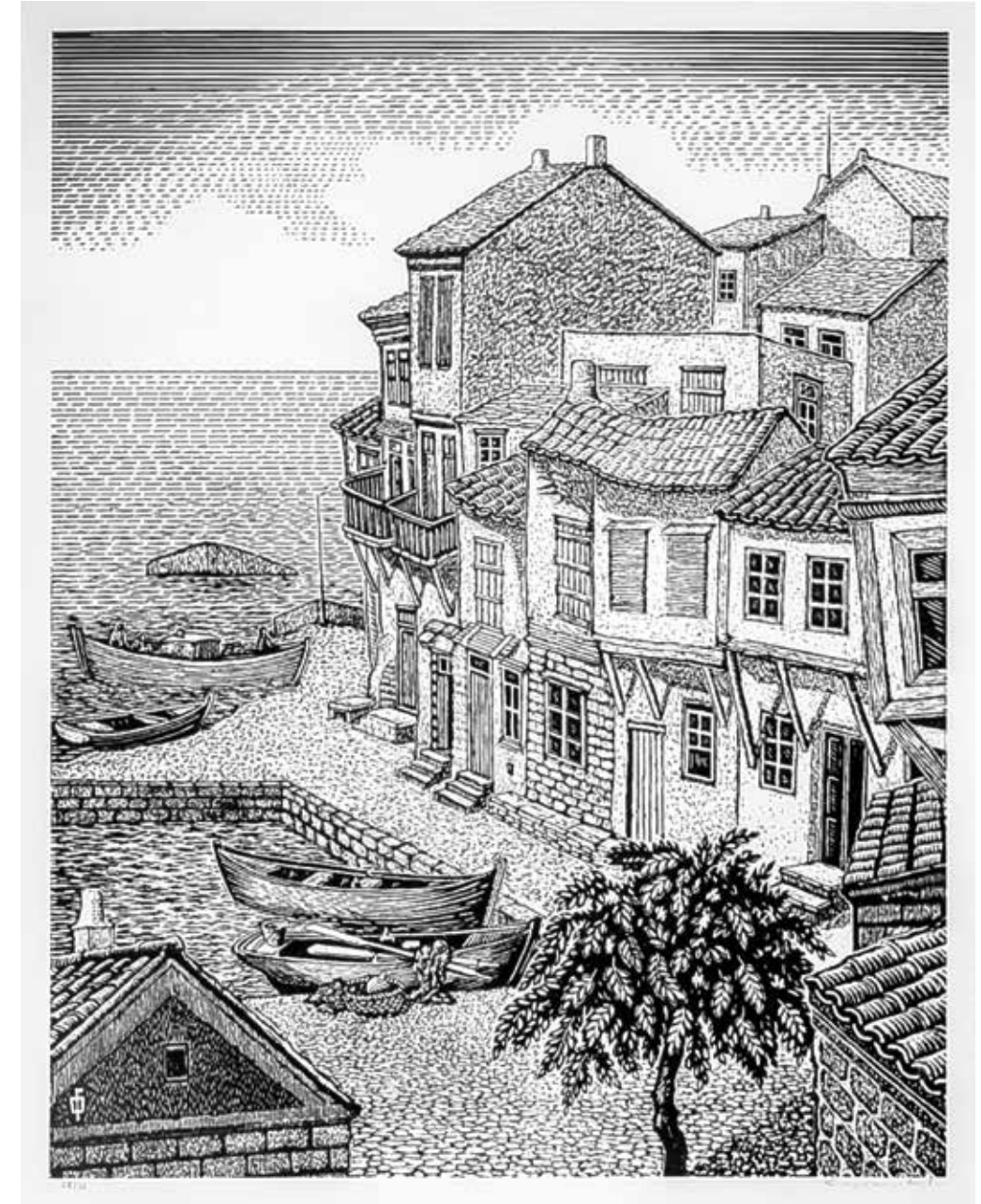

Φαρσακίδης Γιώργος

Αη - Στράτης

Ξυλογραφία, 40 x 30 εκ.

Πινακοθήκη Πόλλυς Κολλιαλή

Φαρσακίδης Γιώργος

Καψόνι με Πέτρα

Ξυλογραφία, 29 x 24 εκ.

Πινακοθήκη Πόλλυς Κολλιαλή

Φαρσακίδης Γιώργος

Είμαι Καλά, 1950

Χαρακτικό, 23 x 18 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Φιλίνη Άννα (1945 -)

Αντίσταση 2 - Κρανίο, Μιλάνο 1969

Λάδι με το Δάχτυλο σε Ξύλο, 100 x 85 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Φωτοπούλου Πηνελόπη (1942 -)

Ερημιά, 1973

Ακρυλικά, 87,5 x 117 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

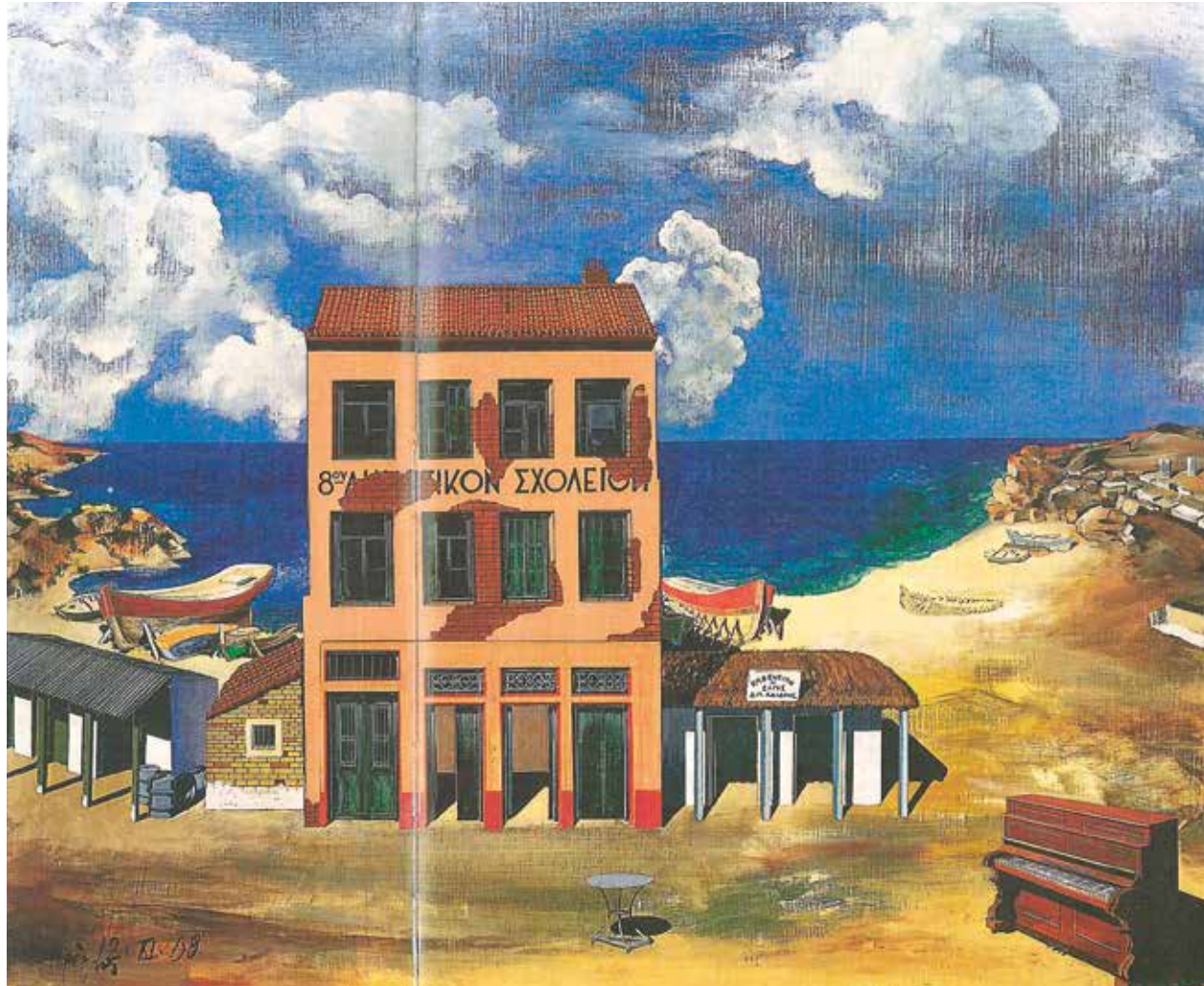

Φρέρης Αιμίλιος (1928 - 2014)

Δημοτικό Σχολείο στην Άμμο, 1968

Πλαστικό Χρώμα σε Ξύλο, 80 x 65 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Φρέρης Αιμίλιος

Δρόμος της Αθήνας, 1968

Πλαστικό Χρώμα σε Ξύλο, 80 x 65 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Χαζαράκη Αντιγόνη (1932 -)

Μια Ελληνίδα, Αιώνια Μάνα,

Μάνα της Αγάπης, 1974

Ζωγραφική με Μολύβια Μαύρα

και Χρωματιστά, 60 x 40 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

«Παρατηρεί με Ανήσυχο Βλέμμα και
Αντιστέκεται Δυναμικά Απέναντι στις
Εκάστοτε Σκοτεινές και Άδικες Συμπεριφορές
των Ανθρώπων του κόσμου μας»

Χανδέλη Όλγα (1948 -)

Ο Αγώνας Συνεχίζεται, 1974

Λάδι σε Καμβά, 60 x 50 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

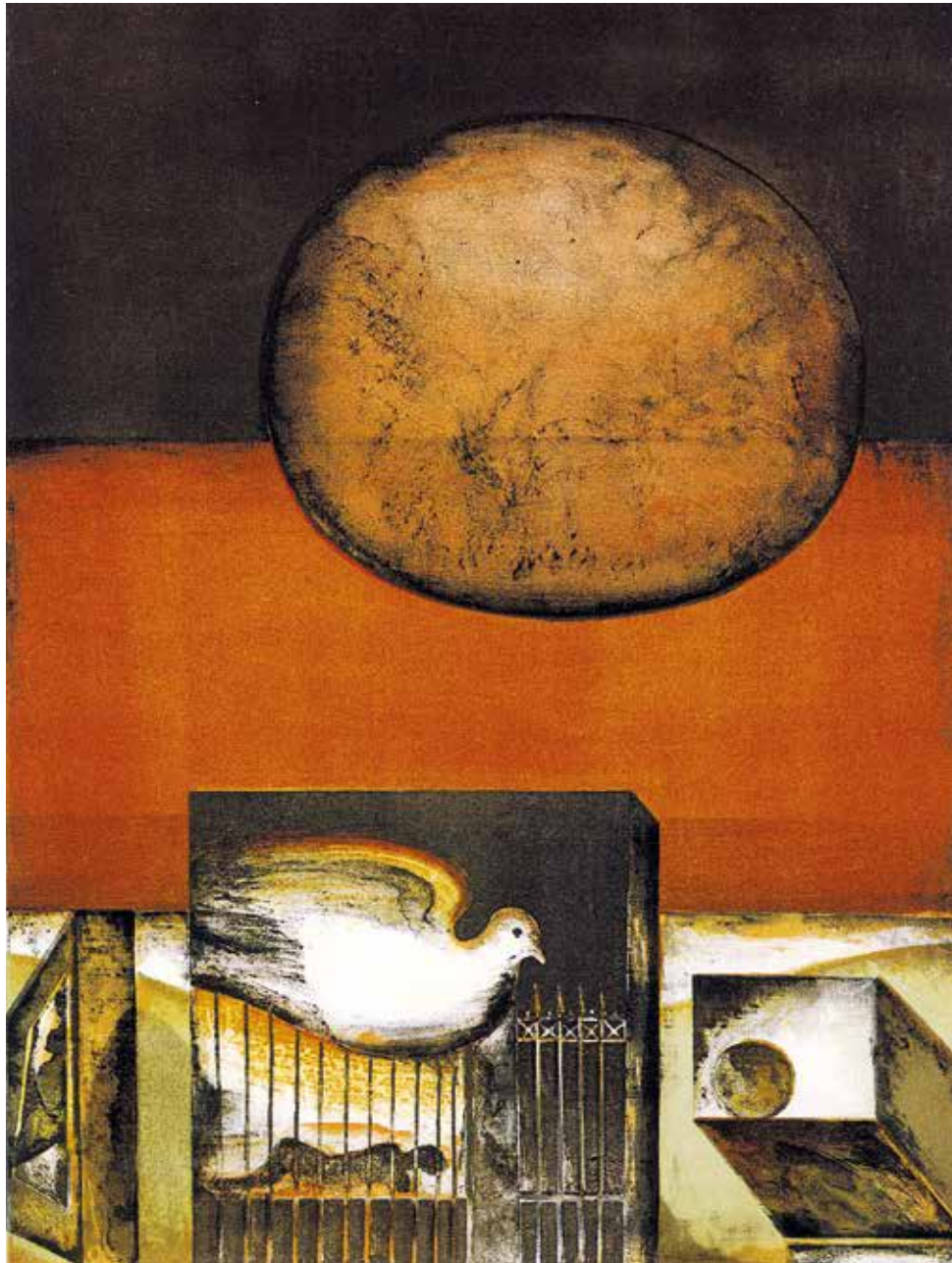

Χάρος Βασίλης (1938 - 2000)

Πτώση της Χούντας, 1974

Έγχρωμη λιθογραφία, 57 x 42 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Χάρος Βασίλης

Ο Ζυγός, 1971

Έγχρωμη λιθογραφία, 53 x 43 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Χριστοφυλάκης Στυλιανός (1954 -)

Απομόνωση, 1976

Τέμπερα σε Χαρτόνι, 32,5 x 44,5 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Χαριάτη - Σισμάνη Κατερίνα (1911 - 1990)

Σώμα Γυναίκας, 1955

Ορείχαλκος, 26 x 10,5 x 8 εκ.

Μουσείο Πολιτικών Εξόριστων «Αη Στράτη»

Μάνα με Δυο Παιδιά «Α Terezin», 1949

Ορείχαλκος, 18 x 19 x 14 εκ.

Μουσείο Πολιτικών Εξόριστων «Αη Στράτη»

Χαϊνης Γιάννης (1930 -)

Χωρίς τίτλο, 1970

Ξύλο, 115 x 210 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Χαϊνης Γιάννης

Χωρίς τίτλο, 1970-1973

Σοβάς με εσώγλυφες μορφές

175 x 280 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

Ψυχοπαίδης Γιάννης (1945 -)

Αντάρτης, 1965

Ξυλογραφία σε Πλάγιο Ξύλο - Μελάνη
46 x 32,5 εκ.

Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας /
Μουσείο Γ.Ι. Κατσίγρα

Ψυχοπαίδης Γιάννης

Διαδήλωση, 1965 - 1966

Λιθογραφία - Μελάνη, 18,5 x 27 εκ.
Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας /
Μουσείο Γ.Ι. Κατσίγρα

Διαδήλωση, 1974

Λάδι σε Χάρντπορντ, 39 x 55 εκ.
Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας /
Μουσείο Γ.Ι. Κατσίγρα

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζεται μέρος από ντοκουμέντα που αναφέρονται στην εποχή, τα οποία συγκεμτρώθηκαν για την έκθεση.

Κατσουλίδης Τάκης (1933 -)

«Εδώ Πολυτεχνείο», ντοκυμαντέρ γυρισμένο την επόμενη μέρα από την εισβολή του τανκ στο Πολυτεχνείο.

Αγγελάκης Μιχάλης (1941 -)

Επιλογή από συνεντεύξεις των εικαστικών καλλιτεχνών Θεολόγου Παλαιολόγου, Κατσιογιάννη Δημήτρη, Χαριάτη-Σισμάνη Κατερίνας, Περδικίδη Δημήτρη, Δαγκλή Χρήστου, στην εκπομπή «η εικόνα στον ήχο» της ΕΡΑ 2, αναφορές στα γεγονότα της περιόδου.

Τραγούδια της Φυλακής «η Γυναίκα στην Αντίσταση» (Ελλάδα)

Τραγουδά τμήμα της χορωδίας των γυναικείων φυλακών «Αβέρωφ». Η ηχογράφηση του δίσκου έγινε το Μάη του 1977 στο στούντιο της «Columbia» αλλά δεν τυπώθηκε στην Ελλάδα γιατί η λογοκρισία τότε δεν έδωσε άδεια με τη δικαιολογία ότι «αναμοχλεύει το παρελθόν». Γι’ αυτό και τυπώθηκε στο Παρίσι.

Λογοκρισία στην τέχνη

Λογοκρισία στην τέχνη στα έργα του γλύπτη και ακαδημαϊκού δασκάλου Δημήτρη Καλαμάρα «Καπετάν Κώπτας» και «Θνήσκων πολεμιστής»

Γιάννης Καΐλης (1950-1974)

Ο σπουδαστής της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών Γιάννης Καΐλης, που έχασε τη ζωή του στη διάρκεια της Χούντας μέσα σε ανεξιχνίαστες συνθήκες.

Από το δίσκο «Τραγούδια της Φυλακής»

Ο «Καπετάν Κώπτας»...

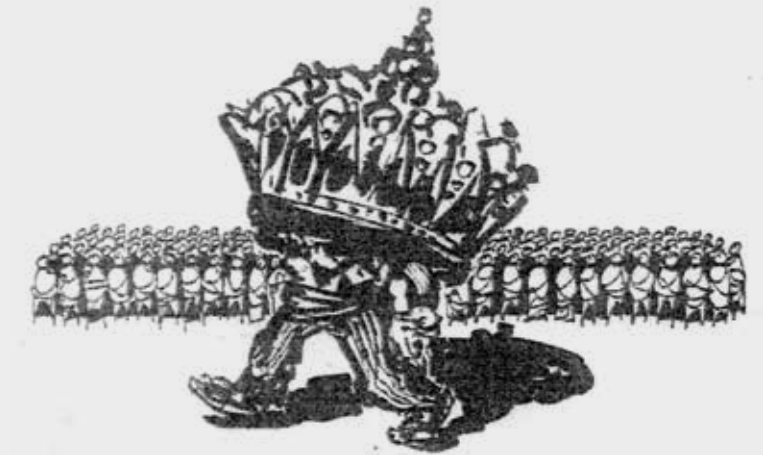
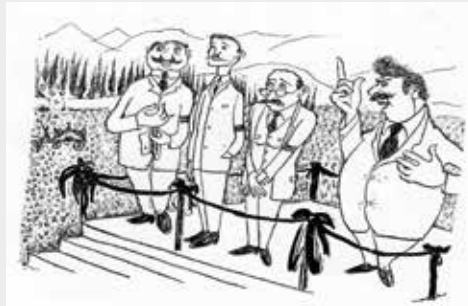
Για το έργο του Δ. Καλαμάρα «Θνήσκων πολεμιστής»

Γιάννης Καΐλης

Μίνως Αργυράκης (1919 - 1998)

Η Ελλάδα της εποχής, δημοσιευμένα σκίτσα.

Αιμίλιος Φρέρης

Σκίτσα που δημοσιεύτηκαν
στα περιοδικά «ΑΝΤΙ»
και «Πολιτικά Θέματα».

Δημοσιεύματα

Δημοσιεύματα για τα «βραβεία» σε εικαστικούς καλλιτέχνες που αποφάσισε η Χούντα (1972), τα οποία αρνήθηκαν ο Κλέαρχος Λουκόπουλος, ο Αλέκος Κοντόπουλος, ο Γιώργης Βαρλάμος κ.α.

Τσακίρης Κυριάκος

(1915 - 1998)

Η μεταγωγή, Σχέδιο

Φανή Μιχαηλίδου

Δημοσιευμένα σκίτσα το 1971 στο ετήσιο Σατυρικό-Πολιτικό λεύκωμα Peber Roden στη Δανία, με τη λεζάντα: «Ενώ η δίκη είναι σε αναμονή, τιμωρούνται οι κατηγορούμενοι».

1.

2.

3.

Ευστάθιος Δ. Λεοντής

1. 1967 Μάιος-Ιούνιος. Χαράχτηκε και τυπώθηκε από τον Δημήτρη Τόκα (Αθήνα). Διαδόθηκε από τον Δημήτρη και Λάμπρο Τόκα και τον Ευστάθιο Λεοντή στην Αθήνα. Τύπωμα με το χέρι (σφραγίδα). Το υλικό της μήτρας είναι σκαλισμένο σε “τσέρυ-κρέπ”, (σόλα παπουτσιών).

2. 1968 Καλοκαίρι. Τυπωμένο με το χέρι σε 1.000 περίπου κομμάτια. Την ίδια χαραγμένη μήτρα την χρησιμοποιούμε και στα επόμενα χρόνια. Σχεδίαση – Χάραξη σε “τσέρυ-κρέπ”, (σόλα παπουτσιών) από τον Ευστάθιο Λεοντή. Τύπωμα Ευστάθιος Λεοντής. Μοιράστηκε από τον ίδιο σε συνοικίες της Αθήνας.

3. 1969 Μάιος. Σχεδίαση, Χάραξη και Τύπωμα Ευστάθιος Λεοντής (Αθήνα). Το υλικό της μήτρας είναι “Τσέρυ-κρέπ”, (σόλα παπουτσιών). Τυπωμένο με το χέρι (μέθοδος της σφραγίδας με σφουγγάρι για την μείωση της πίεσης στα χέρια). Τυπώθηκαν περίπου 2.000 τεμάχια και μοιράστηκαν σε συνοικίες της Αθήνας.

4. 1968 Καλοκαίρι. Σχεδίαση-Χάραξη και Τύπωμα Ευστάθιος Λεοντής, Το υλικό της μήτρας είναι “τσέρυ-κρέπ”, (σόλα παπουτσιών). Τυπωμένο με το χέρι σε 1.000 περίπου κομμάτια. Δεν χαράχθηκε το έτος για να τις χρησιμοποιούνε συνεχώς μέχρι και το τέλος της Χούντας (Ιούλιος 1974).

4.

5.

6.

5. 1971 Οκτώβριος. Σχεδίαση-Χάραξη και Τύπωμα Ευστάθιος Λεοντής (Αθήνα). Υλικό της μήτρας: “Τσέρυ-κρέπ”, (σόλα παπουτσιών). Τυπώθηκαν 3.000 τεμάχια στον ξύλινο πολύγραφο.

6. Ο πραγματικός ξύλινος πολύγραφος της περιόδου 1969 (Οκτώβριος), 1972 (Ιούλιος-Αύγουστος) που επινόησε, σχεδίασε, κατασκεύασε και χρησιμοποιούσε ο Ευστάθιος Λεοντής στο σπίτι του στην Αθήνα μέχρι που τελείωσε το Νυχτερινό Γυμνάσιο το 1972. Τον παρέδωσε λυμένο στον Δημήτρη Τόκα γιατί μετοίκησε στην Πάτρα. Ο Τόκας τον φύλαγε μέχρι τη σύλληψή του στις 21 Φεβρουαρίου 1974, μαζί με τυπογραφικά στοιχεία του παράνομου Ριζοσπάστη που του είχε παραδώσει ο Γιώργος Μαμάης (τοαγκάρης-καραγκιοζοπαίχτης-ταχυδακτυλουργός), μέσα σε ένα μπουτίλο στο καθαριστήριο, μαγαζί που διατηρούσε στην συνοικία του Ζωγράφου. Η ασφάλεια δεν τα βρήκε. Έτσι, (το 1974 ή 1975), που έγινε στην Γκαλερί “Ωρα” (στην οδό Ξενοφώντος 7 στο Σύνταγμα), έκθεση παράνομου τύπου της περιόδου 1967-1974, τον φώναξαν από το Κ.Κ.Ε. και την ΚΝΕ να τον «μοντάρει» γιατί δεν γνώριζε κανείς να τον συναρμολογήσει. Η φωτογραφία είναι από αυτήν την Έκθεση. Μετά από αυτή την παρουσίαση ο Λεοντής αναζήτησε τον πολύγραφο για να του επιστραφεί, αλλά ο πολύγραφος δεν βρέθηκε. Ο γνήσιος πολύγραφος της φωτογραφίας έχει χαθεί από τότε. Μετά από αυτήν την απώλεια το Καλοκαίρι του 1975 σε μικρογραφία κατασκεύασε έναν όμοιο του για να ανατυπώσει με τις χαραγμένες μήτρες, “Τσέρυ-κρέπ”, (σόλα παπουτσιών), μία σειρά από τα τρυκ της Χουντικής Περιόδου 1967-1974 που είχαν διασώσει χωριστά ο Ευστάθιος Λεοντής και ο Δημήτρης Τόκας. Κατά τον Ευστάθιο Λεοντή, οι χαραγμένες μήτρες του Δημήτρη Τόκα και 4-6 του Λεοντή που είχαν κολλήσει επάνω στον πολύγραφο για την Έκθεση (βλέπε φωτογραφία) δεν ευρέθηκαν σε αναζήτηση το 1975 ενώ είχαν παραδοθεί προς φύλαξη τότε στο Κ.Κ.Ε. Ο μικρός ξύλινος πολύγραφος που παρουσιάζεται ως “ο παράνομος πολύγραφος”, δεν υπήρχε στην περίοδο της Χούντας, τον κατασκεύασε ο Ευστάθιος Λεοντής το Καλοκαίρι του 1975.

7.

8.

9.

7. 1971 Οκτώβριος. Σχεδίαση-Χάραξη και Τύπωμα Ευστάθιος Λεοντής (Αθήνα). Υλικό της μήτρας: “Τσέρυ-κρέπ” , (σόλα παπουτσιών). Τυπώθηκαν 3.000 τεμάχια στον ξύλινο πολύγραφο.

8. 1973 Απρίλιος. Σχεδίαση-Χάραξη: Ευστάθιος Λεοντής (Πάτρα). Τύπωμα: Δήμος Τσακνιάς (Αθήνα). Υλικό της μήτρας: “Τσέρυ-κρέπ” , (σόλα παπουτσιών). Αριθμός τυπωμένων τεμαχίων και τρόπος τυπώματος μέχρι στιγμής άγνωστος.

9. 1973 Απρίλιος. Σχεδίαση πάνω σε μεμβράνη πολυγράφου: Ευστάθιος Λεοντής (Πάτρα). Τύπωμα: Δήμος Τσακνιάς (Αθήνα). Αριθμός τυπωμένων τεμαχίων και τρόπος μέχρι στιγμής άγνωστος.

10.

11.

10. 1973 Απρίλιος. Σχεδίαση επάνω σε μεμβράνη πολυγράφου: Ευστάθιος Λεοντής (Πάτρα). Τύπωμα: Δήμος Τσακνιάς (Αθήνα). Αριθμός τυπωμένων τεμαχίων και τρόπος μέχρι στιγμής άγνωστος.

11. 1974 Ιούλιος. Σχεδίαση επάνω σε μεμβράνη πολυγράφου: Ευστάθιος Λεοντής (Πάτρα). Τύπωμα: Δήμος Τσακνιάς (Αθήνα). Αριθμός τυπωμένων τεμαχίων και τρόπος τυπώματος μέχρι στιγμής άγνωστος. Στην Πάτρα κυκλοφόρησαν από τον Αβραμίδη Δημήτριο και τον Λεοντή Ευστάθιο περίπου 150 αντίγραφα αυτού του σχεδίου και εκατοντάδες διάφορα τρυκ κατά της χούντας από το 1972 ως το 1974.

Εξώφυλλο: Γιάννης Τσαρούχης

Οι Ομάδες στις εικαστικές τέχνες

Η «ομάδα τέχνης α'» συγκροτήθηκε στις αρχές του 1961 από έναν αριθμό ζωγράφων και γλυπτών που είχαν σκοπό να φέρουν σε επαφή το πλατύ κοινό με την τέχνη. Την επιδίωξη αυτή συνόδευε η άρνηση ένταξής τους στο θεσμικό σύστημα διακίνησης της τέχνης που στην εποχή εκείνη άρχιζε να παίρνει κάποιες διαστάσεις και να διαμορφώνει τα εμπορευματικά του χαρακτηριστικά. Αυτοί ήταν οι βασικοί στόχοι των καλλιτεχνών που σχημάτισαν τον πρώτο πυρήνα της ομάδας.

Η «ομάδα τέχνης α'» ήταν η απόληξη μιας σειράς προσπαθειών, που ξεκίνησαν το 1952, για τη συγκρότηση ενός ευρέος «μετώπου» προσοδευτικών ανθρώπων της τέχνης, από το σύνολο του καλλιτεχνικού φάσματος, που θ' αναλάμβανε να πραγματοποιήσει πολιτιστικές δραστηριότητες με αποδέκτη το ευρύ κοινό.

Στις ζυμώσεις πήραν μέρος όλοι, σχεδόν, οι τότε νέοι δημιουργοί, από τη μουσική, την ποίηση, τη λογοτεχνία, το θέατρο, τις πλαστικές τέχνες, τον κινηματογράφο, την αρχιτεκτονική.

Η πολυμορφία των απόψεων για τις μορφές δράσης αλλά κυρίως η μη έγκριση από τις αρχές του απαραίτητου, τότε, καταστατικού που θα μονιμοποιούσε τις δραστηριότητες της «ομάδας τέχνης α'», τερμάτισαν την πρώτη εκείνη φάση των προσπαθειών. Αμέσως μετά έγιναν και νέες απόπειρες, σε στενότερη βάση αυτή τη φορά, που και αυτές δεν τελεσφόρησαν ως προς τις αρχικές τους προθέσεις, προέκυψε όμως από αυτές το περιοδικό «Επιθεώρηση Τέχνης».

Το 1964 ιδρύεται η Ένωση Πτυχιούχων την Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών, και το 1966 γίνεται το πρώτο Συνέδριο Εικαστικών Τεχνών.

«Επιθεώρηση Τέχνης»

Η «Επιθεώρηση Τέχνης» υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα πολιτιστικά περιοδικά της μεταπολεμικής και μετεμφυλιακής εποχής στο οποίο αρθρογράφησαν σημαντικοί καλλιτέχνες και λογοτέχνες. Το πρώτο τεύχος της Επιθεώρησης Τέχνης κυκλοφορεί τα Χριστούγεννα του 1954. Τον Φεβρουάριο του 1967 κυκλοφορεί το τελευταίο τεύχος, το 146ο. Σε αυτό υπάρχει άρθρο της σύνταξης «Πολιτιστική επανάσταση Νιανιαϊσμού!» Αφορά δηλώσεις του «υπηρεσιακού» υπουργού Δ. Νιάνα, ο οποίος διερωτάται αν ο Μίκης Θεοδωράκης «είναι κομμουνιστής ως πολιτικός και μη κομμουνιστής ως μουσικός». Υπάρχει κείμενο του Α. Αργυρίου για τον Γ. Θεοτοκά, ποιήματα και πεζά του Ν. Καρούζου και του Μ. Χάκα, ένα κείμενο του Καληόρη για το φαινόμενο Τζέιμς Μποντ. Ο Νικηφόρος Βρεττάκος αναφέρεται στα αποτελέσματα του 2ου ποιητικού Διαγωνισμού της «Πανοπισδαστικής». (Έχουν υποβάλει ποιήματα γύρω στους 700 φοιτητές. Κριτές, ο Νικηφόρος Βρεττάκος, ο Γιάννης Ρίτσος και ο Νίκος Γκάτσος. Ο Β' έπαινος μοιράζεται στον Μιχάλη Γκανά και τον Νίκο Χουλιαρά. Εύφημος μνεία απονέμεται στην Άντεια Φραντζή). Το περιοδικό, στο τελευταίο του τεύχος καταδικάζει τις πολιτικές ανωμαλίες της τελευταίας περιόδου, κάνοντας αναφορά στην επερχόμενη Δικτατορία.

Το Κέντρο Εικαστικών Τεχνών ΚΕΤ

Το 1974 δημιουργείται το Κέντρο Εικαστικών Τεχνών (ΚΕΤ). Οι 26 εικαστικοί που υπογράφουν το μανιφέστο της ίδρυσης του ΚΕΤ ανήκουν σε διαφορετικούς αισθητικούς και καλλιτεχνικούς προσανατολισμούς, έχουν όμως ως κοινή πεποίθηση την «αμεσότερη, δίχως μεσάζοντες επαφή τους με το κοινό». Το ΚΕΤ δημιουργείται για να λειτουργήσει σαν πλατύ μετωπικό σχήμα στη Δικτατορία: Η πρώτη έκθεση του γίνεται για την ενίσχυση των Κυπρίων προσφύγων μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το ΔΣ του ΕΕΤΕ και η Οργανωτική Επιτροπή ευχαριστούμε θερμά όσους βοήθησαν στην προσπάθειά μας αυτή:

- // Τον Ιστορικό Ντένη Ζαχαρόπουλο, Καλλιτεχνικό Διευθυντή της Δημοτικής Πινακοθήκης, των Μουσείων και Συλλογών του Οργανισμού Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας του Δήμου Αθηναίων.
- // Την Κάλη Πετροχείλου, Εικαστικό, Έφορο της Πινακοθήκης Δήμου Αθηναίων
- // Τον ΟΠΑΝ Δήμου Αθηναίων
- // Τη Λίνα Τσίκουτα, Ιστορικό Τέχνης, Επιμελήτρια της Εθνικής Πινακοθήκης
- // Την Ειρήνη Οράτη, Πρόεδρο της «Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών - Τάσσος Α.»
- // Τον Σπύρο Μοσχονά, Ιστορικό Τέχνης
- // Τον Κωνσταντίνο Παπαχρήστου, Ιστορικό Τέχνης
- // Την ΠΕΚΑΜ και τον Πρόεδρό της Γρηγόρη Ριζόπουλο, Μακρονησιώτη γλύπτη
- // Τον Γρηγόρη Φώτου, πρώην πολιτικό πρόσφυγα, γλύπτη, Αντιρόεδρο της ΠΕΑΕΑ
- // Την Εύη Αθανασίου, για τη φωτογράφιση έργων
- // Την Θάλεια Κυμπάρη, Φωτογράφο έργων που μας παραχώρησε η Εθνική Πινακοθήκη / Μουσείο Αλεξ. Σούτσου
- // Τον Σταύρο Ψηρούκη, Φωτογράφο έργων που μας παραχώρησε η Εθνική Πινακοθήκη / Μουσείο Αλεξ. Σούτσου
- // Τον Κώστα Σταματόπουλο, σκηνοθέτη
- // Τον Αντώνη Ηλιάκη, γραφίστα

Για τα έργα που μας παραχώρησαν:

- // Την Εθνική Πινακοθήκη / Μουσείο Αλεξ. Σούτσου
- // Το Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο
- // Την Εταιρεία Εικαστικών Τεχνών - Τάσσος Α.

- // Τη Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας/ Μουσείο Κατσίγρα
- // Το Μουσείο Μπενάκη - Πινακοθήκη Χατζηκυριάκου - Γκίκα
- // Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
- // Το Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης - Μουσείο Άλεξ Μυλωνά
- // Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης
- // Την Alpha Bank
- // Το Ίδρυμα Ζογγολόπουλου
- // Το Μουσείο Βορρέ
- // Τη Δημοτική Πινακοθήκη Καρδίτσας
- // Το Μουσείο Πολιτικών Εξόριστων Αη Στράτη
- // Το συλλέκτη Γιάννη Παπακωνσταντίνου
- // Το βουλευτή Κώστα Τσιάρα
- // Το συλλέκτη Ιορδάνη Χριστοδούλου

- // Τη Λόη Ακριθάκη
- // Το Νίκο Αρμάο
- // Τη Φραντζέσκα Βογιατζή
- // Τον Κώστα Βοσταντζόγλου
- // Τον Παναγιώτη Γραμματόπουλο
- // Την Αγγελική Δεκουλάκου
- // Τη Διοχάντη
- // Την Μαριλένα Ζαμπούρα
- // Τον Δημήτρη Ζάχο
- // Την Έφη Ζωγράφου
- // Την Μαρία Κακόνι
- // Τον Γιώργο Κακουλίδη
- // Τον Φίλιππο Καλαμάρα
- // Την Οικογένεια Κανιάρη
- // Το Μανώλη Κασιμάτη
- // Τη Μαριάννα Κατράκη
- // Την Μαίρη Κολιού
- // Την Πόλλυ Κολλιαλή
- // Την Ντόρα Κουκουλομάτη
- // Τον Κώστα Κουνάλη
- // Τη Σοφία Κοψίδη

- // Τον Κώστα Λυγιάζή
- // Την Κλειώ Μακρή
- // Την Έφη Μαλάμου
- // Την Λιάνα Μαλανδρινιώτη
- // Την Τέτα Μάντζαρη
- // Τον Πάνο Μοσχανδρέου & την Πινακοθήκη Μεσολογγίου Χ. & Σ. Μοσχανδρέου
- // Τη Χριστίνα Μπαχαριάν
- // Τον Δημήτρη Μπότση
- // Τον Σπύρο Μώλο
- // Το Νίκο Νικολινάκο
- // Την Λίλιαν Πάντου
- // Την Έρα Παπαποστόλου
- // Την Τίνα Παραλή
- // Τη Βούλα Πριοβόλου-Κοντού
- // Την Μερόπη Πρέκα
- // Την Αθηνά Ραπίτου
- // Την Έρη Ρίτσου
- // Τη Λυδία Σαρρή
- // Τον Ξενή Σαχίνη
- // Τη Νέλλη Σεμιτέκολο
- // Τη Φωτίκα Σικελιώτη
- // Την Ειρήνη Στάθη
- // Τη Φωτεινή Στεφανίδη
- // Τον Φοίβο Στρουγγάρη
- // Τον Κωστή Σχιζάκη
- // Την Τέτη Τζανετάκη
- // Τη Μαριάννα Τσαγκάρη
- // Τη Χριστίνα και την Ασπασία Τσάρα
- // Τον Γιάννη Τσελέντη
- // Τον Ηλία Φαιινό
- // Τον Ορέστη Χάρο
- // Την Μάρθα Χριστοφόγλου
- // Τον Dimitris Boulenger

Όλους τους καλλιτέχνες που μας εμπιστεύθηκαν τα έργα τους και όλους όσους μας έδωσαν υλικό για τη «Βάση Δεδομένων», που δημιουργήσαμε.

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Βαλτετσίου 42, 10681 Αθήνα

T.:210 33 000 16 / F.: 210 33 01 408, 210 33 01 670

e-mail: chafartg@otenet.gr

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ & ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ 1950-1974

Έκθεση - Εργαστήριο Ιστορίας της Τέχνης
Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων

Κτίριο Μεταξουργείου, Γερμανικού και Μυλλέρου, Πλ. Αυδή
Κτίριο Μεταξουργείου, Λεωνίδου και Μυλλέρου, Πλ. Αυδή

24 Ιανουαρίου - 12 Μαρτίου 2017

ISBN 9789608522961

9 789608 522961